

Universitat de les Illes Balears

**Departament de Ciències de l'Educació
Àrea d'Educació Física i Esportiva**

TESI DOCTORAL

Intervenció per a la promoció de la esportivitat en el futbol cadet a Mallorca.

PERE ANTONI BORRÀS I ROTGER

2004

**Departament de Ciències de l'Educació
Àrea d'Educació Física i Esportiva**

**Intervenció per a la promoció de la
esportivitat en el futbol cadet a Mallorca.(1)**

TREBALL PRESENTAT PER A L'OBTENCIÓ DEL TÍTOL DE DOCTOR

DIRIGIT PER:

Dr. JAUME CRUZ FELIU

Dr. PERE PALOU SAMPOL

PRESENTAT PER:

PERE ANTONI BORRAS i ROTGER

Palma de Mallorca, 2004

A na Lucia i en Mateu, pel seu recolzament incondicional

*als meus pares Francisco i Juana, pel seu suport
al meu germà Rafel, el meu primer entrenador
i als amics i amigues que tant m'han ajudat*

AGRAÏMENTS:

En primer lloc agrair la col.laboració i dedicació del Dr. Jaume Cruz Feliu i el Dr. Pere Palou Sampol, per haver conseguit amb els seus esforços que aquesta Tesi vegi finalment la llum.

Al Dr. Xavier Ponseti per haver dirigit la primera fase d'aquest camí amb la memòria d'investigació, i estar sempre al costat per atendre les meves consultes.

Al Dr. Bernat Sureda per haver-me tutoritzat en els cursos de doctorat i per donar-me la idea del tema de la Tesi.

A la Dra. Margalida Gili, per a la inestimable ajuda.

Als Drs. Alex García-Mas i Juan Tomas Escudero, pels seus consells.

Als esportistes i entrenadors que varen col.laborar en la recerca.

Als alumnes col.laboradors de l'àrea d'Educació Física i Esportiva

A Joan Forcades, pel seu bagatge bibliogràfic i el seu constant suport.

Al grup d'Estudis de Psicologia de l'Esport de la Universitat Autònoma de Barcelona, per la seva ajuda constant i haver permès aprofitar-me de la seva saviesa.

Al Consell de Mallorca i la Universitat de les Illes Balears a través del seu programa de Joves investigadors, al Club Elsa a través del seu programa de becas, per el finançament aportat per a poder realitzar aquesta Tesi

ESPORTISTA

És el qui, no solament ha envigorit els seus músculs i desenvolupat la seva resistència mitjançant la pràctica d'algun esport, sinó que, amb aquesta pràctica, ha après a reprimir la cólera, a ser tolerant amb els companys, a no aprofitar-se vilment d'un avantatge, a sentir intimament com un deshonor la mera sospita d'una trampa, i a suportar amb el cap alt i amb alegria el desencís d'un revés.

Revista "The Punch", 1850

No és combatent la violència sinó ensenyant el FAIRPLAY, com serà possible recobrar el vertader esperit de l'esport.

Landry, 1983

INDEX

PART TEÒRICA **14**

INTRODUCCIÓ **1**

1.- EL FUTBOL I ELS ADOLESCENTS **24**

1.1.- CARACTERÍSTIQUES DEL JOC DEL FUTBOL	27
1.1.1. BREU HISTÒRIA DEL FUTBOL	27
1.1.2. EL REGLAMENT DEL FUTBOL EN CATEGORIA CADET.	33
1.2.- L'EDUCACIÓ A TRAVÉS DEL FUTBOL	34
1.3.- ELS FUTBOLISTES ADOLESCENTS	37
1.3.1. L'ADOLESCÈNCIA	37
1.3.2. ELS DRETS DELS JUGADORS ADOLESCENTS	41

2.- ESPORTIVITAT I CONDUCTES CONTRÀRIES AL FAIR PLAY EN L'ESPORT **44**

2.1.-ESPORTIVITAT I VALORS SOCIALS	47
2.1.1. LA SOCIALITZACIO A TRAVES DE L'ESPORT	54
2.1.2. VALORS EDUCATIUS DE LA COMPETICIÓ ESPORTIVA	58
2.1.3. PROCÉS D'ADQUISICIÓ DE VALORS SOCIALS A TRAVÉS DE L'ESPORT	63
2.1.4.LA ESPORTIVITAT I EL JOC NET (<i>FAIR PLAY</i>)	65
2.2.- LES CONDUCTES VIOLENTES I ANTIESPORTIVES EN L'ESPORT	68
2.2.1. TIPUS I CAUSES DE LES CONDUCTES ANTIESPORTIVES EN L'ESPORT	71
2.2.3. LA VIOLÈNCIA EN EL FUTBOL	77
2.3.- L'ESPORTIVITAT EN LA PRÀCTICA ESPORTIVA	79

2.3.1. RECERCA EMPIRICA EN CONDUCTES, ACTITUDS I VALORS EN L'ESPORT.	81
--	----

3.- INTERVENCIONS I ESTRATEGIES EN LA MILLORA DE L'ESPORTIVITAT **94**

3.1.- FACILITACIÓ DEL DESENVOLUPAMENT PSICOLÒGIC I SOCIAL A TRAVÉS DE L'ESPORT. **97**

3.1.1. OBJECTIUS PSICO-EDUCATIUS EN L'ESPORT ESCOLAR	102
--	-----

3.2.- ESTRATÈGIES D'INTERVENCIÓ PSICO-EDUCATIVA EN L'ESPORT **106**

3.2.1. ESTRATÈGIES D'INTERVENCIÓ EN ELS JUGADORS.	107
3.2.2. ESTRATÈGIES D'INTERVENCIÓ EN ENTRENADORS	111
3.2.3. ESTRATÈGIES D'INTERVENCIÓ EN ELS ALTRES AGENTS: ELS PARES.	117

3.4.- PROPOSTA D'INTERVENCIÓ PER A LA PROMOCIÓ DEL FAIR PLAY I DE L'ESPORTIVITAT EN EL FUTBOL EN EDAT ESCOLAR **121**

PART EMPÍRICA **115**

4.- PLANTEJAMENT I DESENVOLUPAMENT DE LA INVESTIGACIÓ **126**

4.1.- PLANTEJAMENT DE L'ESTUDI **129**

4.2.- OBJECTIUS DE L'ESTUDI **131**

4.2.1. FORMULACIÓ D'HIPÒTESIS	133
-------------------------------	-----

4.3.- DESENVOLUPAMENT DE LA INVESTIGACIÓ **135**

5.- MÈTODE **138**

5.1.- SUBJECTES **141**

5.2.- INSTRUMENTS **143**

5.2.1. QÜESTIONARIS DELS JUGADORS	143
5.2.2. EINES D'OBSERVACIÓ	149
5.2.2.1. COMPORTAMENTS <i>PRO FAIR PLAY</i>	149
5.2.2.2. COMPORTAMENTS <i>ANTI FAIR PLAY</i>	151
5.2.2.3. FALTES DE CONTACTE	153

5.3- VARIABLES QUE PODEN AFECTAR L'ESPORTIVITAT I LES CONDUCTES CONTRARIES AL FAIR PLAY	155
5.3.1. SITUACIÓ GEOGRÀFICA (URBANA-RURAL)	156
5.3.2. NIVELL DE CLASSIFICACIÓ (ALT-MITJÀ-BAIX)	156
5.4.- PROCEDIMENT	157
5.4.1. PRIMERA ADMINISTRACIÓ DE QÜESTIONARIS I 1ª OBSERVACIÓ	157
5.4.2. SELECCIÓ DEL GRUP EXPERIMENTAL PER APLICAR LA INTERVENCIÓ	161
5.4.3. APLICACIÓ DE LA INTERVENCIÓ	163
5.4.3.1. MATERIAL UTILITZAT PER A LA INTERVENCIÓ	163
5.4.3.2. PAUTES SEGUIDES DURANT LA INTERVENCIÓ	164
5.4.4. SEGONA ADMINISTRACIÓ DE QÜESTIONARIS I 2ª OBSERVACIÓ	166
5.4.5. DISSENY DE L'ANÀLISI DE DADES I TRACTAMENT DE LA INFORMACIÓ	168
6.- RESULTATS	170
6.1.- ANÀLISI DE L'ESTUDI OBSERVACIONAL SOBRE ESPORTIVITAT I CONDUCTES RELACIONADES AMB EL FAIR PLAY	173
6.1.1. ANÀLISI DE LES DIFERÈNCIES ENTRE GRUP EXPERIMENTAL I GRUP CONTROL ABANS DE LA INTERVENCIÓ PELS BLOCS CONDUCTUALS DE L'IOFF	174
6.1.2. ANÀLISI DE LES DIFERÈNCIES ENTRE GRUP EXPERIMENTAL I GRUP CONTROL DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ PELS BLOCS CONDUCTUALS DE L'IOFF	176
6.1.3. ANÀLISI DE LES DIFERÈNCIES ENTRE GRUP EXPERIMENTAL I GRUP CONTROL, ABANS I DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ, PER A CADA UNA DE LES CATEGORIES DE L'IOFF.	180
6.1.4. ANÀLISI DELS VALORS PERCENTUALS DE LES CONDUCTES ABANS I DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ	192
6.1.5. ANÀLISI DE LES DIFERÈNCIES ENTRE GRUP EXPERIMENTAL I GRUP CONTROL AL COMENÇAMENT I AL FINAL DE LA TEMPORADA, EN FUNCIÓ DEL NIVELL DE CLASSIFICACIÓ	194
6.1.6. ANÀLISI DE LES DIFERÈNCIES ENTRE GRUP EXPERIMENTAL I GRUP CONTROL AL COMENÇAMENT I AL FINAL DE LA TEMPORADA, EN FUNCIÓ DEL LLOC DE PROCEDÈNCIA.	200
6.1.7. ANÀLISI DE LES DIFERÈNCIES EN EL GRUP EXPERIMENTAL ABANS I DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ	206
6.2.- ANÀLISI DE LES VALORACIONS SOBRE LES ACTITUDS DE FAIRPLAY EN FUTBOL	209
6.2.1. ESTUDI CONFIRMATORI DEL QÜESTIONARI	209
6.2.2. ANÀLISI DE LES VARIABLES EN LES QUE S'AGRUPA EL QÜESTIONARI AL PRINCIPI I AL FINAL DE LA TEMPORADA	212
6.2.3. ANÀLISI DELS ÍTEMS QUE CONFORMEN EL QÜESTIONARI D'ACTITUDS AL PRINCIPI I AL FINAL DE LA TEMPORADA.	217
6.3.- ANÀLISI SOBRE ELS VALORS EN FUTBOLISTES CADETS.	222

6.3.1. ANÀLISIS DELS VALORS EN ELS QUE S'AGRUPA EL QÜESTIONARI AL PRINCIPI I AL FINAL DE LA TEMPORADA _____	222
7.- DISCUSSIÓ _____	228
7.1.- DISCUSSIÓ DE L'ESTUDI OBSERVACIONAL SOBRE ESPORTIVITAT I COMPORTAMENTS RELACIONATS AMB EL FAIRPLAY _____	231
7.2.- DISCUSSIÓ DE LES VALORACIONS SOBRE LES ACTITUDS DE FAIRPLAY EN EL FUTBOL. _____	240
7.3.- DISCUSSIÓ REFERENT ALS VALORS EN FUTBOLISTES CADETS. _____	244
7.3.1. ESTRUCTURA DELS VALORS DELS JOVES FUTBOLISTES MALLORQUINS COMPARAT AMB ESPORTISTES ESPANYOLS I BRITANICS _____	245
7.4.- CONFIRMACIÓ D'HIPÒTESIS _____	248
8.- CONCLUSIONS I REFLEXIONS FINALS _____	252
8.1.- CONCLUSIONS _____	255
8.1.1. CONCLUSIONS REFERIDES ALS COMPORTAMENTS RELACIONATS AMB LA ESPORTIVITAT _____	255
8.1.2. CONCLUSIONS REFERIDES A LES ACTITUDS DE FAIRPLAY EN EL FUTBOL. _____	257
8.1.3. CONCLUSIONS REFERIDES ALS VALORS QUE TRANSMET LA PRACTICA DEL FUTBOL. _____	258
8.2.- REFLEXIONS FINALS _____	259
8.2.1. PROPOSTES PER A FUTURES INVESTIGACIONS _____	263
9. REFERÈNCIES _____	264
10.- ANNEXES _____	290
ANNEX 1 _____	292
ANNEX 2 _____	294
ANNEX 3 _____	296
ANNEX 4 _____	298
ANNEX 5 _____	300
ANNEX 6 _____	302
ANNEX 7 _____	304
ANNEX 8 _____	306
ANNEX 9 _____	308

PART TEÒRICA

INTRODUCCIÓ

INTRODUCCIÓ

Amb el títol: **Intervenció per a la promoció de l'esportivitat en el futbol cadet a Mallorca**, presentam aquesta investigació, amb l'objectiu de dissenyar un protocol per ser aplicat als joves esportistes per a millorar l'esportivitat, reduir els comportaments contraris al *fair play* en l'esport en edat escolar i comprovar el seu funcionament. Així mateix, ens hem plantejat analitzar el nivell dels comportaments, actituds i valors en relació amb la esportivitat i el *fair play*, de una mostra de la població que en el moment de la realització de l'estudi, juga a futbol en categoria cadet a Mallorca.

Al llarg del treball apareixeran conceptes i expressions estranyes i diverses ja que no s'inclouen en la gramàtica habitual, i formen part d'un escenari científic sempre dispar i amb una tendència a la interpretació molt subjectiva. Conceptes com ara joc net, esportivitat, fair play, són tractats en el text en la forma que a continuació exposarem:

Segons el "Diccionari de les Ciències de l'Esport" (1992), el concepte "fair play" o "joc net" implica essencialment un reconeixement i un respecte per les regles del joc; unes relacions correctes amb l'adversari; el manteniment de la igualtat d'oportunitats i de condicions per a tothom; el rebuig de la victòria a qualsevol preu i el compromís real de donar tot el que es pugui d'un mateix.

Les definicions operacionals de "fair play" i d'esportivitat, que s'utilitzen a la investigació són tretes dels estudis de Cruz, Boixadós, Valiente i Torregrosa (2001), bassades amb les de Lee, (1996):

- **Fair play**: es refereix a les conductes particulars caracteritzades pel principi de justícia per a tothom, en les quals no existeix la temptativa de guanyar un avantatge injust sobre l'adversari ni intencionalment ni fortuïtament.

- **Esportivitat:** és la mostra sistemàtica i consistent de fair play en diverses circumstàncies.

Des dels primers temps de l'esport modern, a meitat del segle XIX, s'ha considerat l'esport com qualque cosa més que una pràctica lúdica, hedonista o d'esbarjo. Aquesta idea es desenvolupa durant els inicis, quan només les classes privilegiades podien accedir a la pràctica esportiva en la figura del "gentlemen".

Actualment, els joves dediquen una part important del seu temps de lleure al joc, a l'activitat física i a l'esport reglat i reglamentat practicat al voltant dels clubs i de les federacions. De fet, molts joves prefereixen la pràctica esportiva a qualsevol altre activitat i tres de cada quatre joves diuen que realitzen alguna pràctica esportiva fora de les classes d'Educació Física (Palou, 2001). Així, en un estudi realitzat a l'illa de Mallorca amb una mostra molt representativa de joves de entre 14 i 16 anys (la categoria cadet), Ponseti (1998), va trobar que el 68% practicaven algun dels 18 esports més habituals, i per damunt de tots aquests esports el més practicat el futbol.

L'esport possibilita interaccions socials amb altres joves i adults. Els joves esportistes aprenen competències personals i habilitats interpersonals, com ara el lideratge per treballar en equip, i aconsegueixen un millor rendiment, que pot afavorir el desenvolupament i l'autonomia en altres àrees de la seva vida personal, i així ho destaquen Dias, Cruz i Danish, (2000).

Per altra banda, hi ha persones que destaquen la influència negativa de la pràctica d'activitats esportives competitives, basant-se en el deteriorament moral quan els joves observen comportaments

antiesportius, que mitjançant trampes o enganys, intenten aconseguir l'èxit a qualsevol preu, (Weiss 1993).

Finalment existeix la visió neutra que considera que l'entorn esportiu no genera per sí mateix actituds i comportaments positius ni negatius, que tot depèn de la orientació que li donin els organitzadors de les competicions, els àrbitres, els jugadors, els entrenadors, així com també de la implicació de pares, amics i en general del públic que assisteix a les competicions esmentades. (Boixadós 1998, Cruz i cols. 2001).

Els antecedents d'aquesta investigació els podem centrar en la realització d'un estudi previ en el qual es van mesurar els comportaments i les actituds dels estudiants de mestres d'Educació Física, que va comportar la realització de la memòria d'investigació de doctorat a la Universitat de les Illes Balears (Borràs, 2001; Palou, Borràs, Ponseti, Garcia i Cruz, 2003). Posteriorment, i fruit de la col·laboració amb el Grup d'Estudis de Psicologia de l'Esport de la Universitat Autònoma de Barcelona, es recolliren algunes de les recomanacions per a futures investigacions de la tesi doctoral de M. Boixadós (1998), en la qual es proposava la idea de realitzar estudis amb intervencions psicològiques contrastades amb grup control.

Després de comprovar la necessitat de proposar algun element de partida per millorar l'entorn de l'esport escolar i després de les dues tesis doctorals que obren les portes de l'esport en edat escolar a l'illa de Mallorca descrivint els perfils dels practicants d'esport, (Ponseti 1998, Palou 2001), arribem a la idea que podem aportar al coneixement sobre aquest fenomen, que aglutina tres quartes parts dels joves de Mallorca una reflexió i un coneixement aplicat sobre les intervencions a realitzar

en la població escolar per millorar l'entorn que suposa una gran influència sobre els joves esportistes.

Una vegada analitzades les diferents investigacions existents referents a la sociologia i a la psicologia de l'esport, les actituds, els valors i els comportaments que es desprenen de la pràctica esportiva actual, i animats per la il·lusió que l'esport en edat escolar sigui un reflex de l'etapa educativa que es viu en aquestes edats, l'interès d'aquesta Tesi és el de dissenyar una intervenció, a fi i efecte d'assessorar entrenadors, esportistes i pares de esportistes. A més a més, volem comprovar la validesa de l'esmentat protocol i la seva influència en la millora o no de l'esportivitat en els futbolistes cadets, així com també, dissenyar una estratègia final per aplicar a la formació de tècnics esportius.

De totes maneres, amb aquesta tesi avaluarem l'estat actual de la esportivitat i el Fair play de l'esport escolar en referència al futbol en categoria cadet a Mallorca, analitzant tres aspectes importants de la personalitat dels esportistes, els comportaments, les actituds i els valors durant la seva pràctica esportiva.

La raó principal d'haver triat l'esport del futbol és perquè en els estudis que precedeixen aquesta investigació a les Illes Balears, (Escudero 1992, Ponseti 1998 i Palou 2001), posen de manifest que és l'activitat esportiva més practicada, i amb diferència sobre totes les altres. Hem escollit la categoria cadet, és a dir, l'edat compresa entre els quinze i els setze anys, per la dificultat que aquesta categoria esportiva representa ja que per regulació està dintre de l'esport escolar (tots els esportistes fins als setze anys i amb escolarització obligatòria), però a nivell esportiu pot arribar a situar-se al més alt nivell de rendiment, això provoca que a nivell d'esportivitat aquesta categoria sigui una de les més conflictives. Per tant, ens semblava la més adient per a realitzar-hi una

intervenció destinada a promoure l'esportivitat i reduir les conductes contraries al Fair play i antiesportives.

L'estructura d'aquesta tesi correspon al disseny d'un estudi científic amb una sèrie de fases que trobarem al llarg de la redacció:

En primer lloc, a la part teòrica, coneixerem les particularitats del joc del futbol i dels adolescents que el practiquen. En el següent punt situarem l'objecte de l'estudi, és a dir, quin és el procés d'adquisició de competències socials a través de la pràctica esportiva, i revisarem un cop més, les diferents aportacions que actualment es discuteixen. Per finalitzar aquesta aportació teòrica es revisen els estudis relacionats amb intervencions realitzades a esportistes a fi i efecte de millorar alguns dels aspectes (comportaments, actituds o valors) que manejarem en aquesta recerca.

En segon lloc, a la part empírica, plantejarem els objectius de l'estudi, els camins per on la resta de la informació, ara ja innovadora i inèdita, vessarà per comprovar o rebutjar les hipòtesis plantejades.

En tercer lloc, podrem veure els resultats obtinguts de la investigació, plantejats d'una forma resumida i simultània entre els dos moments en què es varen prendre les dades (al principi de la temporada i al final de la temporada, quan el grup experimental ja havia rebut la intervenció educativa per a millorar l'esportivitat).

En posterioritat, trobarem la discussió dels resultats, els comentaris referents a altres estudis i la confirmació i/o el rebuig d'altres investigacions. I finalment trobarem el capítol destinat a les conclusions i a les reflexions finals, essent aquest una proposta d'intencions per poder portar a terme satisfactòriament el que s'ha estudiat.

Val a dir que aquesta Tesi Doctoral treu a la llum una sèrie de coneixements que podien resultar obvis, però malauradament mai no havien estat investigats de la forma que ho hem fet en aquesta recerca. Sovint ens passa a l'entorn esportiu que, per la immediates dels resultats de les accions o bé del professorat d'Educació Física o bé dels entrenadors, (donat fonamentalment que tracta de coneixement transmès en base a accions procedimentals), es donen per suposades moltes de coses que mai no han estat comprovades científicament. Aquesta Tesi vol ser una petita aportació al coneixement de les persones implicades en l'esport escolar, que no són més que:

Esportistes, tècnics, àrbitres, gestors, polítics i molt especialment pares i mares i d'altres acompanyants que conformen una tipologia molt especial de públic que moltes vegades pot ser responsable del correcte funcionament d'una estructura tant complexa com ho és l'esport en edat escolar.

1.- EL FUTBOL I ELS ADOLESCENTS

1.- EL FUTBOL I ELS ADOLESCENTS

En aquest capítol es descriu el joc del futbol, des dels seus orígens històrics, i les característiques del joc en l'edat que s'analitza.

Al mateix temps es fa una explicació dels valors que es poden treure del joc del futbol com la socialització, el respecte a unes normes o regles presents dins la societat, aprendre a treballar en equip, etc... Tambè es destaca que els infants o adolescents poden aprendre mitjançant la pràctica d'aquest esport; com aconseguir habilitats i estratègies motivacionals que els poden ajudar en la seva vida quotidiana, la adquisició de uns hàbits saludables i la integració a un procés de socialització de cara a la societat, començant per la seva socialització dins l'equip, amb els companys.

La descripció dels adolescents del nostre estudi, de quina manera es mouen dins la societat, quines són les seves motivacions, característiques i principals interessos i la relació que té el futbol dins la seva vida, juntament amb els drets que posseeixen com a persones a l'hora de practicar un esport com és el futbol, és el darrer punt que tracta aquest capítol.

1.1 CARACTERÍSTIQUES DEL JOC DEL FUTBOL

1.1.1 BREU HISTÒRIA DEL FUTBOL

Els antecedents més remots del joc es poden situar cap a l'any 200 a.c. durant la dinastia Han a la Xina. El seu joc era anomenat tsu chu ("tsu" significa aproximadament donar cops de peu i "chu" denota una bolla feta de cuir farcit). Fins i tot els emperadors xinesos prenen part en el joc.

Els grecs i els romans tengueren una gran varietat de jocs de pilota (com l'episkuros i l'harpastum) i en alguns probablement es podrien fer servir per a jugar tant les mans com els peus.

Durant el segle VII els japonessos tengueren una mena de futbol anomenada kemari, segons Cachán i Fernández (1998).

Al segle XIV es disputava a Florència un joc anomenat calcio ("giuoco del calcio", joc de la cosa), que se jugava per equips de 27 jugadors amb sis àrbitres. Es podrien fer servir per jugar tant les mans com els peus. (Wein, 2000)

No és sinó fins el segle XII que es troben evidències de qualche tipus de futbol practicat a Anglaterra. A la Edat Mitjana se'n conegueren diversos tipus. Bàsicament era un futbol que tenia lloc entre faccions o grups rivals a viles i ciutats i també entre pobles i parròquies. Hi prenen part una gran quantitat de jugadors i les porteries podien estar separades més d'un quilòmetre. Aquests jocs, que sovint eren violents i perillosos, es trobaven associats especialment amb el Carnestoltes i s'anomenà futbol de carnestoltes. Alguns d'aquests jocs varen sobreviure a Anglaterra fins ben entrat el segle XX. Una successió d'edictes reals de

reis anglesos dugueren la supressió del futbol. De fet, aquets jocs floreixien durant els períodes Tudor i Estuart. Oliver Cromwell intentà aturar-los, però amb la restauració i el regnat de Carles II aviat es rehabilitaren. En el segle XVIII era popular a les escoles públiques angleses, però encara comprenia molts jugadors per banda o equip. Algunes escoles públiques desenvoluparen una forma més organitzada que ha sobreviscut a Eton (*Eton wall game*, *Eton field game*), Harrow (*Harrow football*) y Winchester (*Winchester football*).

El 1846 es realitzà el primer intent seriós d'establir un reglament. Fou promogut por H. de Winton y J. C. Thring a la Universitat de Cambridge, on prepararen un encontre entre representants de les escoles públiques més importants per intentar crear un joc de regles estandaritzat. Arribaren a un acord i en formularen deu, conegudes com 'Les Regles de Cambridge' i que Thring va descriure com 'el joc senzill'.

El 1855 es fundà el Sheffield Football Club, el club més antic del món, i el 1862 començà a existir el Notts County, el club de lliga més antic del món. L'octubre de 1863 es fundà la Football Association (FA) a la Taberna Freemasons, al carrer de Great Queen de Londres. La idea d'una Copa de Futbol Associació fou del secretari de la FA, Charles Alcock, que va proposar els seus plans en una reunió a la qual varen assistir dotze clubs durant l'octubre de 1871. Participaren quinze clubs durant la primera competició el 1872, que fou guanyada pels Wanderers, que varen batre els Royal Engineers. Fins l'any 1892, quasi totes les finals es celebraren a Kennington Oval (Londres), que és més conegut pel criquet. Fins a l'any 1883, tots els guanyadors foren clubs d'aficionats. Els Wanderers guanyen sis vegades; els Old Etonians en guanyaren dues i foren segons en sis ocasions. També l'any 1872 es celebrà el primer partit internacional (entre Anglaterra i Escòcia), i l'any 1878 es celebrà el primer partit amb llum elèctrica.

A finals de la dècada de 1870, començà una llarga, i de vegades mordaç, disputa sobre els pros i els contres del professionalisme i si els jugadors havien o no de ser pagats amb doblers com a compensació pels sous perduts en prendre part en un partit. El 1885 es va legalitzar a la fi la professionalitat, encara que la discussió continuà durant anys i afectà altres països.

Un altre event important fou la creació de la Lliga de Futbol l'any 1888; que es convertí en un model per a altres països que posteriorment la imitaren.

Aquesta adopció es desenvolupà ràpidament a Europa i moltes altres parts del món a finals del segle XIX. Els soldats britànics, així com els mariners, funcionaris de les colònies, homes de negocis, enginyers i mestres exportaren el joc a través del món, com varen fer amb el criquet i altres jocs i esports.

La pauta fou la mateixa. Mostraven una pilota, començaven a jugar i després convidaven els locals a unir-se al joc.

A Viena hi havia una gran colònia britànica que fou la responsable de la creació del primer club de futbol de Viena i del Club de Futbol i criquet de Viena, del que en va derivar el FK d'Àustria. L'austríac Hugo Meisl, un membre del Club de Criquet de Viena i secretari de la FA d'Àustria (fundada el 1904), va tenir una gran influència en el desenvolupament del futbol a Europa i fou el principal impulsor de la Copa Mitropa (el prototip dels esdeveniments europeus de club moderns) i de les competicions de la Copa de Nacions. Dinamarca fou un altre dels països europeus que començà aviat a practicar el joc. L'any 1879 hi havia un club anglès de futbol a Copenhaguen i la FA danesa es fundà l'any 1889. Els residents anglesos a Itàlia fundaren el Club de Futbol i Criquet de Gènova, i el Gènova (1892) és el club més antic de la lliga

italiana; la FA italiana es creà el 1898. A Hongria, el joc començà durant la dècada de 1890 (la FA es fundà el 1901) i al primer equip hangarès hi havia dos jugadors anglesos. A Alemanya i als Països Baixos, el joc arrelà cap al 1900 (quan es fundà la FA alemanya). Cap al 1908 hi havia 96 clubs holandesos. La FA holandesa es fundà el 1889.

El 1887, dos propietaris anglesos de filatures, els germans Charnock, varen introduir el futbol a Rússia prop de Moscó. A finals de la dècada de 1890, la Lliga de Moscó ja es trobava en funcionament.

A principis del segle XX, el joc s'havia estès per tot Europa i la majoria dels països havien format la seva associació de futbol: Bèlgica (1885), Txecoslovàquia (1901), Finlàndia (1907), Luxemburg (1908), Noruega (1902), Portugal (1941), Romania (1908), Espanya (1913), Suècia (1904) y Suïssa (1895).

A Sudamèrica, els mariners britànics jugaren al futbol a Brasil la dècada de 1870, però el seu principal impulsador va ser Charles Miller, fill d'uns emigrants anglesos animà els treballadors anglesos residents a formar clubs (alguns ja existien per al criquet). El primer club important brasiler fou l'Asociado Atlètica Mackenzie a Sao Paulo. A l'Argentina, el joc fou introduït pels residents anglesos a Buenos Aires, i l'es fundà el 1891. Encara que, arrelà amb una certa lentitud i al final foren els emigrants italians els que feren popularitzar el joc.

Xile formà la seva federació l'any 1895, el Uruguay el 1900 i el Paraguay el 1906. La influència britànica a Sudamèrica és evident en els noms d'alguns clubs: Corinthians a Brasil, Everton i Rangers a Xile, Liverpool i Wanderers a Uruguay, River Plate i Newell's Old Boys a l'Argentina.

Fins fa poc i amb motiu de la celebració de la Copa del Món de 1994, els Estats Units no s'han trobat gaire associats amb el món del futbol, però s'hi ha jugat des de pràcticament els seus començaments. El club Oneida de Boston es fundà l'any 1862 i la selecció nacional va assolir les semifinals a la Copa del Món de 1930. A l'Àfrica el moviment colonial britànic jugà un gran paper en l'introducció del futbol, encara que es desenvolupà més a poc a poc que al continent, mentre que al Canadà i Austràlia sols en els últims anys s'ha fet popular.

El 1904 es fundà a París l'òrgan rector mundial, la Federació Internacional de Futbol Associat (FIFA). Entre les dues guerres mundials es començà a practicar a molts altres països i després de la II Guerra Mundial molts països del Tercer Món també ho varen fer.

Els primers clubs de futbol apareixen a l'estat espanyol a través dels britànics afincats a Andalusia i a Catalunya (Huelva i Palamós), i en molt poc temps es funden a tot l'estat. El desenvolupament de l'esport a tot el segle XX és espectacular però això no implica que sigui integrat dins el sistema escolar ni tampoc sorgeix d'aquest, tal vegada la raó de la poca implicació educativa que s'ha plantejat en el futbol provingui de les èpoques en que a l'escola, el desenvolupament de la Educació Física, depenia de les gimnàstiques higienistes.

El futbol ha estat escollit per a realitzar aquesta investigació, degut a que és l'esport més practicat a aquestes edats (15-16 anys) a Mallorca i a tot l'estat espanyol (Ponseti 1998, Palou 2001, Garcia Ferrando, Puig, Lagardera 1998). El futbol envaeix la vida esportiva de tal forma que no tan sols és primordialment present en els mitjans de comunicació de masses, sinó que la seva influència arriba a contagiar la vida acadèmica del propis adolescents que veuen com la relació esport-futbol és total. A la Educació Física escolar, s'ha tendit a evitar el futbol com a contingut a

ensenyar a les classes d'EF escolar, relacionant-lo en la seva dimensió mediàtica i no sempre valedora dels millors valors a transmetre cap als joves estudiants.

La realitat ens demostra que l'alt nivell de participació que suposa aquest esport, fa que no podem evitar la seva influència. Una de les principals conclusions que podem treure és que necessitem comprendre millor aquesta disciplina esportiva que es presenta com a la principal font d'influència sobre el segment de població que estam analitzant.

1.1.2. EL REGLAMENT DEL FUTBOL EN CATEGORIA CADET.

Ara descriurem breument quin reglament s'aplica als adolescents d'entre 14 i 15 anys, que, com es veurà, és el mateix que s'utilitza a les categories superiors.

La modalitat de futbol que es fa servir en la categoria cadet, és la de futbol 11, és a dir, amb 11 jugadors al camp cada equip, en aquest sentit és com el que es juga a qualsevol divisió, o bé professional o bé amateur del futbol de la màxima categoria.

Pel que fa al nombre de substitucions es podran fer un màxim de 3 per equip al llarg de tot el partit.

Les mesures del camp són les següents, un rectangle de longitud màxima de 120 metres i mínima de 90 metres. L'amplària màxima serà de 90 metres i mínima de 45 metres. Aquestes mesures s'apliquen a totes les categories de futbol.

La duració del partit és de dues parts de 40 minuts. L'àrbitre és recomanable que sigui menor de 22 anys.

El reglament que s'aplica en aquesta categoria és el mateix que a les categories superiors, és a dir, el de la Real Federació Espanyola de Futbol, amb això volem dir que no es té present que els esportistes siguin més petits, que es troben dins l'esport en edat escolar i que les seves aspiracions a nivell de competició no haurien de ser les mateixes que al futbol dels més grans, ja que els objectius haurien de ser diferents.

1.2. L'EDUCACIÓ A TRAVÉS DEL FUTBOL

La importància del futbol des del punt de vista educatiu, recau en la possibilitat que el seu ensenyament possibiliti el desenvolupament de diferents habilitats i capacitats. Mitjançant la pràctica del futbol es pretén desenvolupar no sols habilitats i capacitats diverses, fins i tot ensenyar el mateix joc quant a realitat cultural. És a dir, no s'utilitza el futbol com a mitjà per ensenyar, sinó s'ensenya el propi joc amb una lògica particular, les seves regles i codis.

Perquè es pugui donar un bon joc amb una dinàmica que afavoreixi el desenvolupament de l'individu, s'ha de fer arribar al jugador un joc que sigui accessible, amb regles senzilles, disminuint el nombre de jugadors i l'espai, de manera que permeti la percepció de les línies de força (pilota, terreny de joc, adversaris, amics), molts i diversos contactes amb la pilota, continuïtat de les accions i diverses possibilitats de realització. (Graça i Oliveira, 1994)

Segons els mateixos autors, allò que s'exigeix al nin i a l'adolescent futbolista no pot ser una reducció a escala dels processos i conceptes del joc de l'adult, ja que ells no posseeixen els requisits necessaris per a la comprensió i capacitat per desenvolupar les tasques. Han d'estar adaptats a les seves possibilitats, interessos i necessitats, el que significa que han de reclamar una participació activa, intel·ligent i responsable de la seva part, i que al mateix temps desafiiïn el progrés i la superació.

Hi ha dos aspectes de l'aprenentatge dels esports que cal remarcar. Un és aprendre a jugar amb les pròpies regles, és a dir, a desenvolupar accions que sols tenen sentit en funció de les limitacions que aquestes imposen a la dels jugadors contraris. No és estrany que

quan per primera vegada són emprades es cregui que són *trampes*, o que van en contra del reglament. Córrer en direcció a la porteria contrària, sense pilota, deixant a l'atacant en fora de joc és un comportament difícil d'entendre.

El segon aspecte està relacionat amb el canvi d'una pràctica individual, on el rendiment de l'equip té a veure amb la suma de les capacitats individuals, a les tàctiques i joc d'equip a on cada acció individual és tan sols una part de l'acció col·lectiva. Aquesta complexa coordinació d'allò individual i del que és col·lectiu constitueix una altra de les característiques dels esports d'equip d'indubtable valor educatiu, entenent a aquest com a preparació a comportaments i actituds requerides en les relacions socials fora de l'espai lúdic (Linaza i Maldonado 1996)

El futbol, com a esport escolar, és un aprofitós factor d'aprenentatge i de transmissió de la cultura del grup. Gràcies a l'esport l'individu pot comprendre les maneres d'actuar, pensar i sentir del grup i acceptar les seves normes i valors. Pot ajudar que els sectors amb més problemes de cohesió i d'integració, puguin accedir als beneficis d'una convivència normalitzada. Així aquesta pràctica és una activitat de tanta importància i posseeix un tan alt grau de motivació pels infants que pot esdevenir en un eficaç recurs per aprendre a guanyar i perdre, per aprendre a viure en el grup segons les seves lleis i normes, per fer-nos tolerants i respectuosos amb els drets dels altres (Petrus, 1998).

La pràctica del futbol té aspectes educatius molt importants que amb freqüència, els adults ignoren. Jugant, aprenen les regles pràctiques del joc, les quals permeten coordinar les seves accions amb les dels altres jugadors i regular la competició amb l'altre equip. Els nins tenen un

procés de presa de consciència de les regles, i una vegada finalitzat, es senten lliures per a modificar-les.

El coneixement pràctic i la reflexió de les regles sol anar acompanyat de votacions. Els infants voten de quina manera es faran els equips, l'adaptació, modificació o supressió d'alguna regla específica, la introducció d'altres regles, etc. Mitjançant aquestes posades en comú els jugadors descobreixen la importància de la unanimitat. (Linaza i Maldonado,1996)

Si entenem la socialització com el procés que facilita que una persona es converteixi en ésser social, és a dir, el procés mitjançant el qual les persones adquireixen el coneixement, l'habilitat i disposició que els permeten participar com a membres efectius d'un grup i en la societat, podem dir que els esports, gràcies a valors com lideratge, cooperació, respecte per les regles, esportivitat, autocontrol, èxit personal, orientació col·lectiva, respecte als oponents i una actitud negativa davant la discriminació i el racisme, podran ser considerats agents socialitzadors a les societats occidentals actuals, tal i com assenyalen entre d'altres, Palou, (2001), Petrus (1996a), o Kenyon i Mc Pherson (1987).

1.3 ELS FUTBOLISTES ADOLESCENTS

1.3.1. L'ADOLESCÈNCIA

Com diu Palou (2001) el període de l'adolescència coincideix biològicament amb l'inici de l'adquisició de la maduració fisiològica i del nivell cognoscitiu de les persones. Es tracta d'una època delicada on es duen a terme transformacions profundes, on intervenen factors tant de caire biològic com psicosocial i que originen un trontolleig total de les estructures comportamentals de la persona. És per aquesta raó que, termes com el de crisi, transició o inestabilitat van lligats normalment al període adolescent, que es caracteritza globalment per un canvi en la manera de captar el món i en concret per un fort desig d'autonomia a tots els àmbits: afectiu, sexual, intel·lectual.

Els subjectes han de reconstruir una imatge d'ells mateixos, que ni abans ni després experimentarà canvis naturals de tanta magnitud. En la mesura que s'ajustin a certs estereotips socials, producte de les modes i de les èpoques, se'n derivarà una autoestima o una complaença amb la pròpia imatge i amb la pròpia persona amb un sentit ample.

L'estereotip dels al·lots que juguen a futbol sol coincidir amb el de les seves referències o ídols mediàtics (Butterworth i Harris 1994), en cas que un noi no s'ajusti a l'estereotip pot optar per augmentar la seva massa muscular o per aprimar-se, en cas de que la solució té temps per assumir la pròpia imatge i acceptar-la com a definitiva o trobar d'altres compensacions que el faran resultar atractiu (posició social, simpatia, nivell de cultura...), (Triadó, Martínez i Villar, 2000).

La construcció de la personalitat en l'adolescència forma part d'un procés de definició d'acord amb l'aparició dels nous interessos i motivacions que tenen lloc tant a nivell extern com a nivell intern. L'adolescent es troba en un moment en que cerca la identitat, la pròpia

forma de ser diferenciat dels altres. Ocupat en la construcció de l'autoconcepte i l'autoestima, la identitat sexual i de gènere, en la definició de interessos professionals o en la definició d'un sistema personal de valors. En aquesta reconstrucció com a persona intervenen les experiències que es produeixen en determinats contextos i en relació a determinades figures especialment significatives, (pares, amics, entrenadors...), la influència d'aquests en la construcció de la personalitat i els seus diversos components és fonamental, però la personalitat i el seu procés de construcció, és subsidiària als importants canvis que es desencadenen quan apareixen els primers signes puberals. La tasca d'identificació que ha de realitzar l'adolescent depèn dels canvis biològics, de les relacions socials, i en darrer terme de la correcta interpretació i la adequada presa de decisions que es deriven de les noves capacitats i habilitats en el terreny de la cognició.

La influència dels adults familiars en tot aquest procés té més importància del que podia semblar segons l'opinió generalitzada. En diferents estudis, (Rice 1997, 1999; Martínez i Triadó 1996; Kimmel i Weiner 1985 i Williamson i Campbell 1985) se'ns presente un quadre molt diferent. Així els adults familiars tenen un paper fonamental en el desenvolupament social dels adolescents, només l'efecte de les relacions amb els iguals i, en alguns casos d'altres adults especialment significatius podrien en algun aspecte molt específic comparar-se amb la influència paterna i materna.

En referència específica al grup d'iguals i la amistat, són un tema fonamental en la vida de les persones, a l'adolescència, l'amistat es el que caracteritza en particular aquesta etapa de la vida.

L'amic ja no és necessàriament el company d'escola o el veí, sinó que és algú escollit pel subjecte, i en aquesta elecció el seu entorn familiar o escolar pot exercir o no un paper determinant. Els amics tenen un paper privilegiat per la seva proximitat i intimitat, proporcionen

aprenentatges d'habilitats i coneixements generals sobre les relacions socials, tenen un paper fonamental en la emancipació de la família, en el procés de desenvolupament adolescent arriba un moment en que els amics proporcionen el suport emocional que abans es trobava al si de la família, i amb aquest es comparteixen gustos, idees... (Youniss i Smollar 1985)

El paper de l'activitat física l'esport, tendrà importància en tant que incidiran en el desenvolupament psicològic de l'adolescent en funció de:

- a) Les expectatives, motivacions, intencions, ... que tenen a l'hora de fer pràctica esportiva.
- b) Les conductes que tenen les persones que fan pràctica esportiva de forma habitual.
- c) Les emocions i/o sensacions que produeix la pràctica esportiva en les persones.

Mentre que l'esport professional té com a únic objectiu guanyar, els objectius de la pràctica esportiva són individualitzats d'acord amb les necessitats i les característiques de cada persona.

Realment, l'esport professional i competitiu podria semblar una caricatura de la gran societat, on els valors "rei" s'accentuen de manera més evident: fama, diners, agressivitat, massificació i rendiment com a únic objectiu.

Dels objectius perseguits i de l'enfocament atorgat per tècnics i educadors, dependrà el paper que l'activitat física jugui en el procés de socialització i d'interiorització de valors i actituds per part del jove esportista, que es caracteritza per una recerca activa de normes, valors i models amb els quals pugui identificar-se.

Així els tres gran agents implicats en aquest procés (pares, entrenadors i companys esportistes), han de impulsar tots els seus esforços en la mateixa direcció, d'aquesta forma es podran aconseguir situacions desitjades en el context de l'esport en edat escolar.

1.3.2. ELS DRETS DELS JUGADORS ADOLESCENTS

A continuació podem veure un llistat d'idees que podrien considerar-se com a base de la declaració dels drets dels nostres escolars pel que fa a l'esport en edat escolar. Aquest llistat basat en les idees de Petrus (1996a), proposa un nou enfocament educatiu per a establir les bases del que seria una pràctica esportiva diferent.

1. Dret a fer esport educatiu.
2. Dret a jugar i divertir-se tant en les pràctiques com en les competicions amb una gran varietat d'activitats tan lúdiques com formatives.
3. Dret a ser tractat amb dignitat, tant pel seu monitor (entrenador) com pels adversaris i companys.
4. Dret a ser tractat per professionals competents.
5. Dret a fer esport amb seguretat física i psíquica.
6. Dret a disposar de temps lliure.
7. Dret a jugar amb nins de la seva edat per tenir les mateixes probabilitats de guanyar.
8. Dret a jugar com un nin i de no ser tractat fora i dintre del terreny de joc com un adult.
9. Dret a disputar competicions amb regles adaptades al nivell de les capacitats del jugador en cada etapa del seu desenvolupament motriu.
10. Dret a participar en totes les parts del joc.
11. Dret a poder realitzar les seves pròpies experiències, resolvent per si mateix els problemes que se li plantegin, tant en les pràctiques com en les competicions oficials.
12. Dret a fer esport i a no ser un campió.

El juliol de 1996, el Consell Municipal de Benestar de l'Ajuntament de Barcelona aprovà que tots els nens i nenes tenen dret a practicar un esport escolar integrador i a participar-hi, prescindint de la seva capacitat física, la seva procedència cultural i ètnica, el seu gènere i la seva preparació tècnica o tàctica per desenvolupar una o altra pràctica esportiva. Es potenciaran les activitats esportives en equips mixtos i s'elaborarà, amb participació dels ciutadans, un contracte ètic per a aquelles persones que com agents actius o actors passius intervinguin en la pràctica esportiva escolar, (Petrus, 1996b). Des del nostre punt de vista, aquesta afirmació és totalment coherent amb el desenvolupament dels nins i nines en edat escolar que participen de les activitats esportives, a més a més hem vist com les diferents investigacions ens porten a la conclusió que els joves i els nins volen una pràctica esportiva basada en la participació i en la diversió.

2.- ESPORTIVITAT I CONDUCTES CONTRARIES AL FAIR PLAY EN L'ESPORT.

2.- ESPORTIVITAT I CONDUCTES CONTRARIES AL FAIR PLAY A L'ESPORT

Vivim en una societat que canvia constantment, en la qual els valors i les normes es modifiquen molt ràpidament i en què els mitjans de comunicació tenen un poder enorme per presentar, difondre i influir en aquests canvis. Però, què considerem que és un valor? La noció de valor va lligada a coses com elecció, predilecció o preferència. Milton Rokeach, reconegut com una de les màximes autoritats en l'estudi d'aquest tòpic defensa que els valors proveeixen d'una via per examinar el sentit en què les persones prenen decisions, tant morals com d'altres classes, perquè les obliga a examinar les seves prioritats envers el que volen intentar aconseguir i com ho volen aconseguir.

Per a Rokeach, un valor és *“una creença duradora en la qual un mode de conducta o un estat últim d'existència que és personal i socialment preferible a un oposat mode de conducta o estat final d'existència”* (Rokeach, 1973, p.5).

En aquest capítol, es descriuen els processos pels quals la pràctica esportiva s'ha convertit en una font importantíssima de transmissió de valors morals i socials, desitjables i no desitjables.

2.1.-ESPORTIVITAT I VALORS SOCIALS

L'esportivitat concepte anomenat també "*sportpersonship*" o "*sportmanship*" en la bibliografia anglo-saxona és el comportament per arribar a ser una persona esportiva, (Keating 1988, Shields i Bredemeier 1994). Darrera aquesta tautologia hi ha una sèrie d'idees que han de ser estudiades. L'esportivitat és el fet de seleccionar valors morals enfront d'altres, que moltes vegades transcendeixen l'àmbit esportiu: "pegar per sota del cinturó", "fer una traveta"...El concepte de esportivitat és similar al de Fair Play, que alguns autors espanyols han intentat traduir com a **joc net**, que en opinió de Blázquez (1995) va lligada a la justícia com a valor moral i que es refereix al respecte a les normes prèviament fixades per a un joc i un esport determinat.

Segons resumeix el Diccionari de les Ciències de l'Esport (1992) el concepte de joc net o *fair play* implica essencialment: reconeixement i respecte per les regles del joc, relacions correctes amb l'adversari, manteniment de la igualtat d'oportunitats i de condicions per a tothom, rebuig de la victòria a qualsevol preu, actitud digna tant en la victòria com en la derrota i compromís de donar tot el que es pugui d'un mateix.

En aquest sentit, operacionalment, les definicions de *fair play* i esportivitat les adaptarem de les de Lee (1996):

Fair play: es refereix a les conductes particulars caracteritzades pel principi de justícia per a tothom en les quals no existeix la temptativa de guanyar un avantatge injust sobre un adversari ni intencionalment ni fortuïtament.

Esportivitat: és la mostra sistemàtica i consistent de "*fair play*" en diverses circumstàncies.

Respecte a la transmissió de valors socials a través de l'esport, podem dir que existeixen tres punts de vista diferents:

En primer lloc, existeix una visió positiva de l'esport en edat escolar, que considera que l'esport forma el caràcter i ajuda a desenvolupar el *fair play* i la esportivitat en els joves que el practiquen, tal i com ho defensen alguns educadors com Arnold o el Baró de Coubertain. Ara bé, la influència dels agents implicats en l'esport (mestres, professors, tècnics, pares, gestors i esportistes), en la formació del caràcter dels infants, i per tant, en la seva educació social i moral no està prou estudiada, així com descriuen Shields i Bredemeier (1994) en el seu llibre: *Character development and Physical activity*, degut a la dificultat de definició del terme caràcter i la seva possibilitat d'avaluar-lo de manera fiable i vàlida.

En segon lloc, podem veure, tal com alguns autors ho han destacat (Garcia Ferrando 1990), que els organitzadors de competicions esportives, els entrenadors, els pares etc.... donen una importància excessiva als resultats i a la victòria a qualsevol preu. Així mateix, en l'esport escolar existeix, recentment, una preocupació per la possible pèrdua de valors socials positius i d'increment de les conductes antiesportives. D'aquesta manera, alguns organismes internacionals, com és el cas del Comitè pel Desenvolupament de l'Esport del Consell d'Europa, va crear un comitè d'experts per impulsar un projecte d'investigació envers els aspectes ètics de l'esport. (Lee, O'Donoghue i Hodson, 1990).

En tercer lloc, seguint els estudis empírics de Cruz, Capdevila, Boixadós, Pintanel, Alonso, Mimbbrero i Torregrosa. (1996) la recerca sobre esportivitat i transmissió de valors socials durant la pràctica esportiva s'encamina cap al anàlisi del paper que juguen els responsables de l'esport en edat escolar, en la transmissió de valors

socials i morals positius cap als esportistes. En aquest cas, tenim per una banda, pares, tècnics i gestors, i per l'altre, els mestres i llicenciats en Educació Física, que ocupen un segment molt definit en el mercat de treball. D'aquesta manera és constitueix una estructura de mercat dual en l'activitat física i en l'esport en edat escolar. (Castillo i Puig 1998, Boixadós i cols 1998).

A partir d'aquí, abordar l'estudi d'esportivitat i valors socials en relació a l'esport escolar, resulta una qüestió de gran interès des de qualsevol dels tres diferents punts de vista que poden adoptar-se:

Així per als que consideren que l'esport escolar funciona adequadament, no deixa de ser important desenvolupar la seva pràctica com una forma d'optimitzar la socialització infantil i juvenil.

Per als que entenen que l'esport escolar és un context neutre, que no es diferencia d'altres àrees de comportament de l'ésser humà, que l'esport no es generador de valors ni positius ni negatius per si mateix, podria utilitzar-se la pràctica esportiva com a mitjà de promoció de valors socials positius a partir d'una intencionalitat concreta, a través d'uns objectius prèviament establerts, de igual forma que s'empren altres àrees del context educatiu.

Finalment, per als que adopten una postura més pessimista i troben la pràctica esportiva escolar carregada d'un progressiu deteriorament, també serà important que s'abordi el problema de cara a contrarestar i superar els dèficits presentats, oferint programes de promoció i de desenvolupament dels valors socials positius a través de les practiques esportives.

La idea tradicional que l'esport fa caràcter, s'ha vist destronada en els darrers temps, tot i que des del punt de vista dels educadors ens hem de resistir a aquest fet, i aconseguir que la pràctica de l'esport sí que constitueixi un fòrum de promoció de valors socials, ètics i morals positius.

Incidint en aquesta idea Trepal (1995) exposa que *“En el món de l'activitat física i de l'esport, sembla que ningú qüestiona el gran poder socialitzador i d'aportació de valors ètics i personals d'aquests tipus de pràctiques en la formació de l'esperit de l'individu. Generalment s'accepta que conceptes tals com companyonia, esperit de lluita, saber guanyar, encaixar bé una derrota, el respecte per les normes, els companys i els adversaris, són inherents a la pràctica esportiva”*. (p.95).

Al mateix temps, no podem donar l'esquena a la realitat, tal com assenyala Gutiérrez (1998), i ens hem d'enfrontar amb el fet que la pràctica dels esports s'ha convertit en quelcom que no és tan lloable com desitjaríem. Observem que freqüentment es violen les normes més bàsiques dels reglaments (que són les que tothom dona per suposades però en no ser objecte de sanció directa són per això menys respectades); que les regles constitutives, sobre les que s'elaboren els reglaments i donen sentit a l'esperit de l'esport, cedeixen pas a les regles normatives i permeten jugar amb avantatge els infractors; que no s'apliquen els reglaments sancionadors amb la precisió i fermesa que mereix; i que alguna cosa ha fallat quan els competidors no fan ús del seu codi ètic en les relacions amb els seus adversaris.

En aquest mateix sentit Trepal (1995), constata que l'amenaça contra el *fair play* augmenta a causa de la recerca cada vegada més freqüent de la victòria a qualsevol preu, el que també han ressaltat altres autors com Lee (1990), i Gutiérrez (1995a).

Una altra confirmació d'aquesta idea és l'aportada per Knop (1993), el que considera que l'esport centrat amb els nins s'ha vist sotmès a una forta pressió que cerca el triomf per damunt de tot, perquè guanyar és l'únic que compta, a més a més de l'increment de la violència, els entrenaments cada vegada més durs i la falta d'iniciatives en el joc.

La correcta estructura que hauria de tenir l'esport en edat escolar està encara per definir, però existeixen aportacions i recomanacions d'alguns autors que plantegen el camí a seguir. En aquest sentit, podem dir que l'esport ha de ser educatiu, a part de tenir altres virtuts, sobretot a les edats primerenques, en aquest aspecte, Seirul.lo (1995) qüestiona què és educatiu en la pràctica esportiva, i arriba a la conclusió que el que és educatiu no és l'esport en si mateix sinó la forma de practicar-lo:

“El que és educatiu de les pràctiques esportives , no és l'aprenentatge de les tècniques o tàctiques, ni tan sols els beneficis físics i psíquics d'una bona preparació física que sustenti el rendiment, sinó que el que és realment i únic educatiu, són les condicions en què es poden realitzar aquestes pràctiques que permetin a l'esportista comprometre i mobilitzar les seves capacitats de tal manera que aquesta experiència organitzi i configuri el seu propi jo, i aconsegueixi la seva autoestructuració” (p.63)...”els valors educatius de l'esport no són aquells que de manera habitual se li atribueixen de forma exògena: salut, companyonia, respecte a les normes..., sinó aquells altres que de forma endògena es van configurant en l'individu gràcies a les condicions en les quals va practicar aquella especialitat esportiva”(p.65).

Devis (1996), citant els treballs de Meakin (1982) i Arnold (1991), exposa que com a qualsevol activitat de la vida, l'esport pot transmetre valors desitjables i no desitjables. La simple participació esportiva no pot considerar-se com educació moral; una altre qüestió molt diferent és agafar l'esport com un context en el qual el professorat desenvolupi la

tasca docent en un àmbit ètic, i l'alumne posi en pràctica la moralitat en termes de comportament responsable. Aquesta idea també ha estat defensada per Bredemeier (1994), Bredemeier i Shields (1996) i Arnold (1999).

Una vegada arribada a la conclusió que la participació en activitats esportives no genera per si mateixa valors desitjables per a la convivència humana i per al bon funcionament de la pròpia dinàmica de la pràctica esportiva es fa necessari un sistema d'intervenció per a la promoció i el desenvolupament de valors socials i ètics positius que ens permetin aprofitar el marc privilegiat d'actuació social que suposa la pràctica de l'esport, sobretot en el cas de l'esport escolar. Malauradament, l'esport en edat escolar, l'hereu directe de l'esport tradicional, està fortament influenciat per l'esport espectacle que tendeix a regir-se per les lleis del mercat pròpies d'una societat de masses, havent arribat a quotes insospitables d'influència econòmica, social i política (Puig i Heinemann 1991, Gutiérrez 1999).

Tot i això, com indiquen Gibbons, Ebbeck i Weiss (1995), són molts pocs els programes implantats per investigar els canvis en el desenvolupament ètic a través de la pràctica esportiva. Però, també hem de dir que, a causa de la progressiva i creixent rellevància de l'esport, així com el deteriorament en les formes de practicar-lo, han sorgit en els darrers temps algunes investigacions destinades a determinar la falta de joc net i les possibles maneres de recuperar-lo. D'aquesta manera s'han estudiat aspectes relacionats amb el comportament dels jugadors (Cruz, Boixados, Torregrosa i Mimbrero 1996; Cruz i cols. 2001), les actituds dels entrenadors (Escudero 1999), les conductes dels pares, (Cruz, Figueroa, Garcia-Mas, i Torregrossa, 2003), les actituds dels espectadors (Roversi 1996), i els valors que la pràctica esportiva podria estar comunicant (Lee 1993, 1996).

Aquest valors poden ésser promoguts des de qualsevol activitat de l'ésser humà, i de manera molt especial, des de l'esport escolar, d'acord amb aquest pensament J.M. Cagigal (1981) deia: *"l'home, si no vol deixar de ser home, ha d'alimentar valors, recuperar els perduts i crear-ne de nous; s'ha de cercar en els mateixos hàbits de la nostra societat què hi ha d'aprofitable i valorar què en podem treure"*(p.67).

2.1.1.- LA SOCIALITZACIO A TRAVES DE L'ESPORT

Segons Gutiérrez (1999), l'esport com a element social, constitueix una forma de socialització de la comunitat, i per tant podria considerar-se que compleix amb alguna o totes les següents funcions socials.

Per una part, entenem que l'activitat física presenta una funció socio-emocional, és a dir, pot fer que constitueixi una forma de catalitzador psico-social i emocional per a les persones que la practiquen.

Per altra banda, se li pot atribuir la funció pròpiament dita de socialització, mitjançant els practicants, sobretot nins i nines en edats primerenques adquireixen un conjunt de valors, actituds, normes i formes d'actuar socialment acceptables.

També, l'activitat física pot constituir un element d'integració, de gèneres, de races, de grups diferenciats, pel fet d'establir unes relacions interpersonals tot sens dubte, conduïdes en tot moment pel fet d'utilitzar el moviment i el propi cos com a element de treball.

Per últim, comporta un element de mobilitat social, quan els nins i nines practiquen tenen possibilitat de moure's en els diferents estrats, de ser reconeguts, pels altres d'adquirir fins i tot un major nivell econòmic.

Des de la perspectiva de la socialització Garcia Ferrando, Puig i Lagardera (1998), afirmen que l'esport pot materialitzar-se en diferents situacions socials. Clubs, escoles esportives, grups informals, curses populars, partits entre amics... i agents socialitzadors, cada un dels quals pot tenir processos d'interacció distints amb la persona i al seu procés d'aprenentatge.

Existeix un ampli acord a l'hora de reconèixer el potencial socialitzador de l'activitat física i l'esport, de manera que pot afavorir l'aprenentatge dels papers de l'individu i de les normes de la societat, reforçar l'autoestima, el sentiment d'identitat i la solidaritat, a més a més

aquests valors i normes sembla que tornen a trobar-se en altres àmbits al llarg de la vida (VVAA 1996).

El procés de socialització a l'esport pot ser ensenyat en un procés que els sociòlegs, per conveniència divideixen en quatre fases (Gutiérrez 1999):

La primera fase, tracta del procés de **socialització en l'esport**, el procés mitjançant el qual un individu es troba implicat en l'esport i gradualment aprèn els rols esportius.

La segona fase es refereix a la **socialització a través de l'esport**, el procés pel qual la participació ensenya i desenvolupa diversos trets i característiques com són autodisciplina, competitivitat, rols sexuals específics i gustos o preferències.

La tercera fase es refereix a la **desocialització des de l'esport**, és a dir, el procés pel qual els individus aprenen a allunyar-se de les activitats des de les quals foren socialitzats (la retirada de l'esport competitiu produeix un procés de desocialització).

L'última fase la **resocialització** en relació a una sèrie de noves oportunitats i rols, així quan un esportista es retira, freqüentment ha d'aprendre noves habilitats, preparar-se per a una nova carrera, nous amics, nou estil de vida, aquestes i noves adaptacions requereixen l'aprenentatge de nous rols (Eitzen 1999).

Ara bé, el potencial socialitzador pot tenir conseqüències positives i negatives segons com es produeixi la interacció entre la persona que es socialitza, els agents socialitzadors, i les situacions socials (Mc Pherson 1981). Per exemple no es donarà el mateix procés socialitzador en una escola que compte amb tots els mitjans per impulsar un programa d'iniciació esportiva, que aquella altra que a més a més de no tenir l'esmentada possibilitat, pot ser mirat amb recel, el fet d'impulsar un programa d'aquestes característiques.

Moltes investigacions han posat de manifest que joves que pertanyen a classes socials d'estatus elevat mostren millor predisposició a situar-se en una lògica d'individualització dels comportaments i d'establiment de projectes a llarg termini, ja sigui en la activitat esportiva escolar o professional. Per contrari, en les classes socials de baix estatus, existeix una tendència major a adoptar comportaments grupals i a actuar en base a una lògica d'immediatesa, de resultats a curt termini (Svoboda 1996). Això ho podem veure amb la gran diferenciació social que existeix en determinades pràctiques esportives, així esports considerats com a elitistes, són practicats per determinades classes socials durant un temps, quan aquestes pràctiques esportives es massifiquen, les classes socials dirigents adopten noves pràctiques per establir sempre un element diferenciador.

Per una banda la implicació de l'esport en el procés de socialització pot ser positiva o negativa, Mc Pherson, Curtis i Loy (1989), exposen que esportistes comparats amb no esportistes, demostren nivells més baixos de delinqüència i trets de personalitat i de valors morals més alts.

Pel contrari, la implicació en determinades pràctiques esportives pot tenir com a conseqüència una menor maduresa i major tendència cap a actituds agressives, tal i com ho assenyalen Bredemeier, Weiss, i Shields (1986).

Els esports en les societats occidentals, són considerats apropiats per a la socialització dels participants a través de valors com lideratge, cooperació, respecte per les regles, esportivitat, autocontrol, assoliment personal, orientació col·lectiva, respecte als oponents i una actitud negativa cap a la discriminació i el racisme (Kenyon i Mc Pherson 1987; Petrus 1996a; Solomon 1999). De totes formes, com ja s'ha assenyalat anteriorment, cada vegada més és va desterrant la idea que el simple fet que la participació en jocs i esports suposi la garantia inherent

d'incorporar en el practicant comportaments i creences socialment aprovades.

En aquest sentit, són cada vegada més nombrosos els investigadors que estan convençuts que l'esport és un context neutre en el qual es manifesten els valors predominants del moment i de la societat en la qual a cada un li toca viure. Citant a Gutiérrez (1999) *“Si desitjam desenvolupar valors socials a través de l'esport, ens haurem de posar decididament a això sense deixar a l'atzar la possibilitat de la seva ocurrència. No oblidem que les actituds, valors i normes són elements de funcionament social, i també esportiu que es poden internalitzar en els jugadors i espectadors de moltes diferents formes depenent sobre tot de l'enfocament que els agents amb major capacitat d'influència sobre cada persona apliquin en cada cas i context”*(p117).

Aquests agents, (pares, tècnics, professors i mestres d'educació física i gestors de l'esport) han de moderar els seus intents de proselitisme basats en els valors de l'esport com a agent socialitzador fins que no hi hagi més evidències empíriques que confirmin aquesta qüestió (Mc Pherson 1981). Heinemann (1997) estableix una diferenciació entre el potencial socialitzador de l'activitat física i l'esport com a àmbit d'adquisició de qualitats i la possibilitat que aquestes siguin transferides a altres àmbits de la vida, treball, amics, família... per això és fonamental no perdre la perspectiva que els guanys i beneficis que puguem treure a través de la socialització a través de l'esport, són aplicables bàsicament en aquest àmbit en particular.

2.1.2.- VALORS EDUCATIUS DE LA COMPETICIÓ ESPORTIVA

Es pot assolir una educació en valors a través de la competició esportiva?. Segons Díaz (2000), La resposta és que Sí!, però hi ha molts de perills contraeducatius del que la competició mal enfocada comporta. Entenem la competició esportiva escolar com a aquells encontres entre diferents esportistes que, en un marc reglamentat, es regeixen en el joc que determinen els reglaments federatius i que disposen d'un criteri educatiu i formatiu adequat (Programa de l'esport per a l'edat escolar, Direcció General d'Esports del Govern de les Illes Balears).

La solució per aconseguir educar a través de la competició esportiva escolar passarà per unificar els criteris i actituds de les persones que intervenen en aquestes competicions. De totes maneres, Díaz, A. (1995) assenyala que l'única forma d'assolir l'objectiu d'educar en valors s'aconseguirà només en la inclusió de l'esport dins de l'escola, a nivell intraescolar, allunyada de les pràctiques influenciades pels entes organitzatius de l'esport que també gestionen l'esport d'adults, l'esport professional i l'esport espectacle, amb la influència que això suposa.

Aquesta influència, segons Barreau i Morne (1991), és a causa del desenvolupament accelerat del parc de televisions i la transformació en la retransmissió de les imatges que han modificat radicalment les formes d'accés a l'espectacle esportiu i l'han vulgaritzat, i l'han fet familiar fins al punt de constituir pràcticament el model de referència de tota activitat corporal.

Ens hem de demanar quins són els valors que difon aquest model i fins a quin punt és eficaç. García i Martínez (1992) comenten que el model d'esport espectacle actual on es veuen reflectits els competidors de l'esport escolar, no és sinó un visió irreal per a molts i una realitat efímera només per a uns pocs.

Així doncs, ens trobam amb un esport que tendeix a ser hegemònic, del que existeix un coneixement popular carregat de valors associats utilitzats de manera comercial. L'educació es veu afectada per aquest món de la imatge, i s'allisen i asfalten patis de col·legis on nins i nines de 3 a 12 anys es veuen irremeiablement conduïts cap a una pràctica de Futbol o Bàsquet, que primen en les programacions dels centres escolars les activitats esportives competitives pures i que és motiu de desprestigi per al professor, l'escola etc.... el no tenir cap equip esportiu, ni cap triomf destacat en la lliga intercol·legial.

Com diu Petrus (1998), citant a Cagigal, *"Molt esport i molta ignorància dels seus valors pedagògics"*. És una frase tristament vigent. A l'esport com a element educatiu, com a escola de vida, com a aprenentatge del saber guanyar o perdre, l'esport com a recurs de canalització sana i creadora dels impulsos, s'hi oposa bàsicament el valor de la competitivitat. La competitivitat és en sentit estricte, l'expressió d'una capacitat de les persones que els permet millorar. Tot i això sembla evident que les seves funcions i estructures es poden tornar incorrectes.

"Quan la tensió de l'esport no acaba en distensió, quan no implica companyonia ni col·laboració, quan no suposa renunciar a l'interès particular a favor del conjunt, quan no es prioritza la participació i diversió enfront el rendiment, la diversitat sobre l'especialització, la comunicació sobre l'antagonisme quan per guanyar es pot enganyar,... no parlem en propietat de l'esport com a transmissor de valors socials positius". (Petrus 1998, p.29).

El problema de la competitivitat mal entesa a l'esport té els seus orígens, probablement, en els anys 60 quan per influència de l'esport per

a tothom la competició es va entendre com un element contrari a la seva filosofia i com un element socialment discriminatori.

Parlebas (1976) expressa que l'esport no posseeix cap virtut màgica; pot despertar el sentit de solidaritat i cooperació o engendrar un esperit individualista, tot depèn de l'educador, tècnic, pare etc.... i de la forma d'ensenyar i de la forma d'afrontar la competitivitat, que en l'esport és una manifestació més de la competitivitat humana i l'expressió d'una característica del propi esport. La seva bondat o valoració vendrà donada per l'ús que se'n faci. Segons Solar (1998), la competició no és una distorsió de l'esport sinó un element més utilitzable per l'educador per tal d'integrar el jove practicant de la forma més natural en la seva societat, i així emprar la seva competitivitat per aprofundir en els elements que l'educador consideri necessaris.

La competició i el guanyar és l'únic que importa. Això és el que els detractors de la pràctica esportiva proclamen. Tractar de guanyar pot considerar-se com un tret necessari per competir, però això no es pot confondre amb la raó o el motiu que tengui una persona per jugar. Segons Blazquez (1995), l'aprendre a perdre constitueix un dels aspectes oblidats de l'ensenyament esportiu; a partir de la derrota sorgeix el plaer de reconstruir, el goig de pensar en la possible victòria i la tolerància d'haver de compartir

El sentiment positiu en el quals es basa la competició és la afirmació d'un mateix, el plaer de sentir-se fort, física i moralment, de superar-se, de sobrepassar l'obstacle exterior de vèncer l'adversari. Si la competició només afavorís el guanyar per sobre de tot, sempre s'escollirien adversaris més dèbils, i l'afany de superació perdria el sentit que la competitivitat humana posseeix en si mateixa.

L'imperant pensament competitiu i el dramatisme de l'estadi aplicat a l'actual model de l'esport escolar no està clar que generi formació i bona salut per als nostres infants. El problema rau en el fet de situar la competició en un punt d'equilibri.

Marcuse i Rousseau al segle XVIII, ja veien que en l'esport el principi competitiu era una alternativa al principi de plaer. La fastuositat en què es celebren els triomfs, la idolatria amb la que es premia el campió en moltes ocasions perjudica i posa en perill les competicions esportives i distorsiona l'essència formativa en l'esport escolar.

Avui, l'esport de competició i l'organització de certes competicions de l'esport espectacle poden afavorir la creació d'un nou "Bàrbar civilitzat" (Petrus 1998). L'esport d'alta competició tendeix a crear un home o una dona unidimensionals. Des d'aquesta perspectiva i per influència de l'esport d'alta competició Petrus (1998) afirma que són nombroses les situacions en què els drets dels infants no són respectats. L'esport escolar, en algunes ocasions, afavoreix l'aparició de situacions frustrants i esdevé el bressol de certs comportaments violents. La responsabilitat d'una activitat de tanta importància no sempre està en mans de persones adequadament preparades.

Mentre que l'infant fa esport per divertir-se i jugar, els pares, els dirigents i els entrenadors donen prioritat al guanyar, a la victòria o a la marca. Aquest fet, que consideram molt greu va en contra dels interessos propis dels joves esportistes, com ja hem dit anteriorment. A més a més, en els estudis de Ponseti (1998) i Palou (2001), es pot afirmar que la motivació més important que tenen els joves de Mallorca entre 10 i 16 anys, per a practicar esport és la diversió. Així doncs, caldria repensar el funcionament de les competicions esportives en edat escolar, i tal vegada lliscar cap a plantejaments diferents i amb una participació més

àmplia del voluntarisme per poder garantir el caràcter eminentment lúdic que les competicions esportives en edat escolar haurien de tenir.

2.1.3.- PROCÉS D'ADQUISICIÓ DE VALORS SOCIALS A TRAVÉS DE L'ESPORT

Com explica Rokeach (1979), els valors són adquirits a través dels processos de socialització i de transmissió entre els éssers humans; de tal manera que tot el que succeeixi al voltant de l'infant incidirà en el seu procés de formació de la personalitat.

Per altre banda Shields i Bredemeier (1994, p.171) citen diferents autors que indiquen el fet que l'aprenentatge de determinats valors, per exemple la cooperació en un esport d'equip, no ha d'incidir en la formació del caràcter o de la personalitat de la persona que ho practica quan aquesta es trasllada a altres contextos, com ara la col·laboració amb els companys de treball, tal com es descriu en els treballs de Khon (1986) i Coakley (1990).

Gutiérrez (1999), explica que existeixen dos tipus de valors, els que serveixen a interessos individuals i els que serveixen a interessos col·lectius. Tant a l'escola com a la pràctica esportiva en edat escolar, els mestres, professors i entrenadors, si han d'inclinar la balança, convé que ho facin cap a la prioritització dels valors col·lectius, ja que el fet contrari pot implicar un excés de personalisme i falta de consciència social.

Per als psicòlegs del desenvolupament, com Gutiérrez, els processos generals mitjançant els quals s'adquireixen els sistemes de valors, malgrat aquest procés no s'acaba mai, són inherents al desenvolupament evolutiu de la persona. Tot i això, és principalment al llarg de la infància i durant l'adolescència quan els joves consoliden el seu esquema fonamental de valors quan passen d'una moral heterònoma, segons la qual són guiats per opinions i normes dels seus majors (pares, educadors, entrenadors) a una moral autònoma, regida

per l'opinió pròpia. Així, segons Gutiérrez (1998) el procés per a l'adquisició del sistema de valors segueix una sèrie de etapes:

La primera etapa comprèn un procés d'acceptació de valors a través del qual els nins i nines van assumint els valors que altres significatius els aporten, entenent que són vàlids pel fet que provenen d'una autoritat legítima. Habitualment es sol atribuir a la família la funció principal de transmissió de valors als infants, però, tenint en compte el ritme de la societat actual, i la cada vegada més primerenca escolarització s'ha de tenir en consideració molt important el paper que mestres, professors i entrenadors poden tenir quant a l'aportació de valors, tant positius com negatius. Existeix la possibilitat que els nins i nines sofreixin conflictes entre el que els seus pares diuen i el que els transmeten els amics, companys o entrenadors.

La següent etapa està constituïda per la identificació de valors; moment durant el qual els joves viuen una transició en el desenvolupament moral a través de la recerca dels seus propis valors. Els joves cerquen el valor de les coses, no en funció del que se'ls ha dit, sinó en la pròpia essència de les coses. En aquest moment, sorgeixen dubtes i es plantegen processos que els portaran a incorporar la decisió pròpia. És un moment en què els joves passen molt de temps a l'escola, amb els companys i amb els entrenadors. Per tant es pot aportar un treball molt valuós mitjançant el plantejament de qüestions, orientació de fins i metes, i la visió de solucions que ells mateixos hauran de descobrir.

La tercera i última etapa radica en la convicció dels valors. Allò que aporta als joves la satisfacció personal que es veurà culminada en la realització d'un valor. *“Aquest procés coincideix amb l'etapa de l'adolescència i permet la superació del desencant produït per la pubertat. Apareixent la capacitat de trobar els propis pensaments, desitjos i sentiments, moment en què els adolescents prescindeixen de*

les normes establertes preocupant-se pels valors que sustenten les regles i normes socials, configurant el món del seu jo ideal' (Gutiérrez 1999)

2.1.4.-LA ESPORTIVITAT I EL JOC NET (*FAIR PLAY*)

Com dèiem al principi del capítol, valors com joc net, cooperació, abnegació, respecte per la resta de companys, són en el pensament de tots, i poden ser adquirits mitjançant la pràctica esportiva i l'activitat física. Per això, ens interessa revisar el concepte de joc net o de *fair play*, ja que és una expressió d'us molt elevat i de reconeguda eficàcia quan es tracta d'explicitar valors sorgits de la pràctica esportiva.

El joc net comprèn alhora el respecte per l'adversari i també el respecte per un mateix. Així, segons Antolin (1997), el joc net consisteix en: tenir el desig sincer que l'adversari pugui lluitar amb igualtat de condicions. No obstant això, ser escrupulós fins l'extrem sobre els mitjans per obtenir la victòria.

Fernández (1998) descriu les característiques i els criteris del joc net de la següent forma; joc net és rebutjar deliberada i permanentment la victòria a qualsevol preu, és una actitud plena d'exigències morals cap a un mateix. Els criteris d'apreciació del joc net són, segons aquest autor, els següents:

No és necessari que el nivell dels participants sigui el màxim. El valor d'exemplarització de l'acte de joc net fet per esportistes de gran relleu és més gran en funció del seu prestigi. L'acte de joc net de l'esportista que finalment ha perdut no és d'un valor superior al que finalment ha aconseguit la victòria. Un acte de joc net realitzat a un adversari deslleial, té més valor que el que es fa a un adversari perfectament correcte. El joc net en un esport que per naturalesa implica el contacte i el cop amb el adversari no és en essència superior al d'un enfrontament en un esport on els esportistes estan situats a distància.

Ara bé, aquesta afirmació dóna lloc a la controvèrsia, ja que molts autors pensen que on existeix el contacte, el risc a l'hora de produir una acció de violència és més elevat i té un mèrit especial no tan sols el fet d'abstreure's, sinó trobar les forces necessàries per a l'esperit del joc net. El valor d'un acte de joc net es jutja en funció del que ha costat al seu autor el realitzar-lo.

A partir del concepte de llibertat i el d'igualtat Arnold (1986), defineix el joc net. Aquest autor considera que la llibertat pot ser representada pel dret a escollir una determinada practica esportiva, considerar la possibilitat de participar porta a acceptar les condicions en les quals es desenvolupa aquesta pràctica. La igualtat es troba en el coneixement de les normes i reglaments de una determinada pràctica aplicada imparcialment a tots els participants de forma que no es pugui obtenir un avantatge injust sobre l'altre.

L'esport de competició particularment a nivells d'èlit, és essencialment una activitat en interès propi, Lee (1990). Això suposa una tensió i una lluita envers el joc net. Malgrat que, la majoria d'investigacions empíriques s'han dirigit cap a la identificació d'actituds en nins i nines, en poques ocasions s'ha intentat proposar estratègies d'intervenció per tal de millorar l'esportivitat, tant en aquest grup d'edat com en esportistes majors, tècnics o pares.

A partir d'aquests aspectes, les definicions operacionals de fairplay i esportivitat que utilitzarem a la present investigació són tretes dels estudis de Cruz i cols. (2001), adaptats de Lee (1996):

- **Fair play:** es refereix a les conductes particulars caracteritzades pel principi de justícia per a tothom, en les quals no existeix la temptativa de guanyar un avantatge injust sobre l'adversari ni intencionalment ni fortuïtament.

- **Esportivitat:** és la mostra sistemàtica i consistent de "*fair play*" en diverses circumstàncies.

Aquesta redefinició operacional inclou totes les anteriors i ens serveix alhora de resum i d'unificació terminològica. A partir d'ara farem contínuament referència a aquests conceptes sobretot per avaluar el nivell d'esportivitat dels futbolistes cadets de Mallorca.

2.2 LES CONDUCTES VIOLENTES I ANTIESPORTIVES EN L'ESPORT.

Avui dia són molts els que pensen que es viu un dels períodes més violents de la història. Alguns autors com Bridges (1999) afirmen que no es pot dubtar de l'increment de la violència, tant pel que fa a les masses que assisteixen a espectacles esportius com pel que fa a la dels propis practicants.

Per altra banda, Dunning (1992) no comparteix la visió que els esports i la societat s'estiguin tornant clarament i simplement més violents, sinó que tenim més reflexos mediàtics. Per una banda, l'interès morbós que presenten i, per altra banda, si comparam amb altres àmbits de la vida quotidiana, fins i tot podríem dir que els nivells de violència en l'esport, s'estan reduint.

En principi, les activitats esportives, per molt agonistes que siguin, sempre porten unes normes intrínseques de joc net que els participants assumeixen de forma natural. En aquest sentit Cagigal ens aportava:

En el nin que lluita amb un company per tirar-lo al terra hi ha una acceptació inconscient de certes regles rudimentàries que li impedeixen donar un cop de puny o ficar el dit dins l'ull. Ell les respecta. Aprèn a dialogar amb la vida d'una manera civilitzada o cívica, que vol dir ser respectuós amb l'altre i de les seves apetències cap a una acceptació jurídica d'uns mateixos drets. L'autocontrol és el primer gran principi de la convivència humana. En l'esport aquest autocontrol es desenvolupa en un ambient eminentment lúdic, el qual el priva de la servidumbre ambiental d'una opressió rígida, imposada i implacable. (Cagigal 1990) (p.47).

Segons Baigorri (1995), la major part de les aproximacions sociològiques al fenomen de la violència en l'esport es basen directament

o indirectament en el paradigma estructural-funcionalista sobre el conflicte social, que consisteixen en les aproximacions Marxistes i parteixen en realitat del mateix paradigma, fan recaure en la violència ambiental la violència esportiva, en la funció d'expressar en termes comunicatius alguna mena de procés revolucionari, emparats en allò que suposa Marcuse (1985) sobre la violència juvenil: *“si són violents és perquè estan desesperats”*. Aquesta interpretació cau pel seu pes pel fet que no són justament els sectors més desfavorits els que produeixen les accions violentes.

Quant a les teories que cerquen l'explicació en el mateix joc esportiu, cauen en una tautologia irresoluble; hi ha violència perquè hi ha violència.

Les tesis de Eric Dunning (1993), emmarcades en la teoria sobre esport i procés civilitzador, poden aportar més coneixement. Aquesta teoria es basa en la permanència en societats urbanes i altament desenvolupades de grups socials entre els quals els valors d'agressivitat, masclisme i lideratge violent segueixen tenint un fort pes i que haurien trobat, primer en el futbol, i després en altres pràctiques esportives un excel·lent escenari on expressar-les. Segons Baigorri¹ aquests grups socials es corresponen amb sectors d'immigrants rurals, insuficientment urbanitzats a causa de les crisis econòmiques de les grans ciutats; per tant, en lloc d'urbanitzar-se s'han ruralitzat sectors concrets de les ciutats entre ells l'esport, especialment el futbol.

Afegit a això existeix el problema de la influència dels mitjans de comunicació que com ja s'ha tractat en el punt anterior poden influir de manera notable en les actituds dels infants enfront de la pràctica

---

¹ Estudis de Baigorri, A. Pendants de dades empíriques per a contrastar i desenvolupar en el que explica el terme de Urbanització.

esportiva. És clar que la premsa i els mitjans de comunicació de masses no creen el gamberrisme en el futbol, però l'aplicació negligent per la seva part d'unes tècniques de presentació que ressalten l'extravagant i el fet violent contribueixen molt poc a millorar el panorama que ja és de per si bastant complex. (Young 1992)

2.2.1 TIPUS I CAUSES DE LES CONDUCTES ANTIESPORTIVES EN L'ESPORT

D'entrada es poden distingir dos tipus de conductes antiesportives:

- a).- les conductes violentes o agressives
- b).- les conductes que utilitzen la trampa o l'engany

Segons Weinberg i Gould (1996), la violència (en el cas dels autors prefereixen restringir-ho a agressió), és una conducta física o verbal, implica dany o lesió, que pot ser físic o psicològic, i està dirigida cap a un altre ésser viu, i és intencional. Així quan els autors parlen d'agressió en general es refereixen a l'agressió dolenta. Els autors consideren que aquelles accions que es realitzen seguint les regles amb intensitat i emoció elevades, però sense la intenció de causar dany, són les conductes assertives.

Seguint amb els mateixos autors, consideren que hi ha dos tipus d'agressions: la reactiva i la instrumental; la intenció de la primera és la de causar dany psicològic o lesionar a una altra persona; per altra banda l'agressió instrumental es produeix durant la cerca d'un objectiu no agressiu. La majoria d'agressions en l'esport són de caire instrumental, a la mà dels professionals de l'esport està decidir quines agressions instrumentals són acceptables i quines no ho són.

Terry i Jakson (1985) ofereixen un model per interpretar els determinants i el control de la conducta agressiva en l'esport, i que contempla tres perspectives fonamentals: L'agressió com instint, la hipòtesi de la frustració-agressió, i l'agressió com a conducta socialment apresada.

En agressió innata, l'esport serviria de catarsi per a la reconducció d'aquesta agressió. Sobre aquesta perspectiva no hi ha dades empíriques que confirmin o rebutgin la teoria.

La frustració-agressió, afirma que les conductes agressives sempre pressuposen l'existència d'alguna forma de frustració i consegüentment la frustració condueix a certes formes agressió. En aquest sentit, existeixen estudis com el de Miranda Viñuelas (1985) que demostren l'increment de les accions agressives en els equips o individus que en aquells moments es troben en situació de derrota o van perdent en un enfrontament.

El principal autor que refrenda les teories de l'aprenentatge social és Bandura (1986) per a aquest autor, la violència seria resultat d'una sèrie de conductes apreses i de les quals se'n deriven conseqüències positives per qui les protagonitza. D'acord amb la teoria de l'aprenentatge social, el reforç i el modelat generalment actuen de forma combinada. En l'esport, el reforç dels actes violents sorgeix principalment de tres fonts:

- a.- el grup de referència immediat dels esportistes, especialment els entrenadors, companys, família, mestres i professors.
- b.- l'estructura de l'esport i l'execució de les regles pels directius o àrbitres.
- c.- les influències socials (actituds dels seguidors, mitjans de comunicació, tribunals de disciplina esportiva i societat en general).

Donada la importància del problema, és possible, segons Petrus (1996b), que totes les teories s'hagin de tenir en compte a l'hora de voler explicar de manera global la violència. Ara bé, des de la perspectiva de la prevenció, és especialment interessant la teoria de Bandura, ja que segons aquest autor, la transgressió de les normes i la violència s'aprenen, com s'aprenen tants i tants d'altres comportaments humans: per imitació.

Aprenem a ser violents imitant comportaments agressius. És a dir, si un nin o una nina veuen que un adult es comporta de manera violenta

es valora aquesta manera d'actuar, i si en treuen profit, imitaran aquest comportament i adoptaran, possiblement actituds violentes. Si els escolars observen accions violentes en l'esport, si els donam una imatge de la violència com a recurs esportiu, si els mitjans de comunicació venen violència, per imitació l'adoptaran i possiblement es convertiran en usuaris de l'agressivitat. En aquest sentit aquest estudi sobre els esportistes de Mallorca té una importància rellevant pel fet de la possibilitat de crear en l'esport una corrent de pensament crític enfront del que se'ls ofereix als alumnes des de la societat, l'anàlisi dels comportaments del esportistes durant la seva pràctica esportiva, la seva pròpia imatge, pot ser definitiva a l'hora d'establir estratègies enfront de la canalització de la informació que com els autors Bandura i Petrus citaven anteriorment afectaran els nostres joves. I tal vegada es pugui minvar o eliminar els efectes de la imitació de les conductes provinents de l'esport espectacle.

Podem dir que en massa ocasions, s'observen, al voltant de l'esport escolar actituds violentes, no sols entre jugadors, sinó també entre entrenadors, pares i mares , espectadors... En aquest sentit, Petrus (1996b) diu que podríem parlar de certa responsabilitat institucional dels que dissenyen i administren l'esport escolar actual, donat el fet que en proposar un determinat model de reglament i una determinada estructura de competició, conscientment o inconscientment, faciliten que l'esport escolar sigui el bressol de certes actituds violentes.

Pel que fa a les actituds violentes durant la pràctica esportiva, les conseqüències per als practicants comencen a ser espectaculars, Bridges, J. (1999) en el seu llibre *Making violence part of the game*, ens explica que el nivell de lesions produïdes per accions violentes en la pràctica, ja siguin penalitzades o no, han arribat a nivells exagerats. Segons l'autor, als Estats Units d'Amèrica, la *US consumer society*

commission, registra aproximadament en un any 1.290.000 lesions tractades medicament en futbol americà; 1.230.000 en beisbol; i 1.180.000 en bàsquet, amb el problema afegit que moltes d'aquestes lesions causades per actituds violentes no fortuïtes del joc, no tenen un recolzament legal a l'hora de fer front a les despeses dels tractaments.²

L'altre tipus de conductes antiesportives les podem trobar sota els epígrafs de enganyar, fer trampes, dopar-se. Totes aquestes formes de conducta antiesportiva són difícils de reconèixer mitjançant la observació passiva de l'esport. En una anàlisi més acurada de l'activitat podem veure que la trampa utilitzada dins del context tècnic-tàctic dels entrenadors es converteix sovint en una pràctica habitual.

El cas del dopatge, habitualment característic de categories superiors a la del estudi, està creant molta controvèrsia als darrers anys en el món de l'esport. Per una banda, els comitès olímpics i federacions nacionals i internacionals augmenten la lluita contra el dopatge utilitzant cada cop més accions de detecció més sofisticats, ara bé, són poques les accions destinades a la prevenció d'aquesta conducta. Per altre banda, la pressió cap als resultats que cada cop és més evident en l'esport de tot nivell provoca que mitjans al límit de la legalitat siguin cada cop més utilitzats i promoguts per entrenadors, metges esportius i fins i tot directius. Molts cops ni el propi esportista és conscient que dintre de les ajudes ergogèniques a les que es veu sotmès incorreixen en algun tipus de dopatge o acció al límit de la legalitat esportiva.

En conclusió, la decadència de la cultura esportiva i l'augment de les conductes antiesportives durant la pràctica han conduït al fet que els jugadors, seguidors, i fins i tot pares i entrenadors contribueixin a la creixent filosofia de joc basada en la victòria. En aquest sentit, Cruz

---

² El cas dels EUA, la sanitat referent a la practica esportiva està coberta per assegurances privades que es desentenen de baralles legals enfront a la responsabilitat d'una acció violenta en un enfrontament esportiu.

(1990) assenyala les quatre causes següents com les més importants del deteriorament de l'esportivitat:

En primer lloc, l'augment dels interessos comercials i de les recompenses econòmiques per l'èxit en l'esport infantil i juvenil.

Les actituds de pares i entrenadors orientades cap a l'èxit esportiu.

Les actituds i conductes dels espectadors durant els partits.

Els sistemes de sancions d'alguns reglaments que tendeixen a beneficiar l'infractor. Les possibles solucions, segons, Margolis (1999), consisteixen a rescriure les regles i normes de les competicions.

Segons Fernández (1998) l'anàlisi de les causes de les conductes antiesportives les hem de cercar en dos apartats diferenciats: tenim per un costat els factors exògens (context social, característiques familiars i mitjans de comunicació) i per altra banda, els factors endògens o de contacte directe, (relacions interpersonals, característiques personals de la víctima-agressor).

La família és el primer mitjà de socialització. El desenvolupament social de l'individu es nodreix dels afectes i vincles entre pares/mares. Aquest mitjà és evidentment clau en la gènesi de les conductes violentes. (Paterson, DeBaryshe i Ramsai 1989). Com a factors endògens més importants, i més influents tenim les relacions interpersonals: les relacions jugadors-entrenadors, jugadors-jugadors, entrenadors-entrenadors, i les relacions d'aquests amb els pares diferenciades del moment de la pràctica competitiva de la del entrenament. A més a més, existeixen les relacions amb els pares com a tipologia especial de públic (Ponseti 1999, Cruz, Boixadós, Torregrossa i Valiente, 2000), també cal tenir en compte que, la tipologia de l'esport practicat és un factor determinant de l'aparició de conductes violentes, així com el disseny dels reglaments (Petrus 1999).

En definitiva, una vegada constatat que són diferents les tipologies i les causes de les conductes violentes en l'esport, serà prioritari analitzar el context específic en el qual ens mourem en aquesta investigació. Així i tot, i la influència mediàtica que normalment presenta l'esport del futbol com un esport de contacte en el qual els jugadors agressius (assertius) són positivament valorats, no existeixen estudis que demostrin que aquest sigui un esport amb més comportaments violents que d'altres. Ara bé, com també hem pogut revisar en capítols anteriors la gran difusió i repercussió en premsa que l'esport del futbol té, implica que pateixi de uns prejudicis en relació a la violència que se'n desprèn. Cal recordar que el que volem analitzar és el que succeeix durant la pràctica esportiva, obviant el que succeeix a l'entorn dels espectadors, sovint relacionat amb el propi esport però que per complex, hauria de ser tractat de forma monogràfica en una altre investigació.

2.2.3. LA VIOLÈNCIA EN EL FUTBOL

Existeixen molts estudis i publicacions sobre el que representa la violència en el futbol, però pràcticament tot el que existeix es refereix a la violència que s'engendra en els espectadors, el que s'anomena vandalisme en el futbol. (Buford 1992, Díaz 1995, Dunning 1996, Duran 1996, Javaloy 1996, Pilz 1996).

Javier Durán, principal investigador a l'estat espanyol amb referència a la violència en el futbol, explica que qualsevol joc esportiu entre grups contendents té una dinàmica en la qual els participants integren un grup interrelacional i inseparable. Per a Elias i Dunning (1992), en un partit de futbol, es reflecteix precisament una dinàmica social en miniatura: un conjunt d'èssers humans en contínua interrelació i evolucionant en el temps.

En el cas d'un enfrontament de futbol no resulta excessivament difícil reconèixer la interdependència entre els contraris, la interconnexió de les seves accions i conseqüentment, el fet que els grups rivals en acció formin una nova figuració (Duran 1997). En aquest cas tendim a implicar-nos en un dels dos bàndols i perdem de vista la dinàmica superior que els envolta i que en determina els moviments de cada un.

De totes maneres, el que ens interessa en aquest estudi no són els processos de socialització que porten un aficionat de futbol a cometre accions violentes, sinó els processos pels quals els propis practicants arriben a desenvolupar conductes i actituds violentes.

En aquest sentit Lozano, Olmedilla, López i Hernández-Arieta (2000) presenten en un estudi realitzat en el futbol base, que mostra que en la pràctica esportiva en aquestes edats, es produeixen moltes menys conductes violentes de les que en principi podríem pensar. Aquestes

conclusions també les aportaven Cruz i Cols (1996) a l'estudi de comparació entre esportistes alevins i jugadors professionals de futbol.

En el mateix estudi de Lozano i Cols. (2000), el nombre de sancions per conductes antiesportives, (ja siguin faltes de contacte, conductes de menyspreament, agressions verbals o físiques o faltes d'ordre tècnic), augmenta proporcionalment conforme ascendim en la categoria, es a dir els juvenils tenen un 45% més de sancions que els cadets, aquests un 45% més que els infantils i aquests un 45% més que els alevins.

En el cas de l'estudi de Cruz i cols (1996), en el futbol, i independentment del tipus de lliga o categoria, es produeixen moltes més faltes de contacte que no comportaments antiesportius o pro esportius, i això pot considerar-se lògic tenint en compte que el futbol és un esport de contacte.

La principal conclusió general d'aquest estudi va ser que les conductes contràries al *fair play* (esportivitat) no són tan nombroses com l'evidència anecdòtica sembla suggerir. Així i tot, es considera que de cara a les categories que conformen l'estat de l'esport escolar (fins a cadet) és encara necessari l'assessorament i la formació de tots els col·lectius relacionats amb l'esport d'iniciació.

Així, l'estudi que presentam en aquesta tesi intenta definir el procés d'assessorament que han de seguir alguns dels agents implicats en el procés educatiu que suposa la participació en una competició esportiva com és el futbol en edat escolar: esportistes, tècnics i pares.

2.3. L'ESPORTIVITAT EN LA PRÀCTICA ESPORTIVA

Existeixen poques dades empíriques sobre la contribució de l'esport a la formació del caràcter. Segons Shields i Bredemeier (1994) és a causa de la dificultat de definir el terme caràcter amb precisió i consegüentment poder-lo avaluar de forma vàlida i fiable.

Cagigal (1990) citant Storr, comenta que la controvèrsia sobre el caràcter parcialment innat o totalment après entre altres, de l'agressivitat humana va provocar certa polèmica en els anys vuitanta, així convivint amb aquesta polèmica s'han desenvolupat un repertori d'investigacions pràctiques que, prescindint o intentant prescindir de posicions teòriques, cerquen resultats concrets, relacions directes entre les agressions i determinats tipus de motivacions, estimulacions i condicionaments.

En general els estudis pareixen confirmar el caràcter reactiu de l'agressivitat com una conducta important fonamentada en valors i actituds durant la pràctica esportiva.

Així Neumann³ intenta contestar si l'acció lúdica és un mitjà de descàrrega inofensiva de les tendències destructives adherides a tota agressió o bé si per contra l'activitat lúdica afavoreix aquest comportament destructiu. Aquest autor conclueix que els subjectes en major índex de pràctica esportiva competitiva tenen valors més alts en desig de combatre i són més cercadors de lluita. Aquest mateix autor d'una altra investigació conclou que no es pot observar cap efecte catàrtic⁴ de la pràctica esportiva al contrari de l'esperat, el nombre de faltes no disminueix cap al final d'un partit.

---

³ Neumann és un autor alemany que en aquest cas és citat per Cagigal J.M. (1990) pp.36. En aquest estudi va analitzar el comportament i l'expressió en subjectes no esportistes, esportistes en general i esportistes d'alt nivell.

⁴ Efecte catàrtic és reducció de la quantitat d'energia impulsiva agressiva específica.

Miranda Viñuerlas (1975) va observar les conductes agressives en tots els partits d'una competició universitària de handbol en la qual detecta que hi ha un percentatge molt major del que anomena extrapunions (agressions) dirigides als companys molt més que als adversaris o als àrbitres. A més a més, comprova que la derrota es pot considerar com a causa influent, ja que els actes agressius comptabilitzats en equips que perden és superior en un 230% sobre els vencedors.

Com a comentari a tot l'anterior, Cagigal (1990), critica el paper dels investigadors en aquest assumpte ja que els científics rigorosament centrats en els mètodes, tendeixen a pensar que actuen científicament aliens a tot prejudici teòric, per això, s'acaben convençant que amb instruments, mètodes i concepcions científiques fonamentalment derivades de les ciències de la natura o de les matemàtiques, elaboren vertader pensament científic aplicat a l'home, i aquí hi ha un dels grans riscos: tractar d'interpretar la conducta humana intentant abstrèure-la de la seva dimensió filosòfica és caure en un apriorisme filosòfic, el que es podria anomenar desteorització de l'home.

2.3.1. RECERCA EMPIRICA EN CONDUCTES, ACTITUDS I VALORS EN L'ESPORT.

El terme caràcter s'usa amb freqüència com a sinònim de personalitat (Shields i Bredemeier 1994). Aleshores no sorprenen una sèrie de recerques interessades en si l'esport influencia les característiques personals dels seus practicants.

La majoria d'estudis segueixen algunes de les següents possibilitats: comparar atletes amb no participants; comparar atletes d'alt nivell amb atletes de baix nivell de participació; o comparació d'atletes participants en diferents esports. Després de revisar exhaustivament diferents estudis rellevants, Stevenson (1985) va concloure que hi ha poca evidència d'efectes de socialització a través de l'esport. Conclusions similars són aquelles a les quals varen arribar Eitzen i Sage (1982), McPherson (1981), Snyder i Spreitzer (1983), i Coakley (1990).

Els dissenys utilitzats en la majoria dels estudis permeten abstroure conclusions només en poblacions similars a la de la mostra, i en relació amb la seva tipologia esportiva. Molts estudis no arriben ni tant sols a mínims per poder considerar-los com a fiables.

La cooperació, l'altruisme i el compartir són comportaments socials que alguns autors han argumentat són encoratjats a través dels esports d'equip o esports col·lectius; Cooper (1982), exposa que les relacions entre els membres dels equips mediatitzen en contra de l'egoisme i promocien una base de comportament altruista.

Armstrong (1984) va analitzar les escoles de primària d'Anglaterra i els Estats Units d'Amèrica on els esports jugaven un paper important dins el currículum d'aquestes escoles; així va concloure que l'esport afavoreix l'adquisició de valors com ara el treball en equip, el "*fair play*", i el fet de

comportar-se com un "gentleman". Desafortunadament no va aportar dades empíriques per contrastar la seva anàlisi.

Estudis com el de Grineski (1989) determinen com els jocs i esports modificats i/o alternatius que promouen la cooperació, poden afavorir comportaments prosocials, lamentablement aquests estudis només han estat realitzats en nins petits o en poblacions en necessitats especials.

Els crítics de l'esport contemporani utilitzen amb freqüència el tema de l'agressió en l'esport. Una mirada ràpida en els noticiers esportius posa de manifest moltes anècdotes sobre violència o agressions. Per altra banda, alguns autors han argumentat que el nivell agressió relativament controlat que suposa l'esport proveeix una sortida socialment acceptable d'instints agressius o la sortida de certes frustracions (Marsh 1982).

Smith (1979), -un dels principals investigadors en esport i violència- ha establert la idea que la frustració necessita una sortida en agressió. La frustració segons Berkowitz (1974), pot crear enuig, creant un estat previ a agressió, si aquesta ocorre és perquè antics aprenentatges causen conductes violentes que surten a la llum.

En aquest sentit, Fernández i Olmedo (1998) mostren la relació existent entre la pràctica de l'esport i l'agressivitat de les persones en diferents àmbits de la seva vida. Així s'avança que sembla ser que no existeixen canvis significatius en els nivells d'agressivitat que mostren el grup de carate infantil no orientat cap a la competició i el grup control de no practicants.

Hi ha també un ample suport a la idea que en un procés de socialització esportiu succeeix que es tendeix a legitimar agressions il·legals i extralegals, sobretot en esports de contacte (Bredemeier 1985). A més a més, els homes tenen tendència a ser més agressius que les dones esportistes (Bredemeier 1984; Silva 1983; Smith 1983), com en la literatura no esportiva també es destaca. Tot i que les diferències no són molt grans els homes tendeixen a expressar i a acceptar nivells d'agressió majors que les dones. (Hyde 1984)

Bredemeier (1994) va trobar que aquells nins i nines que es descrivien a ells mateixos com a més agressius en l'esport, també tendien a considerar-se a ells mateixos com a més agressius en altres aspectes de la vida. Una vegada més no s'ha pogut establir cap relació de causa-efecte per mor de la natura correlacional del estudi.

Hahm (1990), en un estudi transcultural va proposar comparar el raonament moral entre estudiants universitaris, estudiants universitaris especialitzats en educació física i estudiants esportistes als Estats Units d'Amèrica. Els resultats d'aquest estudi mostraren que els especialistes en educació física i els estudiants esportistes varen tenir puntuacions significativament més baixes (en funció del qüestionari sobre teoria moral de Kohlberg), que els estudiants en general en raonament moral i específic de l'esport respecte a tres valors universals (honestedat, responsabilitat i justícia). Les conclusions a les quals va arribar l'estudi varen ser que els estudiants en general tenen més alt pensament moral que els estudiants esportistes o els especialistes en educació física.

Un interessant estudi observacional de conductes de "*fair play*" en l'esport, és el presentat per Rainey i Cherilla (1992) l'objectiu del qual era examinar el conflicte entre els àrbitres, jugadors i entrenadors de beisbol amateur. Els conflictes eren classificats com a comentaris menors,

disputes lleugeres, i discussions acalorades. Els resultats varen confirmar que és estrany que es produeixin conflictes seriosos en el beisbol amateur, però que els participants poden provar de manipular els àrbitres a través de disputes lleugeres.

Vieira (1993) en una recerca feta al Brasil entre setanta quatre subjectes, proposa la identificació i comparació del nivell de raonament moral en adolescents involucrats en pràctica esportiva. Les dades obtingudes mostren divergències entre el raonament entre la vida diària i la vida esportiva en alumnes no esportistes mentre que mostra una correspondència entre nivell de raonament moral entre la vida diària i l'esport en alumnes practicants d'activitat física.

Així mateix Brown (1993) en una investigació en l'àmbit escolar en la qual va relacionar l'orientació de la meta amb la percepció de valors socials personals va demostrar el següents resultats:

A més experiència esportiva, major orientació envers la victòria o establir superioritat al contrari.

A més experiència esportiva, pitjor conducta esportiva (joc net i esportivitat)

A major nivell de raonament moral en la vida real, millor conducta en la pista de joc.

D'aquests resultats l'autor va concloure que si bé la practica esportiva entre els joves no pareix afavorir el raonament moral ni els valors prosocials, tampoc en va en contra.

Aquests resultats també els corrobora l'estudi de Beller i Stoll (1995), que amb una mostra de 1.330 subjectes entre practicants i no practicants, demostrava que els esportistes raonen amb menor consistència i imparcialitat que els no practicants.

Lee (1993) en el seu treball realitzat per encàrrec del Consell d'Europa, proposa la identificació de valors, basat en fer entrevistes semi estructurades a al·lots i al·lotes d'entre 12 i 16 anys. Aquestes entrevistes varen ser sotmeses a anàlisis de continguts i es van abstrere les categories que indicaven els valors.

Segons aquest autor, el triomf és un valor apreciat pels adolescents, a partir del moment que l'esport és competitiu i marca un guanyador i un perdedor, així els nins aprecien que guanyar és un objectiu, i es valora. També varen ser importants valors relacionats amb assolir una imatge pública. En canvi, el valor de salut no és considerat gaire important per als joves. Resultats similars es varen obtenir, utilitzant aquests instruments, en futbolistes catalans de 12 a 16 anys, (Cruz, Boixadòs, Valiente i Capdevila, 1995).

En uns treballs de Gutiérrez i Montalbán (1994) i de Gutiérrez (1995a) es varen realitzar diferents investigacions relacionades amb els valors, en un d'ells varen analitzar una sèrie de dibuixos animats emesa per televisió basada en el futbol. Les conclusions van ser que els valors transmesos per aquesta sèrie eren sobretot de caràcter individualista, orientats a l'aconseguint de l'èxit; guanyar per damunt de tot, sobrevalorar la figura del líder i triomfar. L'altre estudi de Gutiérrez (1995b) va analitzar els possibles efectes de la variable edat en la preferència de valors socials i personals, es va trobar en que a partir del 14 anys, l'agressivitat imperava per sobre de l'esportivitat.

Més endavant el 1996 Martin Lee, construeix un qüestionari de valors que ha estat adaptat i traduït per el Grup d'Estudis de Psicologia de l'Esport (GEPE), de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), i que serà un dels instruments que utilitzarem al nostre estudi.⁵

---

⁵ Veure annexes.

Cruz, Capdevila, Boixadós, Pintanel, Alonso, Mimbrero i Torregrosa (1996), estudien la identificació de conductes, actituds i valors relacionats amb el “*fair play*” durant la pràctica esportiva

Aquests autors desenvolupen i apliquen dos nous instruments d'investigació:

- a) Un qüestionari d'actituds envers valors socials positius en la pràctica esportiva
- b) Un full de registre amb 19 categories d'observació exhaustives i mútuament excloents definides operacionalment, i agrupades en tres grans blocs: com a faltes de contacte, conductes esportives i conductes antiesportives. Es tracta d'un instrument que permet recollir un ampli ventall de conductes relacionades amb l'esportivitat, que tenen lloc en un partit de futbol, de manera ràpida i senzilla i de manera interactiva entre els dos equips. Amb aquest instrument s'han portat a terme diferents investigacions (Cruz i cols. 1996, 2000, 2001; Cruz, Boixados, Torregrossa i Mimbrero 1996) i ha estat utilitzat en la part empírica d'aquest treball per avaluar el nombre de conductes relacionades amb l'esportivitat en cada un dels blocs anteriorment exposats, que es produeixen en el terreny de joc pels equips de futbol cadets.

A l'estudi sobre avaluació de clima motivacional i de comportaments i actituds de “*fair play*” en futbolistes alevins i infantils i efectes de l'assessorament psicològic a entrenadors (Boixadós 1998) es planteja dissenyar i aplicar un programa d'assessorament psicològic de tipus cognitiu-conductual, específic per a entrenadors de futbolistes joves. Així com avaluar els efectes de l'assessorament en les conductes

dels entrenadors durant els partits de competició. En els seus resultats podem destacar que les conductes “*anti fair play*” (antiesportives) passen d'un 31,2% abans de l'assessorament a un 18,6% després de la actuació. De totes maneres, l'estudi realitzat en jugadors alevins fa pensar que moltes d'aquestes conductes milloren en funció del pas de la temporada i de la millora en les habilitats tècniques dels jugadors, per tant no es pot considerar que aquesta disminució es vegi únicament influenciada per l'assessorament psicològic als entrenadors.

Últimament, els estudis de Cruz i cols (1999) i els de Lee (1999); utilitzant els mateixos instruments aboquen una mica més de llum en la mesura de valors, actituds i comportaments durant la pràctica esportiva.

Cruz i Cols (1999) han estudiat el fairplay en futbolistes professionals, en diferents lligues (LFP) espanyola, (PL) anglesa i (Calcio) italiana.

Per això varen utilitzar l'Instrument d'Observació de Fairplay en Futbol (IOFF), i varen concloure per les etiquetes antigues de comportament “*pro fair play*” i “*anti fair play*”, agrupaven dins ells mateixos comportaments de distinta naturalesa així categoritzen els comportaments en:

Pro fair play amb antecedents positiu o neutre.

Pro fair play amb antecedent negatiu.

Anti fair play lleu.

Anti fair play greu i incorreccions.

Finalment varen concloure que els resultats posaven de manifest que se produïen significativament més faltes de contacte que comportaments *pro fair play* i *anti fair play*, independentment del tipus de lliga, i obren el camí per a l'estudi del comportament arbitral.

Referent a l'estudi dels valors Torregrosa i Lee (2000) consideren que els valors no han rebut la atenció científica que han rebut les actituds i els comportaments. Lee, i el seu equip (Lee, 1999; Lee i Cook, 1990; Lee, Whitehead i Balchin, 2000), que des de temps han anat estudiant l'esportivitat i el fair play, recolliren el testimoni de Schwartz (Bardi i Schwartz, 1994), en l'estudi dels valors en l'esport d'iniciació i començaren una línia de recerca sobre valors i actituds en el Regne Unit.

En el nostre país, els treballs que més han emfatitzat la importància dels valors han estat realitzats en el camp de l'educació física per Gutiérrez (1995a, 1995b, 1998) i com ja hem comentat anteriorment pel Grup d'Estudis de Psicologia de l'Esport de la Universitat Autònoma de Barcelona. (Cruz i cols. 1999)

En tots aquests casos, des del punt de vista teòric es recullen els plantejaments inicials de Rokeach (1973) i els replantejaments posteriors de Schwartz (1992), així mateix com Gutiérrez (1998) incorpora el model de Wandzilack, Carroll i Ansorge (1988) per al desenvolupament dels valors a través de l'activitat física.

Un dels indicadors més importants d'aquesta falta d'atenció científica envers els valors és la manca d'instruments per mesurar-los; entre els més coneguts i utilitzats trobem:

- El *RoKeach Value Survey* (RVS) (Rokeach, 1967), consistent en una llista de 36 valors en els que se demanava als subjectes ordenar-los per ordre de prioritat.
- El *Swartz Value Survey* (SVS), basat en l'anterior i amb una llista de 56 valors sobre els que s'ha d'avaluar en importància en una escala de 9 punts des de -1 fins a 7.

Recentment han aparegut altres instruments com el *Pairwise Comparison Value Survey* (PCVS), i el *Personal Striving Value Survey*

(PSVS), alternatives al SVS i que permeten utilitzar diferents mesures sobre l'estudi dels valors (Oishi i cols. 1998)

La revisió de la literatura científica referent als valors i l'activitat física va determinar la opció de construir un instrument i la seva estratègia seguida per a la seva construcció. (Lee, Whitehead i Balchin, 2000; Torregrosa i Lee, 2000)

Un altre estudi de Cruz i Cols (1999) partint de la col·laboració establerta entre el seu grup de treball i un grup britànic dirigit pel professor Martin Lee. Han traduït i adaptat tres qüestionaris per mesurar valors, actituds i la influència dels altres significatius respecte al fairplay en l'esport, en aquest estudi presentava dos objectius; la traducció i adaptació al català d'aquests instruments, i l'administració a una població espanyola.

Pfister i Coulomb (1996), varen realitzar un estudi sobre comportaments agressius en futbol, en aquest cas es varen analitzar 45 partits del campionat de lliga francès, 15 de nivell nacional, 15 de nivell regional i 15 a nivell comarcal. A aquest estudi els autors varen concloure que els comportaments agressius són utilitzats conscientment pels jugadors, sabedors de l'efecte estratègic de la realització de determinades accions dissuasories enfront els adversaris, així els esportistes aprenen a quan , com i en quina intensitat han d'utilitzar accions agressives, controlant el risc que això pot suposar, aquest estudi posa de manifest de intervenir sobre els reglaments de les competicions si de veritat es volen fer esforços en la reducció de les accions antiesportives, ja que d'aquesta manera seria possible evitar la avantatge tècnico-tàctica dels jugadors que aprenen a utilitzar l'agressió com a part del joc.

Rasclé, Coulomb i Pfister (1998), estudiaren la relació entre el context en el que es desenvolupa l'esport (federatiu, escolar o dins de les classes d'Educació Física), amb la agressió que es produeix durant el temps de joc i la orientació motivacional cap a l'ego, (alta o baixa). Els autors varen trobar que en contextos més estandarditzat (federat) i en subjectes amb més orientació envers l'ego, es produïen més conductes agressives, així conclouen que el context federatiu i escolar és afavoridor d'orientacions envers l'ego en detriment d'orientacions motivacionals envers la tasca (es donen més en contextos d'Educació Física donada la intencionalitat de les activitats), el que podríem considerar com a socialment desitjable, seria més orientació envers la tasca i menys cap a l'ego.

Kirker, Tenenbaum i Mattson (2000), proposen en una investigació sobre la dinàmica de l'agressió fent observacions de dos esports col·lectius, el hoquei i el bàsquet. En aquest estudi es posa molta incidència en relativitzar el terme agressió al context on aquestes accions es duen a terme i la intencionalitat de dites accions, proposant una metodologia integrada per poder estudiar comportaments tant antiesportius com a favor de la esportivitat.

Feta aquesta revisió dels estudis sobre comportaments, actituds i valors relacionats amb l'esportivitat, cal remarcar també que l'activitat física possibilita interaccions socials amb altres joves i amb adults. Els joves esportistes aprenen competències personals i habilitats interpersonals, com ara el lideratge per treballar en equip i aconseguir un millor rendiment, que poden afavorir el desenvolupament i l'autonomia en altres àrees de la seva vida personal (Dias, Cruz i Danish, 2000).

De la mateixa manera, Cruz, Boixadós, Valiente i Torregrosa (2001), afirmen que l'entorn esportiu ajuda al desenvolupament moral

dels participants quan l'esport es juga en correspondència amb unes regles, i a més a més es segueix l'esperit del reglament amb una actitud de Fairplay.

Hem de destacar, per altre banda, que l'activitat física i concretament la pràctica esportiva dels joves pot comportar desavantatges, tal com assenyalen Lee (1993), i Weiss (1993). Així quan es formen equips esportius i s'organitzen campionats al marge de l'escola, copiant mimèticament el model de l'esport professional (esport espectacle). L'esport dels joves en edat escolar respon més als interessos dels adults que a les necessitats dels nins.

Així mateix, el desenvolupament moral dels esportistes joves es debilita quan observen comportaments antiesportius de companys o esportistes professionals que, mitjançant trampes, enganys, dopatge o comportaments violents, intenten d'aconseguir l'èxit a qualsevol preu.

Existeix un estat d'opinió prou generalitzat en que s'assumeix que l'esportivitat es va perdent en l'esport infantil i juvenil, malgrat tot els educadors de l'esport pensen que la visió positiva o negativa de la participació en pràctiques esportives està determinada i depèn de l'orientació que li donin els organitzadors de les competicions esportives, els àrbitres jutges, entrenadors, així com el paper dels pares, els amics i en general del públic que assisteix a les competicions escolars. Malgrat això no és fins a la dècada dels anys noranta que comencen a fer-se estudis empírics sobre la esportivitat en l'esport escolar.

En alguns estudis (Bredemeier i Shields 1986), certs esportistes consideren en general inadequats molts d'actes agressius però els consideren necessaris dins el context esportiu, això pot suposar un problema si pensem que l'esport és un context neutre per ensenyar

valors socials. Alguns esportistes i entrenadors pensen que l'agressivitat potencia el rendiment esportiu, tant en el nivell individual com en el d'equip. El millor que podem fer de totes formes és ensenyar als esportistes, als tècnics i al pares, destreses que serveixin per controlar les seves emocions i les seves reaccions enfront a les frustracions.

Així i després d'haver revisat els estudis més rellevants en relació a la esportivitat ens podem plantejar la imperiosa necessitat que existeix de investigar un procediment concret destinat a millorar la esportivitat i a reduir de forma específica els comportaments contraris al fair play.

3.- INTERVENCIONS I ESTRATEGIES EN LA MILLORA DE L'ESPORTIVITAT.

3.- INTERVENCIONS I ESTRATÈGIES EN LA MILLORA DE L'ESPORTIVITAT.

En aquest capítol descriurem les possibilitats reals per abordar el tema de la intervenció educativa i psicològica envers els agents implicats en l'esport escolar, a fi i efecte de millorar l'esportivitat i reduir la violència en la pràctica esportiva escolar.

Molts estudis provinents de la psicologia ens enfoquen la intervenció psicològica o psico-educativa com a motiu de millorar el rendiment dels esportistes. Poques vegades trobem estudis sobre intervencions en jugadors, entrenadors i pares enfocats a la millora dels aspectes socials de l'esport, la millora de l'esportivitat i la reducció de conductes violentes i contraries al *fair play* durant la pràctica esportiva. Ja a principis de la dècada dels 90 alguns autors proposaven que les solucions per afrontar la violència en l'esport passaven per una intervenció directa en els agents implicats:

"Per solucionar el problema de la violència en l'esport hi ha tres vies: La primera és l'educació, la segona és l'educació i la tercera és l'educació." Palacios (1991, p.95)

L'estudi que es realitza en aquesta tesi, proposa un procés determinat d'intervenció, definit i estandarditzat per educar els esportistes, pares i entrenadors, per a millorar l'esportivitat, seguint així les directrius dels estudis de Boixadós (1998).

3.1 FACILITACIÓ DEL DESENVOLUPAMENT PSICOLÒGIC I SOCIAL A TRAVÉS DE L'ESPORT.

Àmpliament hem parlat en el capítol anterior del desenvolupament social a través de l'activitat física, però què hi ha en el desenvolupament psicològic dels adolescents a través de l'activitat física i l'esport. Aquest tema és cabdal en la realització de les persones, de la seva personalitat i de la seva estructura hipercomplexa.

Alguns autors dins l'àmbit de la psicologia consideren que les causes de la conducta procedeixen d'un procés multidireccional continu d'interaccions entre persones i situacions. Quant a les persones, els factors cognitius, motivacionals i emocionals juguen un paper important en la determinació de la conducta, (Palou 2001). D'altra banda, la percepció o significat psicològic que la situació representa per a la persona és un factor essencial i determinant de la conducta segons Engler (1986). És a dir, les situacions afecten les persones i aquestes alteren les situacions.

En aquesta tendència i com proposa Palou en la seva tesis sobre hàbits esportius dels preadolescents mallorquins, podem situar les **teories de l'aprenentatge social**, (Weiner, 1979; Bandura, 1986). Autors com Staats (1979), Fernández-Ballesteros i Staats (1992), apunten que, segons aquest model, existeixen claus situacionals (estímul present) que tenen una influència poderosa sobre la conducta de l'individu. Aquestes claus són causals, però l'experiència i l'aprenentatge del subjecte han produït certs repertoris de conducta (repertoris conductuals bàsics) que també constitueixen variables independents.

Podem dir que l'activitat física i l'esport incidiran en el desenvolupament psicològic de l'adolescent en funció de:

a) Les expectatives, motivacions, intencions, que tenen a l'hora de fer esport.

- b) Les conductes que tenen les persones que fan esport de forma habitual.
- c) Les emocions i/o sensacions que produeix l'esport en les persones.

D'acord amb les exposicions anteriors, podem dir que l'esport té una incidència sobre el desenvolupament de la personalitat dels adolescents i més concretament sobre la construcció del caràcter, tot i que aquesta afirmació no ha estat suficientment contrastada en la literatura científica. Així, mentre que hi ha un elevat nombre d'autors que afirmen que l'esport contribueix positivament a la construcció del caràcter hi ha altres estudiosos del tema que estan en desacord amb aquesta afirmació (Shields i Bredemeier, 1994). Però hem de dir que la majoria de dades i estudis canvien quan ens referim a la influència de l'exercici físic o l'activitat física practicada amb un enfocament de salut. Aquest tipus d'activitat ha estat popularment associada amb canvis positius de la personalitat del practicant (Vealey, 1992).

El terme *caràcter* va ser originàriament referit a una estructura de la personalitat (Vealey, 1992). La noció que l'esport i l'activitat física contribueix a la formació del caràcter, entesos com a atributs de la personalitat valorables positivament ha estat exposat tradicionalment en la societat occidental, sobretot als EUA.

Les característiques de personalitat que han estat més estudiades en aquest tipus de recerca són **l'autoconcepte** i **l'autoestima**. La recerca ens ha confirmat habitualment que la participació a programes d'activitat física milloren l'autoconcepte en els preadolescents Collingwood i Willet (1971); Kowal, Patton i Voguel, (1978) citats per Vealey, (1992). Segons la revisió d'estudis feta per Vealey, (1992), L'activitat física també ha estat associada a canvis en l'afecte i l'estat d'**ansietat**. La majoria de persones consultades afirmen que, en circumstàncies normals, és senten

millor després de fer exercici. Per altra banda, Berger, Friedmann i Eaton (1988) varen demostrar reduccions en tensió, depressió i angoixa, a través del sistema d'autopercepció després de la realització d'activitat física. Les hipòtesis que apareixen com a possibles per explicar aquest fenomen són:

- a) la distracció que es produeix de l'estímul estressant
- b) paràmetres més fisiològics, com ara l'explicació endocrina a través de la segregació d'endorfines.

També hem de ressaltar que durant l'adolescència es produeixen canvis bruscs en el medi intern de l'organisme a causa de les modificacions en el sistema de les glàndules endocrines. Aquests canvis provoquen importants transformacions en l'estructura anatòmica i fisiològica, que es tradueixen en la pèrdua del cos infantil i que donen lloc a l'aparició d'una nova imatge corporal. És per això que l'atractiu físic i la imatge corporal tenen una relació important amb l'autoavaluació positiva de l'adolescent, amb la seva popularitat i l'acceptació per part dels seus iguals. (Koff, Rierdan i Stubbs, 1990, citats per Rice, 2000).

La revolució de l'aspecte somàtic produeix canvis a nivell actitudinal i l'adopció de noves pautes de conducta, que tenen el seu principal focus d'atenció en el propi cos canviant, els òrgans sexuals del qual creixen i maduren, canvien formes i dimensions, que ofereixen noves vivències i possibilitats d'expressió, relació, comunicació i canalització de sentiments.

Aquests canvis requereixen un procés d'assimilació i d'interiorització que pot provocar sentiments d'angoixa i d'inseguretats en sentir-se habitar un cos nou; això crea dificultats i requereix importants reajustaments i modificacions a nivell d'organització motriu.

Fruit d'aquests canvis és la manifestació d'un major interès pel cos i per la pròpia imatge, els joves tenen més cura de la forma de vestir, de les postures, dels gestos i augmenta paral·lelament la receptivitat a les diferents propostes d'identificació cultural, especialment les que arriben a través dels mitjans de comunicació. Així, l'adolescent intentarà completar la seva definició de si mateix a través de factors externs com el consum de determinats productes de moda o l'accés a diferents activitats que faciliten l'adquisició d'una nova identitat.

Segons Harris (1987) la manera com un individu experimenta en el temps el seu propi cos està estretament vinculada al concepte que té de si mateix, és a dir, a la seva autopercepció. Així, doncs, la manera com un jove sent i experimenta el seu cos pot esser un indicador del concepte que té de la seva pròpia identitat.

Aquestes consideracions fan fàcilment comprensible que el problema de la nova imatge corporal assoleixi un significat rellevant en la vivència de l'activitat física de l'adolescent. La pràctica de l'activitat física constitueix una de les vies a les quals recorre l'adolescent en el procés d'autoconeixement. És a dir, la imatge que la persona es forma del seu propi cos mitjançant la vivència i la representació acumulativa d'experiències passades i presents, reals i fantàstiques, conscients i inconscients.

Segons Antonelli i Salvini (1978) *“L'activitat fisicoesportiva representa per a l'adolescent, no tan sols un mitjà de guanyar una nova identitat consonant amb el seu proper estatus d'adult, sinó també una possibilitat de prendre consciència d'aquesta nova realitat, tot superant així el sentiment subjectiu d'alienació, que es deriva de la coexistència d'un tarannà infantil amb un cos viril”*.(p.52)

Després d'aquesta exposició, si tenim en compte que les motivacions dels adolescents per realitzar una pràctica esportiva són intrínseques i, rara vegada apareix una única motivació, pensam que és vital la idea que la psicologia de l'esport no s'ha de dedicar únicament a l'esport d'alta competició. S'ha d'aplicar també als àmbits de l'activitat física dels adolescents, ja que es troben en uns moments molt importants per al desenvolupament del seu caràcter i perquè dels psicòlegs de l'esport dependrà que els programes d'iniciació esportiva no presentin problemes psicològics a les persones participants en aquests programes.

En resum, direm que l'activitat física i la pràctica esportiva té una incidència sobre el desenvolupament psicològic dels adolescents, en el sentit que pot contribuir a la construcció del seu caràcter en la recerca de l'autoconcepte, l'autoconeixement i l'autoestima, i que contribuirà a l'estructuració de la nova imatge corporal.

En definitiva pensam com Cruz (1997) que l'activitat física i l'esport ha de servir per millorar el desenvolupament de les destreses motrius, l'autoconfiança i la diversió.

3.1.1 OBJECTIUS PSICO-EDUCATIUS EN L'ESPORT ESCOLAR

Segons Boixadós (1998), en el context referit a l'educació de actituds valors i normes, és on l'esport en edat escolar pot tenir un gran impacte educacional. Caldria aprofitar aquest terreny privilegiat per tenir en compte que existeixen altres maneres de fer esport. Així, aquesta autora -tenint en conte que la participació en l'esport afectarà la formació integral de la persona-, divideix els objectius de l'esport en edat escolar en tres blocs: físic, psicològic i social.

A nivell físic:

- Cal fomentar: els beneficis de la pràctica esportiva; com millorar la condició física i la salut; desenvolupar i millorar les habilitats motores en general, millorar la coordinació i l'aprenentatge de noves habilitats per a la pràctica de l'esport.
- Cal evitar: el perill de realitzar esforços excessius per al nivell de desenvolupament dels nens, el risc de lesions específiques segons la disciplina esportiva, el risc de sobreescalfament sobretot en situacions de climes extrems.

A nivell psicològic:

- Cal fomentar: la confiança en un mateix; la importància de respectar les regles; el respectar la resta i les seves opinions; la presa de decisions davant conflictes o dilemes; la satisfacció i la diversió de la pròpia activitat esportiva. Aprendre a establir objectius, enfrontar-se a reptes i superar obstacles. Es tractaria d'aconseguir que l'esport estès al servei del nen i no a la inversa.

- Cal evitar: L'abandonament de l'esport, la majoria de vegades a causa de l'ansietat que comporta la competició o la manca de diversió.

A nivell social:

- Cal fomentar: fer amics, aprendre a treballar en equip, a cooperar i a impartir una actitud global d'esportivitat.
- Cal evitar: Que l'èxit sigui sinònim de victòria i perdre sigui sinònim de fracàs, sinó ens podem trobar davant el fet que els joves perdin l'oportunitat de gaudir de l'activitat i de desenvolupar-se com a persones. També cal evitar un excés de premis en les competicions esportives per a joves, a causa sobretot, de l'augment d'interessos comercials que envolten el món de l'esport.

Per altra banda, i en un plantejament no tant lúdic i més biològic, la Federació Internacional de Medicina de l'Esport (FIMS), en el seu congrés sobre els nins i l'esport del 1997, va establir un consens a través de la comissió educativa que establia els objectius que l'esport en edat escolar hauria de complir (Chan i Micheli 1998).

- La característica més important de l'esport en edat escolar és el desenvolupament de la salut tan física com mental.
- La potenciació del normal creixement i maduració.
- Encoratjar la socialització, l'autoestima, l'autopercepció i millorar l'estat psicològic.
- Els professionals de l'esport (metges) han de controlar la salut de les persones involucrades en les competicions escolars.
- Les federacions esportives han de ser les responsables de la seguretat i salut dels participants

- Participar en la formació de tècnics i fer un assessorament en aspectes ètics i morals
- Crear per als entrenadors formació específica en psicologia i sociologia dels preadolescents i adolescents.
- Incloure la participació dels pares en les organitzacions de les competicions.
- Evitar l'especialització esportiva abans dels 10 anys.

Per altra banda, si analitzem els currículums d'Educació Física proposats per la LOGSE observarem que en tots els seus components, fins i tot en la introducció, apareixen explícitament referències a :

- Desenvolupament d'actituds de cooperació i respecte
- Participació en activitats amb independència del nivell assolit
- Acceptació del repte que suposa competir amb altres
- Cooperació i acceptació de les funcions atribuïdes dins una tasca d'equip.

Existeix una gran similitud com explica Ureña (2000) entre els objectius que es pretenen desenvolupar des de l'Educació Física i les actituds que expressa el *fair play* i l'esportivitat. En definitiva, Ureña diu que el *fair play* es una forma de ser basada en el respecte a si mateix i la resta de persones, que implica:

- Honestat, lleialtat i actitud ferma i digna front a un company deslleial.
- Respecte per als companys
- Respecte per als adversaris
- Respecte i col·laboració amb els àrbitres.

Com hem vist anteriorment, aquestes actituds corren perill, ja que es dona excessiva importància a la consecució de la victòria.

Per aquest motiu, Mosquera, Lera i Sánchez (2000) proposen una sèrie d'objectius de cara a reduir la violència:

- Tenir en compte que és en un mateix on rau l'essència de l'esport. L'esportista és el protagonista del fet esportiu i la seva motivació no ha d'estar marcada pels interessos dels altres.
- Considerar que el que és extrínsec de l'esport és efímer mentre el que és intrínsec és durador.
- Procurar millorar i progressar en funció dels límits de cada un sense posar en perill la salut.
- Donar el millor d'un mateix en tota actuació i manifestar actituds de cooperació, en uns casos per guanyar al contrari i en d'altres casos només per superació personal.
- Els desitjos de guanyar són legítims, però han d'aconseguir-se per mèrits propis sense recursos addicionals ni despreci de les regles
- Entendre que la victòria no pot portar a menysprear els que han perdut. Tant saber guanyar com saber perdre constitueixen dos aprenentatges difícils.

3.2 ESTRATÈGIES D'INTERVENCIÓ PSICO-EDUCATIVA EN L'ESPORT

En els diferents estudis i iniciatives que s'han creat per a la intervenció, és a dir, el canvi d'alguna conducta o comportament en el món de l'esport per a promoure el fair play, gairebé es resumeixen en alguns codis que diferents organismes oficials com el *Comitè per al Desenvolupament de l'Esport del Consell d'Europa (CDDS)* o el *Consejo Superior de Deportes* han elaborat. Pràcticament tots ells tenen en comú cinc àrees d'interès, conductes dirigides a àrbitres, adversaris, companys, espectadors i cap a l'acceptació de les regles. (Boixados 1998).

A continuació podem veure algunes estratègies d'intervenció, enfocades a la millora de l'esportivitat, o a la millora de un clima motivacional coherent on desenvolupar la tasca de l'ensenyament de l'activitat física i l'esport.

Les principals iniciatives s'han desenvolupat sempre envers els entrenadors, com a principals responsables de la cadena de transmissió de contingut social desitjable en l'esport. Així veurem iniciatives que intervenen sobre aquests. Sovint podem analitzar estratègies que intervenen en la motivació dels jugadors, i també analitzarem estratègies que intervenen sobre els pares, com a tipologia especial de públic.

Podrem observar que els subjectes actius en l'esport en edat escolar, els propis esportistes poques vegades són els receptors de la intervenció que ha de servir per a la millora de les seves conductes durant la seva pràctica esportiva.

3.2.1 ESTRATÈGIES D'INTERVENCIÓ EN ELS JUGADORS.

Alguns autors han destacat que existeixen estratègies psicològiques per a disminuir les conductes antiesportives dels jugadors millorant en el seu autocontrol, a través del tractament de l'ansietat pre-competitiva. Així Navarro, Amar i González (1995), expliquen que conductes tals com agressions físiques, protestes a l'àrbitre, protestes als companys de joc, respostes donades en resposta a una agressió etc... són susceptibles de millora a través d'un ensenyament de l'autocontrol. El que no solen explicar aquests estudis és la aplicació o la aplicabilitat d'un protocol o mitjà de feina per establir uns objectius determinats per reduir les conductes abans esmentades.

Per altra banda, altres autors posen de manifest com a estratègia per a la millora de certs comportament que podem relacionar amb la millora de l'esportivitat i la reducció de la violència, el treball sobre la motivació utilitzant el sistema d'establiment d'objectius (Weinberg 1995). Altres autors com Garces de los Fayos i Canton (1995), expliquen que la forma d'intervenir en els esportistes per evitar entrar en comportaments no desitjats és el tractament i la prevenció de la síndrome del *Burnout* i la seva relació amb l'estrès.

Autors com Dias, Cruz i Danish (2000), proposen la intervenció en la motivació dels adolescents com a desenvolupament personal i adquisició de competències de vida (concepte derivat de l'escala de valors). Aquests autors proposen diferents estratègies d'intervenció diferenciades en programes estandarditzats, el programa GOAL i el programa SUPER, ambdós són programes educacionals en forma de piràmide en els quals des de professors superiors fins a adolescents s'ensenyen les competències de vida en relació a l'esport. En aquest cas un altre cop l'estratègia és la fixació o l'establiment d'objectius.

Existeixen pocs estudis on la incidència de la intervenció que es projectava estigués destinada a reduir les accions violentes o contraries al joc net. A l'estat espanyol existeixen dos estudis específics que ens mostren com una intervenció determinada té l'objecte de eliminar o reduir aquest tipus de comportament (Duran i cols. 2000, i Olmedilla, Lozano i Andreu 2001).

Algunes investigacions ens porten al coneixement que l'activitat física i l'esport poden funcionar com a mitjans d'integració social i de prevenció de la violència, ho podem veure en l'estudi de Duran i cols.(2000) que realitzen una intervenció longitudinal de tres anys de durada en dotze centres i amb un nombre aproximat de tres-cents alumnes.

La intervenció estava dividida en diferents fases i diferents nivells, la primera fase s'anomena confiança i participació; en un primer nivell s'estableix un ambient positiu entre els joves integrants del programa, en un segon nivell s'inicia la participació, en primer lloc en esports tradicionals adaptats, esports alternatius, jocs cooperatius, activitats cooperatives de repte i aventura, jocs a l'aire lliure etc....

En una segona fase s'incideix en la promoció de valors a través de l'activitat física, aquí és on trobem el nivell de la intervenció en què es treballa específicament l'autocontrol de les conductes agressives i violentes (tant físiques com verbals). Aquesta part de la intervenció està estructurada en diferents ítems: aplicació de les normes pràctiques a aplicar a les activitats esportives, la resolució pacífica de conflictes, i finalment la proposta d'activitats que afavoreixen l'empatia.

La intervenció continua amb el nivell d'integració i de cooperació amb la resta.

L'última fase del procés d'intervenció és la transferència dels aprenentatges a la realitat personal.

Els resultats d'aquesta intervenció són a nivell qualitatiu i tots els indicadors mostren una disminució de les actituds envers la violència en les persones immerses en el procés.

L'altre estudi recent que crida l'atenció és el de Olmedilla, Lozano i Andreu (2001), en aquest estudi es planteja una intervenció psicològica per a l'eliminació de sancions produïdes bàsicament per conductes antiesportives i faltes greus en l'esport del futbol.

El treball es centra en la intervenció portada a terme a fi i efecte de erradicar les sancions d'un equip de futbol semiprofessional, s'estableix una línia de base en tres criteris: nombre de sancions dels jugadors, tècnics i delegats, ; motiu de les sancions pel qual ha rebut la sanció; i la percepció que cada jugador té del per què es produeixen les sancions.

Els motius de les sancions es varen classificar en quatre grups: sancions en relació al propi desenvolupament del joc; sancions causades per conductes de menyspreu; sancions causades per conductes agressives i sancions a causa d'altres motius.

La intervenció es va establir en tres fases:

1. Reestructuració cognitiva, presa de consciència dels vertaders motius de les sancions.
2. Entrenament de tècniques específiques, per a tot el grup: (a través d'un panell de control, informació de les sancions i xerrades grupals) o bé per a grups reduïts (tècniques de relaxació, concentració i direcció de pensaments).
3. Aplicació i entrenament de les diverses tècniques en situacions simulades.

Així a través de l'aplicació d'aquesta intervenció, es reflecteix com la intervenció psicològica, estructurada com una part més de l'entrenament esportiu i dirigida per l'entrenador, es pot aconseguir una reducció de nombre de sancions, millorant el potencial de l'equip.

Aquesta revisió dels diferents estudis empírics ens permet afirmar que els programes d'assessorament permeten que l'experiència esportiva sigui un instrument educatiu i gratificant pels joves esportistes implicats.

3.2.2 ESTRATÈGIES D'INTERVENCIÓ EN ENTRENADORS

Ommundsen, Roberts, Lemyre i Treasure (2001), suggereixen que per entendre els canvis de comportament, i la percepció de les normes en contextos d'assoliment com és l'esport s'ha de considerar sobre tot els objectius i les motivacions que els esportistes volen assolir. Això, que tècnicament s'anomena, orientació motivacional, envers la tasca o envers l'ego, provocarà comportaments molt diferenciats en els esportistes. Aquest estudi reflecteix, aixímateix, que quan els entrenadors encoratgen una atmosfera orientada cap a la victòria, reforçen el conflicte d'interessos entre els membres del propi equip, augmentant els comportaments il·legítims i fins i tot sentiments d'hostilitat es poden produir cap a l'equip contrari. D'aquesta forma, els entrenadors creen un clima motivacional d'implicació al ego. En canvi, quan els entrenadors es centren en la participació, la diversió i la millora de les destreses dels seus jugadors, propicien un clima motivacional d'implicació en la tasca, que afavorirà la disminució de conductes antiesportives.

La influència de l'entrenador en la motivació esportiva és també molt important pel que fa al manteniment o abandonament de la pràctica esportiva (Ponseti 1998).

De forma globalitzada, Weinberg i Gould (1995) proposen les següents estratègies d'intervenció:

1. Considerar la interacció dels factors personals i situacionals en la influència sobre la conducta d'aconseguitment.
2. Resaltar els objectius d'aprenentatge i llevar importància als objectius de resultats.
3. Controlar i regular el propi *feedback* atribucional
4. Avaluar i corregir les atribucions inadequades

5. Ajudar a determinar en quin moment competir i quan cal centrar-se en la millora individual.

A més a més de les intervencions basades en la creació d'un clima motivacional d'implicació a la tasca (Alonso, Boixadós i Cruz, 1995, i Standage i Treasure 2002), una altre línia d'intervenció sobre els entrenadors ha tractat de millorar el seu estil de comunicació.

Aquest protocol es basa en els estudis de l'enfocament positiu que tenen en compte que l'entrenador és una figura molt important en la iniciació esportiva. Així la conducta de l'entrenador pot alterar (en positiu o en negatiu) les actituds dels seus jugadors, (Smith, Smoll i Curtis 1979, Smoll i Smith 1987). Aquests autors varen desenvolupar uns qüestionaris de mesura de les actituds dels jugadors i un registre observacional de la conducta dels entrenadors anomenat *Coaching Behaviour Assessment System (CBAS)*, que s'ha utilitzat per avaluar els efectes de les intervencions fetes amb els entrenadors (Barnett, Smoll i Smith, 1992; Boixadós i Cruz, 1999; Cruz 1994; Smith, Smoll i Curtis, 1979)

En alguns d'aquests estudis, fets amb jugadors de Basquet en edat escolar, es mostra que la instrucció tècnica és el registre que més vegades apareix en el CBAS i que els entrenadors emeten una quantitat baixa de conductes punitives envers els esportistes (6%) segons Smith i cols (1983). En base a això s'han produït intervencions per millorar l'estil de comunicació de l'entrenador i provocar als esportistes una major motivació. (Cruz 1994; Smith , Smoll i Curtis, 1979)

Un estudi de Barnett, Smoll i Smith (1992) demostra que no sols es produeixen augments de la motivació sino també una disminució important del nombre d'abandonaments la temporada següent, tot i que les intervencions sobre els entrenadors son de curta durada

En la investigació realitzada per Cruz i cols. (1987), es va utilitzar el CBAS per obtenir un perfil de conducta de l'actuació d'entrenadors en bàsquet de categoria infantil. Dels resultats d'aquest primer estudi es va plantejar una intervenció conductual amb un grup d'entrenadors i es va portar a terme un estudi experimental. L'estudi realitzat amb un grup control i un experimental comptava amb una intervenció de caire psicològic que a través de una sessió de preparació psicològica i d'un vídeo didàctic. A més a més als entrenadors se'ls lliurava un resum de recomanacions escrites. El principal efecte de la intervenció va ser la disminució significativa de respostes punitives dels entrenadors cap als seus jugadors.

En l'esmentat estudi de Cruz i cols., (1987) la intervenció conductual sobre els entrenadors es resol de la següent manera:

Es proposa als entrenadors del grup experimental l'assistència a una sessió de preparació psicològica de dues hores dividida en set parts:

- Xerrada sobre la "filosofia" de l'entrenament
- Explicació de la relació existent entre la conducta de l'entrenador i la motivació i les actituds dels seus jugadors
- Definició de les categories de reforçament del CBAS⁶
- Vídeo didàctic
- Comentaris i preguntes sobre el vídeo
- Lliurament de material escrit amb recomanacions i resultats gràfics dels partits observats dels mateixos entrenadors. Qüestionari d'autoavaluació CBAS
- Recomanació final

---

⁶ El CBAS és un instrument per mesurar la conducta de l'entrenador *coaching behaviour assesment system* desenvolupat per Smith, Smoll i Hunt (1977).

Una mica més evolucionat és el plantejament que proposa Boixadós (1998), ja que no sols treballa la millora de l'estil de comunicació de l'entrenador, seguint les directrius dels estudis de Cruz (1994); Smoll i Smith (1987), sino que incorpora unes directrius per a millorar el clima motivacional a partir d'exemplificar la feina dels entrenadors en 6 àrees: tasca, autoritat, recompensa, grup, avaluació i temps. (Boixadós i Cruz, 1999). La seva intervenció es mesura en relació a l'efecte que tendra sobre els esportistes la intervenció en els entrenadors.

Així l'objectiu és assessorar un grup d'entrenadors per tal que aquests millorin el seu estil de comunicació amb els jugadors i emfatitzin en els seus partits i entrenaments aquells aspectes relacionats amb una motivació orientada a la tasca en contraposició a la motivació orientada al guany.

L'assessorament dissenyat per Boixadós és el següent:

- 1) Recordar els objectius de l'esport infantil
- 2) Donar directrius per millorar la comunicació entrenador-jugadors
  - Reaccions davant els encerts
  - Reaccions enfront els errors
  - Reaccions davant les conductes disruptives
  - Reaccions davant les regles de l'equip, conductes espontànies
- 3) Enfocament educatiu de l'esport: drets dels nens a un esport saludable.
- 4) Directrius per a millorar el clima motivacional, a partir de les àrees TARGET⁷
  - Tasca
  - Autoritat
  - Recompensa
  - Grup

---

⁷ TARGET és un acrònim format per les inicials en anglés de les 6 àrees: *Task, Authority, Reward, Group, Evaluation, Time*.

- Avaluació
- Temps

Un resum dels canvis positius produïts en la conducta dels entrenadors es poden veure als estudis de Boixadós i Cruz (1998,1999) i dels efectes sobre la conducta i les actituds dels jugadors en la Tesi de Boixadós (1998).

Boixadós enten que la intervenció sobre la motivació dels jugadors pot generar els efectes que cercam sobre l'esportivitat i el *fair play*, així com reduir el nombre de conductes violentes. En aquest cas ens plantejem el problema des d'un altre caire i serà incidint sobre els entrenadors de manera que amb l'assessorament siguin aquests els que tinguin les eines per actuar sobre els esportistes i incrementant la seva motivació aconseguir millores conductuals. En referència a la intervenció realitzada mitjançant un assessorament psicològic als entrenadors, l'avaluació no reflecteix canvis en les actituds dels entrenadors, que ja eren favorables a les actituds de fairplay. Ara bé, a nivell conductual s'observaren canvis en tres dels quatre entrenadors, manifestant un augment de reforçament davant els encerts i una petita reducció de les reaccions punitives davant dels errors.

Un altre estudi sobre el clima motivacional; ha estat el de Treasure (1993). Aquest autor va realitzar una intervenció per determinar si era possible crear dos climes motivacionals, és a dir orientar la motivació dels joves envers la pròpia tasca, o bé cap a l'ego. Després de configurar dos grups a l'atzar, la intervenció es va basar en 10 sessions de les classes d'Educació Física. Els resultats d'aquest estudi demostren que les intervencions fetes basades en la millora personal i de l'esforç (motivació envers la tasca) manifesten un patró més adaptat de respostes afectives i cognitives d'aconseguint, els participants preferien el compromís en tasques de més desafiament; així aquests

nins creien que l'èxit era el resultat de la motivació i de l'esforç i experimentaven més satisfacció davant l'activitat.

En l'estudi de Theeboom, De Knop i Weiss (1995) en el qual pretenien examinar l'efecte del clima motivacional en el desenvolupament psicològic i motor dels nins, comparant ensenyament tradicional i ensenyament orientat a la tasca, es revela que els nins en el programa d'aprenentatge orientat a la tasca, tenen un nivell de motivació i de diversió més alt.

3.2.3 ESTRATÈGIES D'INTERVENCIÓ EN ELS ALTRES AGENTS: ELS PARES.

Segons Cruz i cols. (2001), existeixen pocs estudis empírics sobre les actituds dels pares i mares espectadors de la pràctica esportiva en edat escolar. Aquests autors, ens resumeixen un interessant treball que analitza l'opinió dels pares de jugadors d'hoquei d'una lliga infantil del Canadà. L'estudi conclou que els pares pressionen massa els infants, insulten els àrbitres, entrenadors i jugadors, i els entrenadors es preocupen més per la victòria que per la diversió dels nens.

Així les estratègies d'intervenció en els pares es vénen realitzant mitjançant la creació de campanyes nacionals i internacionals sobre el *fair play*. Aquestes campanyes com la del Consell d'Europa, realitzant un triptic informatiu "*Código de ética deportiva: quién juega limpio gana*" (Vegis **Annex 9**), no són específiques, així com les que apareixen en el llibre "*Juega limpio en el deporte, campañas de promoción del fair play*", editat per Unisport. (1993).

En els darrers temps ha aparegut una campanya de promoció de la esportivitat específica per als pares promoguda per la Taula de l'Educació Física i l'Esport a la Ciutat de Barcelona. (Cruz i cols. 2000). Aquesta campanya es va originar a propòsit del debat sorgit en el Congrés de l'Educació Física i l'Esport en Edat escolar a la Ciutat de Barcelona, el maig de 1998, en el qual els joves esportistes reclamaren unes regles de comportament pels espectadors. Així es va iniciar una campanya d'assessorament a les famílies oferint recursos i orientacions per actuar adequadament davant l'activitat esportiva dels seus fills i filles. El Grup d'Estudis de Psicologia de l'Esport (GEPE), de la Universitat

Autònoma de Barcelona (UAB), va ser el responsable dels continguts de la campanya que consta de quatre apartats:

1. Objectius i filosofia de l'esport en edat escolar
2. Funcions dels pares i mares en els diferents moments de la pràctica esportiva dels seus fills
3. Recomanacions concretes a les famílies per tal de transmetre els valors positius de la competició esportiva als nois i noies.
4. la socialització per mitjà de l'esport: l'aprenentatge de valors, actituds i comportaments d'esportivitat i de joc net.

Del treball sorgeixen uns tríptics i cartells amb un impacte alt amb deu recomanacions. Aquest tríptic és l'utilitzat en aquest present estudi per a la intervenció envers els pares dels nins i nines practicants en edat escolar. **(Annex 6)** En aquest tríptic apareixen les recomanacions següents:

- Informar i aconsellar els fills en l'elecció de l'esport, promovent que ells i elles hi tinguin la darrera paraula.
- Practicar alguna mena d'esport o activitat física, oferint-los un estil de vida actiu.
- Valorar el desenvolupament físic i la salut derivades dels programes esportius abans del rendiment.
- Animar i aplaudir tant les bones jugades com l'esforç durant les competicions.
- Aplaudir les bones jugades de l'equip contrari independentment del resultat
- Donar suport a la tasca de l'entrenador/a i no donar instruccions tècniques que puguin contradir-lo.
- Respectar les regles de l'esport i les decisions arbitrals encara que siguin errònies.
- Promoure el respecte i les bones relacions amb els seguidors de l'equip contrari.

- Ensenyar els joves a tenir cura de les instal·lacions i del material esportiu.
- Col·laborar en les tasques d'ajut i organització de l'equip i de l'entitat.

Els autors, (Cruz 2004, Valiente i cols. 2001), defineixen aquest decàleg com una guia i cal tenir en compte que la participació en competicions esportives no constitueix una garantia per a l'aprenentatge de les destreses físiques, la formació del caràcter o l'adquisició de l'esportivitat. Així, perquè les competicions esportives arribin a ser un element educatiu per als nins cal replantejar que no siguin un reflex dels models que ofereix l'esport professional.

Quan els pares i els altres agents proporcionen models adequats, les competicions esportives en edat escolar poden proporcionar un marc correcte per a l'aprenentatge de valors socials desitjables.

Gimeno (2003) realitza una proposta per millorar les habilitats socials i de solució de problemes amb pares i entrenadors en l'esport infantil i juvenil, aquest programa, anomenat "*entrenando a los padres y madres*" forma part d'una campanya del govern d'Aragó. Aquest programa cerca impulsar canvis adequats en les actituds i comportaments dels pares dels esportistes implicats en l'esport escolar. El grau d'acceptació d'aquest programa, que està basat en la divulgació de materials de reflexió, ha estat gran tot i que ha estat avaluat mitjançant un qüestionari i calculant indicadors de tendència central.

Una iniciativa institucional que no ha estat estudiada és el cas del "Club Juego Limpio" de la Diputació Foral de Biscaia (País Basc), juntament amb la Associació de Federacions Esportives de Biscaia, que pretén ser un fòrum constant per afavorir el clima entre els pares i els jugadors, amb aquest sentit s'ha editat una publicació anomenada "la senda del juego limpio" i una pàgina web del club

(www.clubjuegolimpio.com), on esportistes coneguts poden reforçar la campanya de sensibilització enfront el fenomen del joc net.

3.4 PROPOSTA D'INTERVENCIÓ PER A LA PROMOCIÓ DEL FAIR PLAY I DE L'ESPORTIVITAT EN EL FUTBOL EN EDAT ESCOLAR

La intervenció que proposam per a aquest estudi es fonamenta en tot el que hem vist anteriorment, i està dissenyada per esser aplicada en jugadors adolescents, entrenadors i pares.

Així doncs, la intervenció es proposa a tres àmbits diferents però aplicada simultàniament, durant un període de sis setmanes, organitzats en períodes alternatius de manera que cada equip rep la informació en setmanes alternatives.

En primer lloc es du a terme la intervenció aplicada als pares dels jugadors implicats en competicions escolars. Per a aquest grup hem utilitzat la campanya de promoció de l'esportivitat dirigida a famílies (Cruz i cols. 2000),(**ANNEX 8**), fent arribar a cada un dels pares el tríptic de l'Ajuntament de Barcelona dissenyat per el GEPE-UAB, i del qual ja n'hem parlat en punts anteriors. Hem de recordar que l'objectiu consisteix en millorar el clima que els al·lots viuen en els seus moments de joc, a fi i efecte de millorar les condicions en què es desenvolupa l'espai lúdic-educatiu on realitzen la pràctica esportiva.

En segon lloc, es produeix la intervenció realitzada als entrenadors de futbol; per això hem elaborat un dossier (**ANNEX 7**) adreçat als entrenadors i basat en l'assessorament de Boixadós (1998) en el qual es resalten diferents punts:

- Definicions de *fair play* i esportivitat
- Accions per promoure el *fair play* i l'esportivitat

- Recomanacions específiques per a la promoció del *fair play* i de l'esportivitat.

Finalment, i com a més rellevant, especialment perquè es tracta d'un fet inèdit fins aleshores, la intervenció realitzada als jugadors de categoria cadet, preparada a dos nivells:

Nivell 1; elaboració i distribució de un dossier (**ANNEX 6**) en forma de tríptic on s'expliquen en un llenguatge planer i adaptat a l'edat una sèrie de raons, beneficis etc.... per a la millora del fairplay i l'esportivitat, aquest dossier està format per les següents parts:

- Definicions de fairplay i esportivitat
- Recomanacions sobre actituds durant la pràctica esportiva
- Decàleg del que no s'ha de fer durant la pràctica esportiva
- Els drets dels jugadors de l'esport escolar (Petrus 1998)
- Objectius del Fairplay a l'esport
- Beneficis de l'aplicació dels consells i recomanacions.

En el nivell 2, es realitza una intervenció pràctica als jugadors, a través dels entrenadors, organitzada de la següent forma: (**ANNEX 7**)

Exercicis a realitzar durant la fase d'activació de la sessió (escalfament), provocant situacions de dilema o conflicte en què l'entrenador haurà de donar resposta a l'actitud i comportament dels esportistes.

Aquesta intervenció pràctica es realitza durant tres setmanes alternatives (total 6), en les quals s'aplica cada una de les tasques progressivament:

- Tasca 1: joc de presentació del component de col·laboració
- Tasca 2: joc de col·laboració-oposició
- Tasca 3: activitat per provocar situació de conflicte.

Les tasques estan mediatitzades per l'entrenador de manera que cada cop que es presenta una conducta que és susceptible de ser aprovada o reprovada l'entrenador realitza un feedback positiu o negatiu de la conducta.

L'aplicació de l'esmentada intervenció durant 3 setmanes a un grup de 9 equips de la categoria Cadet de Mallorca de la temporada 2001-2002 i la posterior comparació de resultats amb el grup control format per 9 equips de la mateixa categoria, als quals no se'ls ha realitzat cap intervenció, ens donaran la mesura de la utilitat d'aquesta intervenció.

PART EMPÍRICA

**4.- PLANTEJAMENT I
DESENVOLUPAMENT DE LA
INVESTIGACIÓ.**

4.- PLANTEJAMENT I DESENVOLUPAMENT DE LA INVESTIGACIÓ.

En aquest punt presentam les diferents fases de la nostra investigació. En primer lloc, veurem el plantejament que ens ha portat a realitzar un estudi com aquest i amb quines intencions.

En segon lloc, veurem quins són els objectius d'aquest estudi, i fins i tot, les hipotesis que ens atrevim a formular.

En darrer terme, exposarem el procés seguit en la recerca i el seu desenvolupament.

4.1.- PLANTEJAMENT DE L'ESTUDI

El plantejament de l'estudi sorgeix de la necessitat d'avaluar els comportaments i les actituds dels jugadors durant la seva pràctica esportiva i, alhora, comprovar l'efecte d'una intervenció educativa amb l'objectiu d'intentar millorar l'esportivitat i reduir les conductes contraries al *fair play* durant aquesta pràctica.

A través de les reflexions aportades en els estudis de Ponseti (1998) i de Palou (2001), sembla evident que els joves de Mallorca tenen uns interessos molt particulars en la pràctica esportiva i d'activitat física; la seva intenció primordial és la de divertir-se i la forma en què practiquen esport és majoritàriament de forma federada, i participant en competicions. Així, l'esport més practicat per a tots aquests joves és, amb grans diferències, el futbol. En una anàlisi acurada del món del futbol i seguint els estudis de molts investigadors en psicologia de l'esport, com Boixadós i Cruz (1998, 1999); Cruz (1997); Cruz, Boixadós, Rodríguez, Torregrossa i Valiente (2000); Cruz, Boixadós, Torregrossa i Mimbrero (1996); Gutiérrez (1998); Trepas (1995) i altres, hem constatat, com hem pogut veure en els punts anteriors, que sembla que existeix una amenaça envers l'esperit de l'esport en edat escolar.

Per tot l'exposat, el plantejament de la investigació parteix de la idea de dissenyar una intervenció per poder ser aplicada a la formació dels tècnics esportius i ser aplicada a tots els jugadors de l'esport en edat escolar, a fi i efecte de millorar els seus comportament i les seves actituds enfront de l'esportivitat i de les conductes contraries al *fair play*.

Partint d'una de les recomanacions de Boixados (1998) en la seva recerca, la que insistia en la necessitat de realitzar estudis amb intervenció i comparar-los amb grups control, pretenem realitzar un estudi

amb una intervenció conductual utilitzant una metodologia comparativa entre un grup experimental i un grup control, per tal de determinar la idoneïtat o no, de la intervenció aplicada.

En aquest cas, i com veurem a continuació, la investigació pretén ser de la màxima aplicabilitat possible, creant un cos de coneixement que pugui esdevenir quelcom a poder ser utilitzat pels tècnics i professors en el món de l'esport en edat escolar.

4.2.- OBJECTIUS DE L'ESTUDI

En funció de la literatura revisada en els punts anteriors i dels resultats obtinguts en els treballs consultats en els apartats previs, ens varem plantejar els següents objectius generals i específics:

OBJECTIUS GENERALS;

1. Dissenyar un protocol d'intervenció a futbolistes Cadets per millorar l'esportivitat i reduir les conductes contraries al *fair play*.
2. Comprovar la validesa del protocol i la seva influència en la millora o no de l'esportivitat en el col·lectiu esmentat aplicant instruments d'observació i questionaris de recollida de dades àmpliament utilitzats en aquest tipus d'estudi
3. Dissenyar una estratègia final per ésser aplicada en la formació de tècnics esportius encarregats de l'esport en edat escolar i en llurs esportistes i als seus pares, com a tipologia especial de públic, a fi i efecte de millorar l'esportivitat

OBJECTIUS ESPECÍFICS;

1. Avaluar l'estat actual de l'esportivitat i les conductes contraries al *fair play* en la categoria cadet del futbol a Mallorca.
2. Realitzar un treball de comparació entre un grup control i un grup experimental, respecte a les conductes relacionades amb l'esportivitat i el *fair play*, fins ara inèdit en el món de la psicologia de l'esport a Mallorca.

4. Realitzar un treball de comparació entre un grup control i un grup experimental, respecte a les actituds relacionades amb l'esportivitat i el *fair play*.

5. Realitzar un treball de comparació entre un grup control i un grup experimental, respecte als valors que es desprenen de la pràctica esportiva.

4.2.1.- FORMULACIÓ D'HIPÒTESIS

Una vegada plantejada la investigació i dissenyat el procés d'intervenció es formulen les següents hipòtesis:

☒ **En referència a les conductes relacionades amb el *fair play*.**

HIPÒTESI 1:

Les conductes *pro fair play* tendeixen a augmentar en el grup experimental respecte al grup control després d'una intervenció educativa sobre esportistes, pares i entrenadors.

HIPÒTESI 2:

Les conductes *anti fair play* tendeixen a disminuir en el grup experimental respecte al grup control, després de la intervenció.

HIPÒTESI 3:

Les faltes de contacte tendeixen a disminuir en el grup experimental respecte al grup control, després de la intervenció.

HIPÒTESI 4:

Tots tres comportaments (*pro fair play*, *anti fair play* i faltes de contacte), no mostren diferències en funció del lloc de procedència (rural / urbà) dels equips, tant en el grup control com en el grup experimental.

HIPÒTESI 5:

Tots tres comportaments (profairplay, antifairplay i faltes de contacte), no mostren diferències en funció del nivell de classificació (alt / mitjà / baix) dels equips, tant en el grup control com en el grup experimental.

✘ **En referència a l'estudi de les actituds durant la pràctica esportiva.**

HIPÒTESIS 6:

Les actituds enfront la victòria tendeixen a disminuir en el grup experimental respecte al grup control després de la intervenció.

HIPÒTESIS 7:

Les actituds enfront el joc dur tendeixen a disminuir en el grup experimental respecte al grup control, després de la intervenció.

HIPÒTESIS 8:

Les actituds enfront la diversió i l'esperit de joc tendeixen a augmentar en el grup experimental respecte al grup control després de la intervenció.

✘ **En referència a l'estudi dels valors referents a l'esport.**

HIPÒTESIS 9:

Tots els valors tendeixen a mantenir-se tant en el grup control com en el grup experimental després de la intervenció.

HIPÒTESIS 10

La estructura dels valors es manté invariable en les diferents poblacions amb els resultats de la línia de base (al principi de la temporada).

4.3.- DESENVOLUPAMENT DE LA INVESTIGACIÓ

El desenvolupament de la investigació ha seguit les següents fases:

Una vegada plantejats els objectius i formulades les hipòtesis d'aquest treball el pas següent va consistir en l'elecció dels subjectes. Aquests futbolistes cadets que veurem definits en el proper punt varen ésser escollits pel fet que és l'última categoria en edat del programa en edat escolar, tant de la Direcció General d'Esports del Govern de les Illes Balears com del "Consejo Superior de Deportes" de l'estat espanyol, així com d'altres països.

Aquesta categoria esportiva pel fet de pertànyer a un grup d'edat molt proper a un model d'esport més influenciat per l'esport espectacle, ha estat font de diferents investigacions, i a totes s'ha trobat que era la categoria més conflictiva a nivell de sancions reglamentàries. Així mateix, els futbolistes cadets són els que pitjor puntuen en actituds i valors enfront la pràctica esportiva i són els que pitjors comportaments tenen durant el joc. (Cruz i cols 2001).

Una vegada escollits els subjectes es va començar el disseny de la intervenció, basant-nos en els treballs previs de Boixadós (1998), de Cruz, Boixadós, Torregrossa i Mimblero (1996); Cruz, Boixadós, Torregrossa, Mimblero i Valiente (1999); Cruz, Boixadós, Rodriguez, Torregrossa, Valiente i Villamarin (2000). La intervenció es defineix per primer cop per ésser aplicada en tres nivells diferents (esportistes, tècnics i pares).

La propera fase de la investigació va consistir en l'elecció dels equips i esportistes cadets a escollir per part de tota aquesta població. En aquest punt també es va decidir triar dins de la Categoria cadet, la que jugues a una divisió més alta. A partir d'aquí es va fer un sorteig per

decidir quins equips conformarien els 18 elegits per formar part de l'estudi.

Una vegada dissenyada la intervenció i seleccionada la mostra, es va fer la primera observació i la primera passada de qüestionaris. El procediment es pot consultar en el proper punt.

Després de la primera presa d'informació es va decidir quins equips formarien part del grup experimental i quins del grup control. Això es va fer tenint en compte el lloc de procedència de l'equip i el nivell en la classificació.

Durant un període de sis setmanes es va portar a terme la intervenció, seguidament es varen tornar a passar els qüestionaris i a fer el registre de partits en vídeo per realitzar l'observació de comportaments durant la pràctica esportiva.

A partir d'aquest moment comença la fase d'observació dels partits enregistrats abans i després de la intervenció així com la introducció de les dades i la tabulació d'aquestes. Seguidament, es va fer l'anàlisi estadística de les dades i la posterior fase d'interpretació i discussió de resultats per arribar finalment a les conclusions i recomanacions.

5.- MÈTODE

5.- MÈTODE

En aquest capítol descriurem els elements que varen formar part de l'estudi, els subjectes analitzats, els equips estudiats, els instruments utilitzats, el procediment seguit en l'aplicació dels qüestionaris i en la recollida de la informació de l'estudi observacional, així com les diferents fases en l'aplicació de la intervenció.

5.1.- SUBJECTES

Els subjectes que van formar part de la investigació es divideixen en dos tipus diferents en funció dels instruments emprats, malgrat que són els mateixos subjectes. Així, quan utilitzam els instruments tipus qüestionari els subjectes són:

Els jugadors cadets de la categoria primera regional de 18 equips de futbol dels grups A i B (nivell més alt) de la lliga balear de futbol organitzada per la Federació Balear de Futbol, escollits aleatòriament, dels quals analitzarem els seus valors i les seves actituds durant la pràctica esportiva. El grup mostral estava format per un total de 245 jugadors de 15 i 16 anys, tal i com es pot veure a la Taula 5.1.

Taula 5.1.- Relació de jugadors per equip.

EQUIP	Nombre de jugadors
MANACOR	12
ALCÚDIA	14
SALLISTA	13
BINISSALEM	14
ESCOLAR	12
POBLENSE	13
SON CLADERA	12
PATRONAT	13
LA SALLE	14
R.C.D. MALLORCA	13
SAN PEDRO	13
ARRAVAL	14
GÈNOVA	13
CAMPOS	14
PORTOCRISTO	13
MURENSE	12
SOLLERENSE	14
PORT DE POLLENÇA	13
TOTAL	245

També analitzarem els 18 equips escollits en el moment de realitzar l'estudi observacional ja que en aquest cas ens importa el nombre total de conductes que es produeixen a un equip obviant qui és el qui les fa. En aquests equips es troben els subjectes abans esmentats.

Així en aquest cas el subjectes bàsics de la investigació són els partits de futbol i les conductes que es realitzen en aquests per cada equip, la raó de que el subjectes siguin els equips es deu a que són les unitats bàsiques d'informació (Cruz, Capdevila, Boixados, Pintanel, Alonso, Mimblero i Torregrosa 1996). És a dir, en estudiar els comportaments d'esportivitat ens resulta més senzill veure el que es produeix en un equip, i no tant qui ho fa.

A continuació podem veure a la Figura 5.1. la distribució geogràfica dels equips de la mostra.

Figura 5.1.- Situació geogràfica dels equips que formen part de la recerca.

5.2 INSTRUMENTS

Els instruments emprats van ser de dos tipus:

- ❖ - Un protocol de diferents qüestionaris pels jugadors.
- ❖ - Un Instrument d'observació per analitzar els comportaments durant la pràctica esportiva.

5.2.1.- QÜESTIONARIS DELS JUGADORS

Es varen passar de manera conjunta els qüestionaris de valors i d'actituds durant la pràctica esportiva, el protocol es composava de la següent documentació:

- **Full d'instruccions.** En el qual s'explicava com s'havien de respondre els qüestionaris (veure Annexos 3 i 4). A tots els jugadors se'ls demanava el nom del club.
- **Qüestionari de Valors** (*The Sport Value Questionnaire – SVQ* -, Lee, Whitehead i Balchin 2000). Format per 23 ítems amb una escala de 7 punts (-1 a 5) on -1 significa que aquesta idea és contrària al que jo pens, i 5 significa que aquesta idea és extremadament important per a mi. Cada ítem correspon a un valor, exceptuant quatre valors que es reflecteixen en dos ítems. Així es mesuren 18 valors rellevants en l'esport classificats per Lee i Cockman (1995) de la següent manera: **Assoliment, Justícia, Compassió, Companyonia, Conformitat, Consens, Manteniment del contracte, Diversió, Jugar bé, Salut i forma física, Obediència, Imatge pública, Autorealització, Mostrar habilitats, Esportivitat, Cohesió d'equip, Tolerància i Guanyar.**

Els valors durant la pràctica esportiva són objectius desitjables i transituacionals, que varien en importància i serveixen com a principis de

guia de vida de les persones (Schwartz, 1996). La noció de valor va lligada a coses com elecció, predilecció o preferència. Milton Rokeach, reconegut com una de les màximes autoritats en l'estudi d'aquest tòpic defeneix que els valors proveeixen d'una via alternativa per examinar el sentit en que les persones prenen decisions, tant morals com d'altres classes, per que els obliga a examinar les seves prioritats envers el que volen intentar aconseguir i com aconseguir-ho (Gutiérrez 1995), per a Rokeach, un valor és *“una creença duradora on un mode de conducta o un estat últim d'existència que és personal i socialment preferible a un oposat mode de conducta o estat final d'existència”* (Rokeach, 1973, p.5).

Ara bé, els valors són tots positius per a la persona que els sosté, es consideren principis generals pels quals se seleccionen i avaluen conductes en diferents situacions i poden ordenar-se en importància. Dins els valors cal tenir en compte el sistema de valors, que fa referència a l'organització jeràrquica de diferents valors per part de l'individu i l'estructura de valors que es refereix a l'ordenació jeràrquica de valors que s'observa en un grup donat de subjectes. (Torregrossa i Lee 2000).

A continuació podem veure un llistat de valors referents a la pràctica esportiva i el seu descriptor:

- JUSTÍCIA. Poden haver importants diferències en aquest valor no és el mateix ser just en el joc o ser just amb les persones. No fer trampa sembla ser el descriptor més apropiat per aquest significat.
- COMPASIÓ. Tractar d'ajudar als demés, demanar si estan bé després d'una lesió.
- COMPANYYONIA. Anar al club i fer nous amics, estar al mateix equip que els amics, si ets bon jugador tens més amics...

- CONFORMITAT. Que es el que s'espera de mi.
- CONSENS. No deixar que l'equip es desanimi, donar el 100%, pensar en els demés. Preocupar-se dels demés.
- MANTENIMENT DEL CONTRACTE. No es just pels demés deixar-ho anar. No desfer el joc dels demés.
- DIVERSIÓ. Sentir-se bé mentre s'està jugant. Tenir una experiència planetària. Riure. Gaudir.
- BON JOC. Els dos equips juguen bé. Els dos són bons equips. Que no hi hagi grans errors. Pot ser un bon partit malgrat es perdi depèn de com es juga i de com es senten els jugadors.
- SALUT I FORMA FÍSICA. Entrenar cada dia per estar en forma. Si no estàs en forma no jugaràs bé.
- OBEDIENCIA. Fer el que s'ha dit que es faci per evitar el càstig. Disciplina.
- ASSOLIMENT PERSONAL. Aconseguir els objectius establerts.
- IMATGE PÚBLICA. Tenir bona pinta. Ensenyar el bo que tenc. Impressionar...
- AUTOREALITZACIÓ. Fer-ho més bé que mai ho havies fet abans.
- MOSTRAR HABILITATS. Tenir habilitats i mostrar-les. Talent. Ensenyar els demés que saps jugar.

- ESPORTIVITAT. Esportivitat és ser just en el camp.

- COHESIÓ D'EQUIP. Jugar per els altres i no només per un mateix. Animar als companys quan es desanimen.

- TOLERANCIA. No recriminar les errades. Jugar amb ells malgrat no et caiguin bé. Dur-se bé amb els companys.

- GUANYAR. Guanyar i derrotar als altres.

Tots aquests descriptors formen part de l'estudi de Lee (1996), del informe per el Consell d'Esports del Regne Unit, de totes formes el mateix llistat de valors ha estat utilitzat per Cruz i cols. (1999), en els diferents estudis realitzats en anàlisis de valors durant la pràctica esportiva.

El qüestionari es respon amb una escala Likert de 7 punts representats de la següent forma:

- **-1= Aquesta idea és el contrari del que jo pens**
- **0= Aquesta idea no és important per a mi**
- **1= Aquesta idea és poc important per a mi**
- **2= Aquesta idea és una mica important per a mi**
- **3= Aquesta idea és bastant important per a mi**
- **4= Aquesta idea és molt important per a mi**
- **5= Aquesta idea és extremadament important per a mi**

- **Escala d'actituds de fairplay (EAF):** elaborada per Boixadós (1998), per una validació de una escala d'actituds sobre el fairplay en futbol. Consta de 22 ítems per avaluar les actituds dels jugadors davant situacions relacionades amb el futbol. Cada ítem va acompanyat d'una escala de resposta de 1-5 de forma que 1 significa estar molt en desacord amb la frase i 5 significa estar totalment d'acord amb la frase. (veure Annex 4).

Consideram les actituds durant la pràctica esportiva com les predisposicions per el comportament. Poden ser positives i negatives, relacionades amb situacions específiques i igualment fortes, tant a favor com en contra dels diferents objectes (Cruz i altres 2001).

Els diferents ítems del qüestionari inclouen diferents idees de les actituds que es donen en la pràctica esportiva i que permeten expressar el grau d'acord i /o desacord en relació a aquesta actitud. (veure Taula 5.2)

Taula 5.2 Actituds durant la practica esportiva

DESCRIPTOR DE LA ACTITUD
El resultat final és el més important
Fer trampa si ningú s'adona
Molestar i trencar la concentració dels contraris
Quan juga només vol guanyar
Acceptar perdre quan l'equip contrari juga millor
Fer trampa si pensa que ajuda a guanyar
El més important en el campionat es ser el primer en la classificació
Enganyar a l'àrbitre en tenir oportunitat
Aturar sense compassió un jugador contrari a punt de marcar.
Aprofitar les ocasions que l'equip contrari té un jugador lesionat al terra .
Perdre temps per assegurar-se la victòria
Protestar a l'àrbitre les seves decisions.
Acceptar sempre les decisions de l'àrbitre sense protestar
Entrar dur està justificat si el públic ho espera
L'entrenador incita a lesionar un jugador de l'equip contrari
Demandar que l'àrbitre expulsi a un jugador de l'equip contrari
Tirar la pilota fora quan un jugador contrari està lesionat.
Reaccionar violentament quan s'ha estat objecte de falta
Jugar brut si l'altre equip també hi juga
Divertir-se jugant és el més important
En qualsevol categoria passar-s'ho bé jugant hauria de ser el principal objectiu.
És més important guanyar que divertir-se

Font: Cruz i cols. 1999 p.32

El proposat qüestionari, es respon amb una escala Likert de cinc punts que representen el grau d'acord de cada frase.

1= Estic <i>molt en desacord</i> amb la frase
2= Estic <i>en desacord</i> amb la frase
3= <i>Ni estic d'acord ni en desacord</i> amb la frase
4= Estic <i>d'acord</i> amb la frase
5= Estic <i>molt d'acord</i> amb la frase

5.2.2.- EINES D'OBSERVACIÓ

S'empraren 9 cameres de vídeo per l'**enregistrament** dels partits de futbol, i després passar a l'anàlisi observacional del comportament dels dos equips en el terreny de joc, mitjançant els fulls d'observació.

- **Instrument d'Observació del Fairplay en Futbol (IOFF):** vàrem utilitzar la plantilla d'observació realitzada per Boixadós, Torregrossa, Mimbrero i Cruz (1996), que pren com a punt de partida, els partits de futbol professional enregistrats a la TV i que permet avaluar conductes relacionades amb el fairplay en jugadors de futbol. El present estudi ha utilitzat la plantilla revisada per Cruz i cols, (2000). (veure Annex 5) Aquest instrument consta de 19 categories conductuals que podem englobar en tres grans blocs:
  - Faltes de contacte
  - Conductes *anti fair play*
  - Conductes *pro fair play*

5.2.2.1.- COMPORTAMENTS *PRO FAIR PLAY*

Sota aquest epígraf s'hi recolzen les conductes esportives (Cruz i Cols. 2000), aquests són els comportaments que permeten afirmar que

les accions que es produeixen durant el joc són expressions de valors positius i d'actituds positives enfront del fairplay i de l'esportivitat. A la Taula 5.3, podem veure quines són les categories que agrupa la variable conductes *pro fair play*:

Taula 5.3; Definició de les categories de la variable *pro fair play*

Acceptar disculpes	aquest comportament s'expressa quan qualche jugador accepta explícitament (verbalment i / o amb gestos) les disculpes d'un contrari, generalment després d'haver estat objecte d'una falta.
Disculpar-se	Demandar perdó al jugador contrari mitjançant un gest o paraules, generalment després d'haver comès una falta.
Tirar la pilota fora	Llançar la pilotes fora perquè es pugui atendre un jugador que està estirat al camp de joc.
Tornar la pilota	Tornar la possessió de la pilota quan les regles no escrites, però acceptades per consens, diuen que s'ha de tornar al contrari (p.ex: quan s'ha tirat la pilota fora per atendre un jugador).
Saltar per sobre	Conducta que es produeix per evitar topar amb un contrari, quan hi ha un alt risc de mal o lesió en cas de produir-se aquest contacte (p.ex: saltar per sobre del porter).
Animar el contrari / ajudar	Donar recolzament a un contrari (verbal o gestualment), felicitar-lo en el cas d'un bona jugada, ajudar-lo a aixecar-se després d'un falta...

Font: Cruz i cols. 2000

Segons sembla, un comportament *pro fair play* pot ser qualitativament diferent si té un antecedent positiu o neutre que si té un

antecedent negatiu. Així, encara podem afinar més la variable expressant que en els comportaments *pro fair play* acceptar disculpes, tornar la pilota, animar el contrari i saltar per sobre tenen un antecedent positiu. En canvi els comportaments disculpar-se i tirar la pilota a fora, acostumen a tenir un antecedent negatiu.

5.2.2.2.- COMPORTAMENTS ANTI FAIR PLAY

En aquest apartat observem les conductes antiesportives. Els comportaments que permeten afirmar que les accions que es produeixen durant el joc són expressions de valors no positius i d'actituds no positives enfront del *fair play* i l'esportivitat. A continuació podem veure quines són les categories que agrupa la variable conductes *anti fair play*:

Taula 5.4.; Definició de les categories de la variable *anti fair play*

Joc Perillós	Falta que es produeix quan s'intenta jugar la pilota de tal manera, que comporta un risc de lesió en cas de produir-se el contacte (p. ex. aixecar massa la cama, jugar la pilota quan la té el porter...
Mans intencionades	Falta que es produeix en jugar la pilota, és a dir: emportar-se-la, tocar-la o llançar-la amb la ma o el braç.
Protestar	Manifestar de forma ostensible i reiterada (mitjançant gestos despectius, crits...) el desacord amb una decisió arbitral (tant per la seva presència com per la seva absència).
Pèrdua deliberada de temps	Conducta del jugador que té com a objectiu deixar passar el temps quan el joc està aturat; de manera intencionada per afavorir el seu equip.
No tornar la pilota	Mantenir la possessió de la pilota quan, les regles no escrites, però acceptades per consens, diuen que s'ha de tornar al contrari (p.ex. quan s'ha tirat la pilota a fora per atendre a un jugador).
Enganyar	Conducta realitzada amb la finalitat clara d'equivocar l'àrbitre en el seu judici (p. ex. Simular un penal, reclamar la pilota quan sembla evident que és del contrari...)
Agredir	Donar o intentar donar un cop a un adversari, escopir o insultar, desentenent-se de la pilota quan aquesta és en joc, o bé quan aquest s'ha aturat.
No acceptar disculpes	Rebutjar explícitament (verbalment i/o amb gests) les disculpes d'un contrari, generalment després d'haver estat objecte de falta.

Font: Cruz i cols. 2000

Els comportaments *anti fair play*, també es poden subdividir en tres subblocs. Així, tenim: els comportaments *anti fair play* lleus, que agrupen les categories joc perillós, mans intencionades i enganyar. Els comportaments *anti fair play* greus en els quals es circumscriu la categoria d'agressió, i els comportaments *anti fair play* que anomenem incorreccions, que agrupa les categories: protestar, pèrdua de temps, no acceptar disculpes i no tornar la pilota.

5.2.2.3.- FALTES DE CONTACTE

Les faltes de contacte són les accions del joc tipificades en el reglament com a objecte de falta, siguin o no assenyalades per l'àrbitre. Les faltes de contacte agrupen les següents categories:

Taula 5.5; Definició de les categories de les faltes de contacte.

Cop de peu/ Traveta	Donar un cop de peu a un adversari o fer la traveta a un contrari. És a dir, fer-lo caure o intentar-ho mitjançant les cames (falta de contacte realitzada amb el tren inferior)
Desplaçar/ subjectar/ saltar per sobre	Saltar sobre un adversari, carregar un contrari violentament o perillosament, carregar per darrera a un adversari que no obstrueix, subjectar un contrari, empènyer un contrari. (falta de contacte feta amb el tren superior)
Obstruir	Impedir el pas d'un contrari amb el cos despreocupant-se de la trajectòria de la pilota.
Colpejar (amb puny, colze, cap...)	Donar un cop a un adversari en la lluita per la pilota.

Font: Cruz i cols. 2000

El IOFF, és un full d'observació (Veure Annex 5), on s'anoten cada una de les conductes que acabem de revisar en el moment que succeeixen, ara bé no es té en conte qui és el jugador que les realitza, per això a l'hora de analitzar aquest comportaments ho farem com a unitat funcional a través dels partits i no dels jugadors, així podrem veure quins equips realitzen en nombres totals més o menys conductes de una o altra tipologia determinada.

5.3.- VARIABLES QUE PODEN AFECTAR L'ESPORTIVITAT I LES CONDUCTES CONTRARIES AL FAIR PLAY

A partir d'ara veurem les variables que poden afectar les actituds, els valors i els comportaments dels jugadors de futbol de categoria cadet a Mallorca. Així mateix, analitzarem les variables que defineixen l'objecte d'estudi, la situació geogràfica dels subjectes estudiats i la seva posició en la classificació.

Valors com autorealització, diversió etc.... considerats en altres estudis com els factors més rellevants durant la pràctica esportiva i que la converteixen aquesta en part del factor socialitzant de les persones en aquestes edats, són conceptes o creences sobre les conductes desitjables que transcendeixen situacions reals, (Lee 1996).

Les actituds poden ser tant positives com negatives. Són situacionalment específiques i poden ser igual de fortes a favor o en contra de diferents objectes. Els valors, en canvi, són sempre positius per a la persona que els manté, són considerats principis generals mitjançant els quals es seleccionen i s'avaluen les conductes en diferents situacions.

No s'han tingut en compte en aquest estudi variables com "gènere o edat" degut a que la categoria cadet masculí de futbol ja suposa pertànyer a un grup d'edat concret (14-16 anys) i gènere masculí.

5.3.1.- SITUACIÓ GEOGRÀFICA (URBANA-RURAL)

Els factors o variables situacionals com és ara la situació geogràfica, poden tenir alguna influència sobre els resultats globals de la recerca així com explica Palou (2001), ja que el lloc de residència, en aquest cas diferenciat entre l'entorn urbà i l'entorn rural, sembla ser que ofereix alguna diferència. Ja en els entorns urbans els processos de socialització són més formals que no pas als entorns rurals on el carrer, encara es pot considerar com un espai lúdic. A més a més, per a tothom és sabut que el nivell d'inseguretat ciutadana és més elevat a les ciutats que als entorns rurals.

Més endavant proposarem, en relació a l'estudi, les possibles diferències en actituds, valors i sobretot comportaments dels equips que pertanyen a l'entorn de Palma de Mallorca ciutat i als pobles del que a Mallorca s'anomena "fora vila".

Per altra banda, trobam testimonis com el següent:

"Els residents a Palma tenen una tendència més gran a practicar alguna activitat física al nivell més baix (menys de 4 hores setmanals) i al nivell alt (més de 8 hores setmanals) mentre que els residents a la part forana tenen un percentatge més alt en pràctica esportiva de nivell mitjà (entre 4 i 8 hores setmanals)" Palou 2001, p.187.

5.3.2. NIVELL DE CLASSIFICACIÓ (ALT-MITJÀ-BAIX)

D'altra banda, el nivell en la classificació és un indicador del nivell d'execució dels diferents equips. Això pot indicar que un equip de nivell alt (tres primers llocs en la classificació) tindrà uns comportaments, i unes actituds diferents als de nivell mitjà (llocs intermedis de la classificació) o fins i tot als del nivell baix de la classificació (tres últims llocs de la classificació).

5.4.- PROCEDIMENT

En aquest apartat exposarem la seqüència i la manera en què es va fer la investigació. Parlarem de l'administració dels qüestionaris i de la feina prèvia, de com i quan es va realitzar la intervenció sobre els jugadors, pares i entrenadors i de com es va recollir la informació referent a l'estudi observacional.

5.4.1.- PRIMERA ADMINISTRACIÓ DE QUESTIONARIS I 1ª OBSERVACIÓ

Prèviament a l'inici de la passació de qüestionaris, es va fer l'elecció de la categoria de la classe Cadet, ja que en la competició que s'organitza a Mallorca existeixen tres categories de major a menor nivell: 1ª categoria regional, 2ª categoria regional i 3ª categoria regional.

L'escollida va ser la categoria de més nivell, pel fet que consideram que és on es dona en més grau la pressió per la victòria en la competició i la similitud a les edats superiors que ja no formen part de l'esport en l'edat escolar.

Després de rebre el vist-i-plau de l'entitat que organitza la competició, la Federació Balear de Futbol, es va remetre a tots els clubs una carta explicant la realització d'un estudi per part de la UIB i la informació que es passarien uns qüestionaris a alguns clubs seleccionats aleatòriament. A més a més, l'esmentada carta es va publicar a premsa, en la secció d'esport escolar en data de 12/09/2001 prèviament a l'inici de la temporada.(veure Annexes 1 i 2)

L'aplicació dels qüestionaris es realitzava al principi de la sessió d'entrenament en el vestidor on l'enquestador, una vegada presentat, seguia un protocol d'informació per tal de donar les mateixes instruccions

a tots els jugadors, també al Qüestionari existeix una part d'informació de com ha de ser contestat aquest.

A cada jugador se li donava un exemplar del qüestionari i un bolígraf. No hi havia temps límit però els jugadors tardaven aproximadament entre 12 i 15 minuts per emplenar el protocol amb els dos qüestionaris. Els enquestadors eren presents durant tot el temps que durava l'administració del protocol i podien aclarir qualsevol dubte que es presentàs. Els pocs dubtes que es van plantejar feien referència a paraules determinades, i els enquestadors les interpretaven mitjançant algún sinònim més comú.

En aquest moment es va demanar als entrenadors si hi havia la possibilitat de realitzar una intervenció educativa referent a l'esportivitat tant a ells com als jugadors, a fi i efecte de rebutjar possibles interaccions negatives en el grup experimental i que tots els integrants d'aquest grup fossin receptius a les tres sessions d'intervenció que permetrien a l'investigador principal disposar de 15 minuts de l'inici de la sessió d'entrenament per poder realitzar la tasca. De tots els 20 clubs consultats a l'inici de l'estudi, dos varen decidir no formar part de la investigació.

Referent a l'observació de partits en aquesta primera fase, es van analitzar els calendaris de joc dels equips escollits i en el dies de partit oficial els enregistradors es situaven en una mateixa posició de la grada que permetia obtenir un pla general de la meitat del camp, i així realitzar moviments mínims de càmera.

En la primera fase, (fase de línea de base) s'enregistraren 18 partits de futbol (dos de cada equip que formava part de l'estudi, emparellats sempre entre ells), és a dir, sis partits de forma íntegra en cada jornada de gravació. Posteriorment, l'investigador principal, visionava els partits enregistrats emplenant l'IOFF, com a tal resulten 18 fulls d'observació un per a cada partit, del qual sorgeixen dos registres,

un per a cada equip, resumint al final quines i quantes accions *pro fair play*, *anti fair play* i faltes de contacte ha realitzat cada equip en cada partit

El material utilitzat per a l'estudi observacional és el següent:

- Calendari de partits oficial de la Federació Balear de Futbol.
- 5 càmeres de vídeo Sony V8 més una càmera digital Sony D350.
- Aparell de TV
- Plantilles d'observació IOFF (Cruz, Capdevila, Boixadós, Pintanel, Alonso, Mimbrero i Torregrosa, 1996)

El procediment seguit en l'estudi observacional es va realitzar seguint les pautes de Fernández Ballesteros (1993) citat i utilitzat per Boixadós (1998) responnent a les preguntes següents:

- Què observar?
- Amb què observar?
- Quan i/o qui observar?
- On i com observar?

Què observar?

Quan ens plantejàvem què observar, fèiem referència a les unitats d'anàlisi. En referència als jugadors, enregistràvem les conductes tant motores com verbals que aquests poguessin estar relacionades amb el *fair play* segons el IOFF.

Amb què observar?

Ens referim a les tècniques o instruments de registre en aquesta investigació, com ja hem vist en apartats anteriors on hem fet la presentació i descripció dels instruments d'observació basats en categories definides i rellevants pel nostre problema d'investigació.

Quan i/o qui observar?

Feim referència al mostreig observacional. Una vegada escollits els instruments d'observació i les conductes a observar cal seleccionar els subjectes, les sessions i la durada de les observacions.

En aquest cas vàrem observar tots els equips que formaven la nostra mostra amb una representació en línia de base de dos partits per equip.

On i quan observar?

En aquest estudi el lloc d'observació era el terreny de joc de cada un dels equips, així els enregistradors anaven al camp on es disputava el partit.

Com que només hi havia un observador que realitzava la transcripció dels partits enregistrats en vídeo en els fulls d'observació de l'IOFF, no es realitzà càlcul de fiabilitat.

5.4.2.- SELECCIÓ DEL GRUP EXPERIMENTAL PER APLICAR LA INTERVENCIÓ

Els 18 equips que formen la mostra es van subdividir en dos grups de 9 equips cada un, de tal manera que un resultaria el grup control i l'altre el grup experimental. Aquesta divisió es va fer atenent una sèrie de criteris que exposarem a continuació. Evidentment, el grup experimental és aquell en què es practicarà la intervenció educativa a jugadors, entrenadors i pares. El grup control serà aquell que, sense haver tingut cap tipus d'intervenció, ens servirà per comparar si la intervenció portada a terme ha estat o no satisfactòria.

Dia 30 d'octubre de 2001 es fan els grups atenent els següents criteris:

a) Lloc de classificació	Alt/ Mitjà/ Baix
b) Situació geogràfica	entorn rural / entorn urbà

El llistat de 18 equips es va fer d'aquesta forma:

El primer equip de la llista que en la classificació del dia 30 d'octubre de 2001 era en primer lloc passava a la llista A, el segon a la llista B, el tercer a la llista B i el quart a la llista A. Seguint el procés s'agafaren tres representats del nivell alt de classificació, tres de nivell mitjà i tres de nivell baix.

De la mateixa manera es va decidir que dels 9 equips, 4 havien de ser d'entorn urbà i 5 d'entorn rural, per a cada un dels grups com correspon a la demografia actual de l'illa de Mallorca, (Palou 2001).

La decisió de quin dels dos grups havia de ser el grup experimental i el grup control es va fer per sorteig.

La composició del grup experimental i del grup control queda de la següent manera, que es pot consultar a la Taula 5.6:

Taula 5.6.- distribució dels equips en grup experimental i grup control.

GRUP EXPERIMENTAL			GRUP CONTROL		
EQUIP	NIVELL	LOCALITAT	EQUIP	NIVELL	LOCALITAT
MANACOR	ALT	RURAL	MALLORCA	ALT	URBÀ
SALLISTA	ALT	URBÀ	SAN PEDRO	ALT	URBÀ
ESCOLAR	ALT	RURAL	CAMPOS	ALT	RURAL
BINISALEM	MIG	RURAL	ARRABAL	MITJÀ	URBÀ
PATRONAT	MIG	URBÀ	SOLLERENSE	MITJÀ	RURAL
POBLENSE	MIG	RURAL	PORTOCRISTO	MITJÀ	RURAL
SON CLADERA	BAIX	URBÀ	MURENSE	BAIX	RURAL
ALCUDIA	BAIX	RURAL	GENOVA	BAIX	URBÀ
LA SALLE	BAIX	URBÀ	PT POLLENÇA	BAIX	RURAL

5.4.3.- APLICACIÓ DE LA INTERVENCIÓ

La raó principal d'aquesta investigació és la de comprovar si la següent intervenció és o no útil per ser aplicada en el futbol en edat escolar i per derivació, i amb petites modificacions, a tots els esports col·lectius de les edats que conformen l'espectre de l'esport en edat escolar. Així s'ha dissenyat una intervenció intentant incidir en l'educació en valors i actituds d'algunes de les persones integrades en tot l'entorn de l'esport en edat escolar, els més significatius són els propis jugadors, els entrenadors i els pares com a tipologia especial de públic. No oblidam que per ser completa hauria de fer incidència sobre els gestors de l'esport escolar, sobre els jutges i sobre els periodistes i informadors que en fa ressò.

Aquesta intervenció ha estat dissenyada seguint estudis anteriors on parts d'aquesta intervenció ja han estat comprovats com a eficients.

5.4.3.1.- MATERIAL UTILITZAT PER A LA INTERVENCIÓ

En el capítol 3 d'aquesta Tesi, podem veure quina és la proposta d'intervenció amb més detall, així mateix, recordam quins són els eixos fonamentals d'aquesta intervenció:

Per a la intervenció educativa es varen elaborar materials per als entrenadors, per als jugadors i per als pares dels jugadors.

El material per als entrenadors constava d'uns dossiers informatius sobre el fairplay i d'unes propostes d'intervenció mitjançant uns fulls amb activitats per a promocionar el *fair play* i que s'havien de posar en pràctica durant els entrenaments.(veure Annex 7)

El material que es va lliurar als jugadors constava d'uns tríptics en els quals es recalraven els beneficis del *fair play*, s'explicava el que era i els drets que tenien com a jugadors. Com a novetat important, cal dir que es feia incidència en les millores i els beneficis que els jugadors obtindrien en cas d'actuar amb més esportivitat.(veure Annex 6)

El material per als pares eren uns tríptics de l'Ajuntament de Barcelona en els quals es recomana potenciar el *fair play* i l'esportivitat des de la família.(veure Annex 8)

5.4.3.2.- PAUTES SEGUIDES DURANT LA INTERVENCIÓ

En primer lloc, hi ha una fase prèvia d'elaboració del material, dels fulls amb activitats perquè els entrenadors les posin en funcionament durant els entrenaments, elaboració dels tríptics per entregar als jugadors i elaboració dels dossiers informatius per als entrenadors.

Per a la intervenció es van fer servir els dossiers amb activitats que es varen donar als entrenadors, en els quals hi havia jocs de col·laboració-oposició, jocs de presentació i jocs en els quals es creaven situacions de conflicte, així com, també els tríptics que es varen repartir als jugadors i als seus pares com a part de la intervenció.

Les pautes seguides foren les següents:

Després d'haver contactat amb els clubs i els seus directors esportius, es va procedir a la realització d'un calendari per situar les tres sessions de les quals constava la intervenció (val a dir que aquest disseny d'intervenció està pensat per ésser aplicat contínuament i no només en moments puntuals).

En la primera sessió l'investigador principal i sempre el mateix per tal de no desvirtuar la informació que arribava a jugadors i a entrenadors es presentava com a tècnic específic per realitzar, una part dels entrenaments, un tipus d'activació de la sessió (vegeu també escalfament) durant una sèrie de sessions en les següents 6 setmanes, (la intervenció es realitza en setmanes no correlatives). En aquesta primera sessió, a part d'entregar la documentació inicial (dossiers i tríptics per a entrenadors i jugadors), es realitza la primera de les fases de la intervenció anomenada "joc de presentació" (veure Annex 7).

En la segona visita, l'investigador-tècnic realitza de nou la tasca anterior per veure l'evolució i proposa la nova tasca anomenada "joc de col·laboració – oposició", (veure Annex 7). Es reparteixen els dossiers i tríptics per als pares.

En la tercera visita, es proposa la tercera tasca anomenada "situacions de conflicte". Aquí ja l'entrenador intervindrà segons les indicacions del dossier, reforçant els comportaments positius i rebutjant les conductes violentes i antiesportives.

Una vegada realitzades les tres visites i d'assegurar-se que tothom ha rebut els tríptics i dossiers, l'estudi entre en la fase de tornar a mesurar els ítems de l'inici per comparar si hi ha alguna diferència. El calendari de la intervenció es port consultar a la Taula 5.7.

Taula 5.7. calendari de realització de la intervenció

Setmana	Dates	Interven.	Equips
1	7/11 gener 2002	FASE1	Manacor, Sallista, Binissalem, Patronat, Escolar
2	14/18 gener 2002	FASE1	Alcúdia, Poblense, Son Cladera, La Salle
3	21/25 gener 2002	FASE2	Manacor, Sallista, Binissalem, Patronat, Escolar
4	28 gen./1 feb. 2002	FASE2	Alcúdia, Poblense, Son Cladera, La Salle
5	4/8 febrer 2002	FASE3	Manacor, Sallista, Binissalem, Patronat, Escolar
6	11/15 febrer 2002	FASE3	Alcúdia, Poblense, Son Cladera, La Salle

5.4.4.- SEGONA ADMINISTRACIÓ DE QUESTIONARIS I 2ª OBSERVACIO

Acabada la intervenció, vàrem tornar a administrar el protocol dels qüestionaris de forma idèntica a la fase de línia de base.

En relació a l'estudi observacional, la darrera setmana de febrer i la primera de març de 2002 dues setmanes abans d'acabar la fase regular de la lliga, es va realitzar el darrer enregistrament dels partits, 18 en total dels equips escollits anteriorment. Els enregistraments es varen realitzar en dues jornades, a 9 partits cada una de forma que es va comptar amb més enregistradors i més càmeres de vídeo d'idèntiques característiques que les que s'havien emprat del primer registre.

Posteriorment l'investigador principal va emplenar els fulls d'observació (IOFF) enregistrant els comportaments relacionats amb el *fair play*.

En l'esquema de la Taula 5.8, podem veure un resum de les diferents fases del procés experimental i del nombre de subjectes de cada una de les fases. Podrem observar que a causa de l'aplicació en diferents moments dels qüestionaris, tenim diferents nombres de subjectes.

Taula 5.8.- Resum de les diferents fases del procés d'investigació.

PRINCIPI DE LA TEMPORADA
<ul style="list-style-type: none"> • Sol·licitud d'autorització a la Federació Balear de Futbol • Administració de qüestionaris (valors i actituds) <ul style="list-style-type: none"> ○ 18 equips categoria 1ª regional cadet grups A iB ○ N= 256 jugadors   • Observació de comportaments (IOFF) <ul style="list-style-type: none"> ○ N= 2 partits dels 18 equips (36 registres)
<ul style="list-style-type: none"> • Qüestionaris entregats: <ul style="list-style-type: none"> ○ SVQ qüestionari de valors aplicats a la pràctica esportiva ○ EAF escala d'actituds enfront el <i>fair play</i>   • Sistema d'observació <ul style="list-style-type: none"> ○ IOFF full de registre de comportaments relacionats amb l'esportivitat
DURANT LA TEMPORADA
<ul style="list-style-type: none"> • Intervenció educativa (N =9 equips, N= 119 jugadors, N= 9 entrenadors) <ul style="list-style-type: none"> ○ Jugadors ○ Entrenadors ○ Pares
<ul style="list-style-type: none"> • Intervenció pràctica en jugadors i entrenadors <ul style="list-style-type: none"> ○ 1ª visita joc de presentació ○ 2ª visita joc de col·laboració oposició ○ 3ª visita situacions de conflicte
FINAL DE TEMPORADA
<ul style="list-style-type: none"> • 2ª administració de qüestionaris <ul style="list-style-type: none"> ○ 18 equips N= 256 jugadors*   • 2ª observació de comportaments (IOFF) <ul style="list-style-type: none"> ○ N=2 partits dels 18 equips (36 registres)
<ul style="list-style-type: none"> • Qüestionaris entregats: <ul style="list-style-type: none"> ○ SVQ qüestionari de valors aplicats a la pràctica esportiva ○ EAF escala d'actituds enfront el <i>fair play</i>   • Sistema d'observació <ul style="list-style-type: none"> ○ IOFF full de registre de comportaments relacionats amb l'esportivitat

*A efectes d'anàlisi de resultats es tenen en compte només els qüestionaris dels 245 jugadors que varen contestar les 2 passacions.

5.4.5.- DISSENY DE L'ANÀLISI DE DADES I TRACTAMENT DE LA INFORMACIÓ

L'última fase d'aquest procés va consistir en la introducció de totes les dades a matrius del programa de tractament estadístic SPSS per fer-ne l'anàlisi estadística pertinent, comparant els dos grups al principi de la temporada i al final de la temporada, en el moment en què el grup experimental ja havia rebut la intervenció per veure si havia tengut efecte o no.

Els tipus d'anàlisi estadística ha variat en funció del que s'ha analitzat. Així per a l'anàlisi de les categories conductuals derivades del full d'observació del *fair play* en el futbol, s'ha realitzat una comparació de mitjanes amb la prova estadística d' "U de Mann-whithney.

Una vegada decidits a analitzar les diferències entre els dos grups abans i després de la intervenció, però controlant les variables nivell de classificació i lloc de procedència. En aquest cas la prova estadística utilitzada ha estat l' "F de Snedecor".

L'anàlisi realitzat en els resultats referents al qüestionari d'actituds durant la pràctica esportiva ha estat a través d'una anàlisi de mesures repetides. La comparació de mitjanes que hem portat a terme en aquesta fase de l'estudi correspon a la "t d'Student".

En el cas del qüestionari de valors, l'objectiu principal és establir l'estructura dels valors, abans, i després de la temporada quan el grup experimental ja ha rebut la intervenció; per això s'estableix la prova estadística de comparació de mitjanes de la "t d'Student".

6.- RESULTATS

6.- RESULTATS

En aquest capítol exposam les dades recollides al llarg d'aquesta recerca. Tot i que en el desenvolupament de la investigació existeixen dos moments molt definits; (al començament i al final de la temporada, i en el cas del grup experimental, abans i després de la intervenció), el nostre interès és el de presentar els resultats junts i comparats a fi i efecte de comprovar la idoneïtat de la intervenció de la qual és objecte aquesta Tesi.

No rebutgem el poder descriptiu dels resultats, que d'una forma genèrica donen una visió global de quina és actualment la "salut" de l'esport en edat escolar en el cas del futbol i de la categoria cadet a Mallorca. Ara bé, el plantejament científic d'una intervenció i la posterior anàlisi de les dades abans i després, tenint com a referència el grup control, ens sembla la part més interessant d'aquest treball inèdit de recerca.

En primer lloc, es presenten els resultats obtinguts a partir de la recerca amb l'instrument d'anàlisi de comportaments durant la pràctica esportiva (IOFF). Amb posterioritat, veurem les dades relacionades amb els qüestionaris d'actituds durant la pràctica esportiva i el qüestionari dels valors que es desprenen de la participació en aquestes activitats.

6.1.- ANÀLISI DE L'ESTUDI OBSERVACIONAL SOBRE ESPORTIVITAT I CONDUCTES RELACIONADES AMB EL FAIR PLAY

L'objectiu previ d'aquesta anàlisi és poder veure si les conductes relacionades amb el *fair play* i l'esportivitat dels jugadors dels equips analitzats tant dels que havien rebut la intervenció com aquells que feien les funcions de grup control canvien en la línia de les indicacions rebudes a la intervenció. És a dir, si es produeix una disminució de les faltes de contacte, una disminució de les conductes *anti fair play* i un augment de les conductes *pro fair play*, per part d'aquests jugadors.

Recordem que l'observació d'aquestes conductes es feia a partir de l'*Instrument d'Observació del Fair play en Futbol (IOOF)*, format per un total de 19 categories, però agrupades en 3 grans blocs: conductes anti fair play, faltes de contacte i conductes pro fair play.

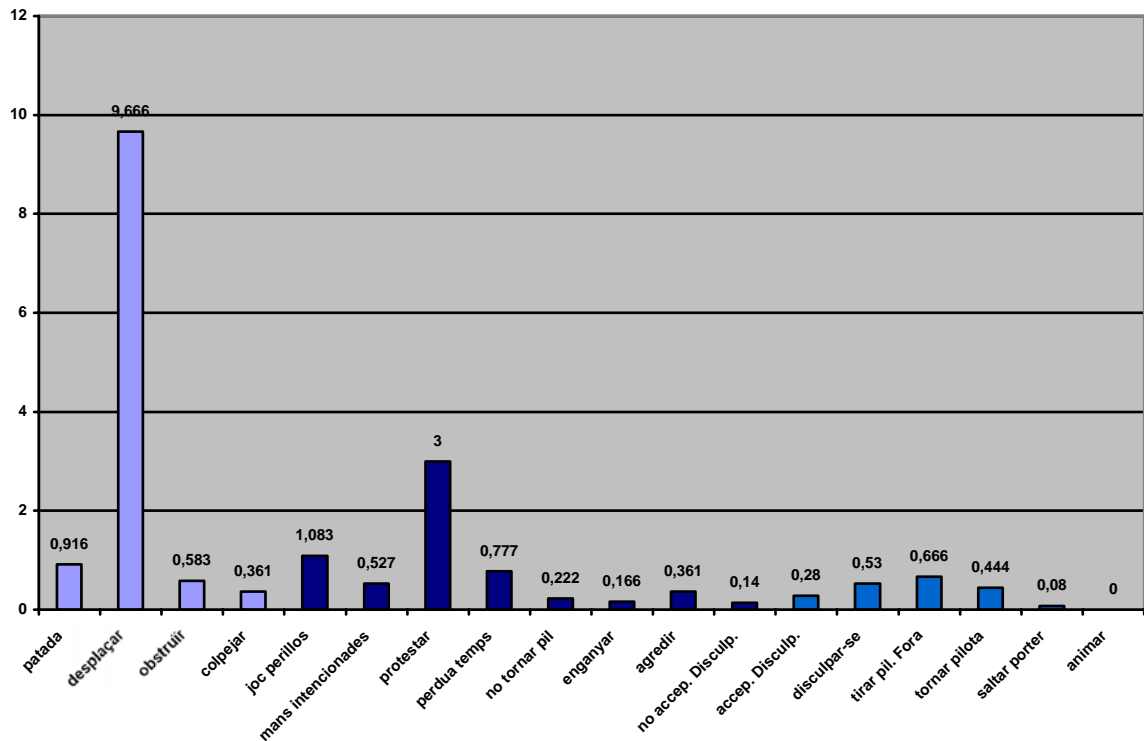

FIGURA 6.1. Mitjana de comportaments per partit en la fase de línia de base

En el moment de l'inici de l'estudi, com podem veure a la Figura

6.1, no existeixen grans problemàtiques, des del punt de vista de l'esportivitat i del *fair play*.

En un anàlisi més acurat de la línia de base, podem veure a la Figura 6.2, com les mitjanes dels blocs conductuals per partit són de 11,52 faltes de contacte, 6,41 conductes anti fair play, i 2,99 conductes pro fair play.

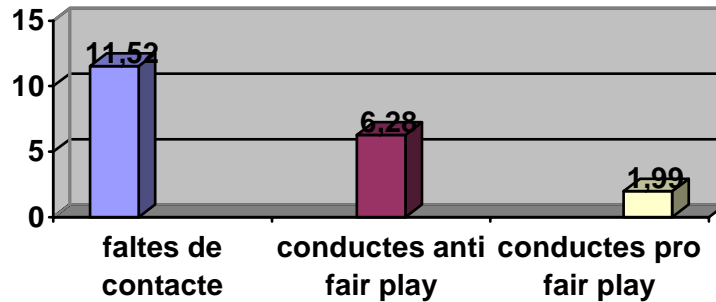

FIGURA 6.2. Mitjanes de comportaments per blocs conductuals del IOFF en la fase de línia de base

6.1.1.- ANÀLISI DE LES DIFERÈNCIES ENTRE GRUP EXPERIMENTAL I GRUP CONTROL ABANS DE LA INTERVENCIÓ PELS BLOCS CONDUCTUALS DE L'IOFF

En primer lloc, analitzarem les diferències entre el grup experimental i el grup control abans de la intervenció.

A continuació, podem veure de forma molt resumida, quina era la situació d'ambdós grups abans de la intervenció.

Referent a les conductes anti fair play la Taula 6.1. ens mostra les diferències entre el grup experimental i el grup control, una vegada aplicada la prova de comparació de mitjanes "U de Mann-Whitney"

TAULA 6.1.- <u>CONDUCTES ANTI FAIR PLAY</u> ; DIFERÈNCIES ENTRE EL GRUP EXPERIMENTAL I EL GRUP CONTROL ABANS DE LA INTERVENCIÓ				
Grup	n	Mitjana	z	Significació
EXPERIMENTAL	18	6,61	-1,022	p=0,3066
CONTROL	18	5,94		

Com podem veure en la Taula 6.1, **no existeixen diferències significatives entre els dos grups abans de la intervenció**. Aquesta dada ens resulta important de cara a la continuació de l'estudi, ja que podem dir que partim d'una situació d'igualtat entre els dos grups i la intervenció, en cas de tenir efecte, ho haurà fet de forma neta i sense disrupcions.

Referent a les Faltes de contacte, la Taula 6.2 ens mostra les diferències entre el grup experimental i el grup control, una vegada aplicada la prova de comparació de mitjanes "*U de Mann-Whitney*"

TAULA 6.2.- FALTES DE CONTACTE; DIFERÈNCIES ENTRE EL GRUP EXPERIMENTAL I EL GRUP CONTROL ABANS DE LA INTERVENCIÓ				
Grup	n	Mitjana	z	Significació
EXPERIMENTAL	18	13,16	-0,333	p=0,7388
CONTROL	18	9,88		

Podem veure en la Taula 6.2, que **tampoc no existeixen diferències significatives entre els dos grups abans de la intervenció en relació a les faltes de contacte**,

Pel que fa a les conductes *pro fair play*, la Taula 7.3 ens mostra les diferències entre el grup experimental i el grup control, una vegada aplicada la prova de comparació de mitjanes "*U de Mann-Whitney*"

TAULA 6.3.- CONDUCTES PRO FAIR PLAY; DIFERÈNCIES ENTRE EL GRUP EXPERIMENTAL I EL GRUP CONTROL ABANS DE LA INTERVENCIÓ				
Grup	n	Mitjana	z	Significació
EXPERIMENTAL	18	2,05	-0,219	p=0,8269
CONTROL	18	1,94		

Aquesta comprovació ens permet afirmar que pràcticament els dos grups tenen la mateixa quantitat de conductes *pro fair play*; per tant **no existeixen diferències significatives** entre els dos grups abans de la intervenció.

En definitiva, l'anàlisi de les diferències entre el grup experimental i el grup control abans de ser sotmesos a cap tipus d'intervenció permet deduir que els dos grups tenen comportaments similars respecte als tres grans blocs de l'IOFF: les conductes *anti fair play*, conductes *pro fair play* i faltes de contacte, tal i com era d'esperar de dos grups formats de manera aleatòria.

6.1.2.- ANÀLISI DE LES DIFERÈNCIES ENTRE GRUP EXPERIMENTAL I GRUP CONTROL DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ PELS BLOCS CONDUCTUALS DE L'IOFF

Una vegada realitzada la intervenció educativa sobre els jugadors, entrenadors i pares, els resultats obtinguts a través dels mateixos instruments són els següents:

En referència a les Conductes Anti fair play, la Taula 6.4. ens mostra les diferències entre el grup experimental i el grup control, una vegada aplicada la prova de comparació de mitjanes “*U de Mann-Whitney*”

TAULA 6.4.- <u>CONDUCTES ANTI FAIR PLAY</u> ; DIFERÈNCIES ENTRE EL GRUP EXPERIMENTAL I EL GRUP CONTROL DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ				
Grup	n	Mitjana	Z	Significació
EXPERIMENTAL	18	3,66	-4,535	P<0,001
CONTROL	18	7,61		

Aquesta elevada significació ens revela unes diferències molt importants pel que fa al grup que havia rebut la intervenció. Així tenim que, respecte al grup control, la intervenció ha resultat eficaç i ha provocat una disminució important dels comportaments *anti fair play*.

Com hem vist en el punt 5.2.2.2, els comportaments *anti fair play*, engloben les categories de: joc perillós, mans intencionades, protestar, pèrdua deliberada de temps, no tornar la pilota, enganyar, agredir o escopir i no acceptar disculpes.

En la Figura 6.3. podem veure l'evolució de les conductes *anti fair play* abans i després de la intervenció en funció del grup.

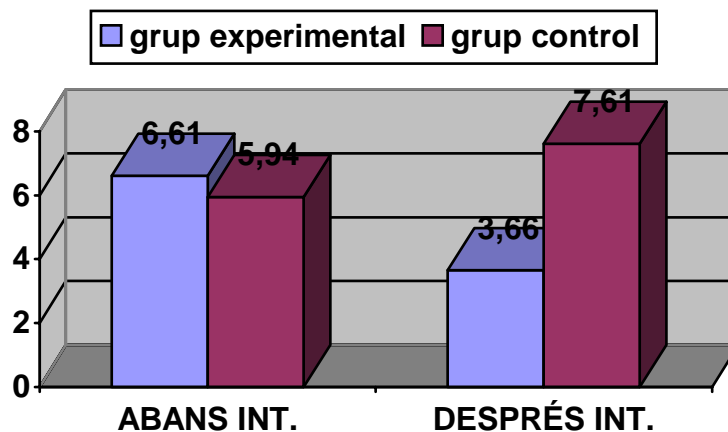

FIGURA 6.3 CONDUCTES ANTIFAIRPLAY ABANS I DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ

Com podem veure, en la Figura 6.3., les conductes *anti fair play* han disminuït en el grup experimental de forma molt significativa, en canvi en el grup control, aquestes xifres han augmentat.

En referència al bloc de les Faltes de Contacte, que engloba les categories de: Pegar una cosa / fer la traveta, desplaçar / subjectar,

obstruir i donar un cop (de puny, colze, cap...), la Taula 6.5. ens mostra les diferències entre el grup experimental i el grup control, una vegada aplicada la prova de comparació de mitjanes “*U de Mann-Withney*”.

TAULA 6.5.- FALTES DE CONTACTE; DIFERÈNCIES ENTRE EL GRUP EXPERIMENTAL I EL GRUP CONTROL DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ				
Grup	N	Mitjana	Z	Significació
EXPERIMENTAL	18	4,77	-4,339	P<0,001
CONTROL	18	10,72		

Aquesta elevada significació ens revela unes diferències molt importants pel que fa al grup que havia rebut la intervenció, per tant **existeixen diferències estadísticament significatives** entre les faltes de contacte que realitzen els dos grups després de la intervenció.

En la Figura 6.4. podem veure l'evolució de les faltes de contacte al començament i al final de la temporada en funció del grup.

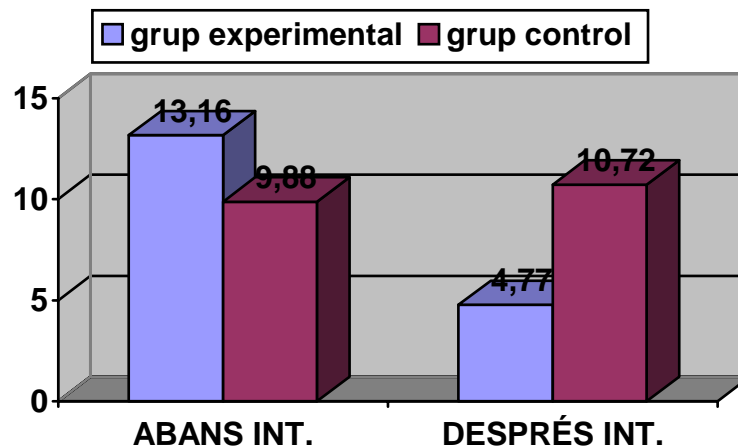

FIGURA 6.4 FALTES DE CONTACTE ABANS I DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ

Com podem veure en la Figura 6.4., les Faltes de contacte han disminuït en el grup experimental de forma molt significativa; en canvi, en el grup control aquestes xifres han augmentat.

En referència a les Conductes Pro fair play, agrupa les següents categories: acceptar disculpes, disculpar-se, tirar la pilota fora, tornar la pilota, saltar per sobre del porter, animar i ajudar el contrari. La Taula 6.6. ens mostra les diferències entre el grup experimental i el grup control, una vegada aplicada la prova de comparació de mitjanes “*U de Mann-Withney*”.

TAULA 6.6.- <u>CONDUCTES PROFAIRPLAY</u> ; DIFERÈNCIES ENTRE EL GRUP EXPERIMENTAL I EL GRUP CONTROL DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ				
Grup	n	Mitjana	Z	Significació
EXPERIMENTAL	18	5,05	-4,801	P<0,001
CONTROL	18	2,22		

Aquesta elevada significació ens revela unes diferències molt importants pel que fa al grup que havia rebut la intervenció. Així tenim que respecte al grup control la intervenció ha resultat positiva i ha provocat un augment important dels comportaments *pro fair play*.

En la Figura 6.5. podem veure l'evolució de les conductes *pro fair play* al començament i final de la temporada en funció del grup.

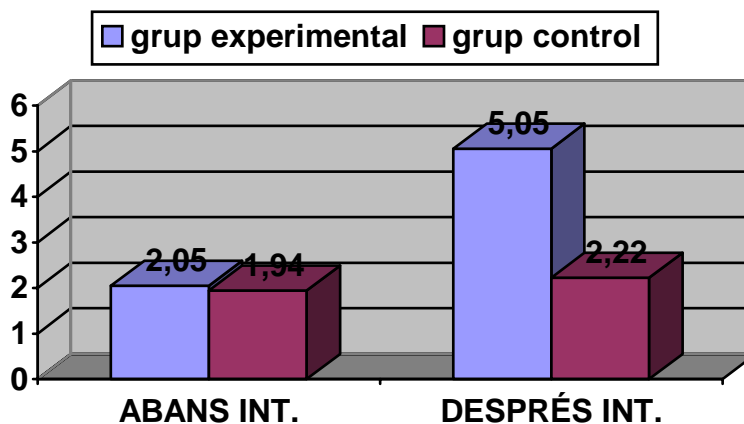

FIGURA 6.5 CONDUCTES PROFAIRPLAY ABANS I DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ

Com podem veure en la Figura 6.5, les conductes *pro fair play* han augmentat en el grup experimental de forma molt significativa, en canvi

en el grup control, aquestes xifres només han experimentat un petit augment.

Aquestes dades posen de manifest que pel que fa als comportaments i conductes enregistrats a través de *l'Instrument d'Observació del Fair play en Futbol (IOFF)*, la intervenció educativa realitzada en el jugadors, pares i entrenadors ha tengut un efecte significatiu, tant pel que fa referència a les conductes antiesportives (conductes *anti fair play*), com pel que fa a les faltes de contacte, com per les conductes proesportives (*pro fair play*).

6.1.3.- ANÀLISI DE LES DIFERÈNCIES ENTRE GRUP EXPERIMENTAL I GRUP CONTROL, ABANS I DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ, PER A CADA UNA DE LES CATEGORIES DE L'IOFF.

L'anàlisi que ara començam desenvolupa una mica més el que hem vist fins ara. Anirem desglossant una a una les categories del IOFF per analitzar les diferències particulars en cada una de les categories, ja que en algunes la presència dels comportaments que resalta és molt present, mentre que en d'altres pràcticament és inexistent.

Aquesta és una de les raons principals per les quals s'agrupa l'instrument d'observació en tres grans blocs de categories conductuals; Faltes de contacte, conductes *anti fair play* i conductes *pro fair play*.

- CATEGORIES REFERENTS A LES FALTES DE CONTACTE

En referència a la primera de les categories del IOFF; Potada, podem veure en la Taula 6.7. les diferències abans i després de la intervenció així com les diferències per grups.

TAULA 6.7.- CATEGORIA 1 (POTADES); DIFERENCIES ENTRE EL GRUP EXPERIMENTAL I EL GRUP CONTROL ABANS I DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ							
Grup	n	ABANS	z	Signific.	DESPRÉS	z	Signific.
EXPERIM.	18/18	0,89	-,237	,8127	0,22	-4,457	P<0,001
CONTROL	18/18	0,94			1,38		

A nivell d'aquesta categoria podem veure com abans de la intervenció no existeixen diferències estadísticament significatives, i que la conducta de donar potades es dona amb relativa equivalència entre ambdós grups. En canvi, després de la intervenció, les diferències són significatives i a més a més de ser diferents respecte a l'altre grup ho són en referència al moment abans de realitzar la intervenció.

De totes maneres cal matisar que les mitjanes totals, una vegada sumats els dos grups en la categoria potades, abans de la intervenció, dona una mitjana de 0,91667 potades per partit.

En referència a la segona de les categories del IOFF, anomenada: Desplaçar, subjectar, podem veure en la Taula 6.8. les diferències abans i després de la intervenció així com les diferències per grups.

TAULA 6.8.- CATEGORIA 2 (DESPLAÇAR); DIFERENCIES ENTRE EL GRUP EXPERIMENTAL I EL GRUP CONTROL ABANS I DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ							
Grup	n	ABANS	z	Signific.	DESPRÉS	z	Signific.
EXPERIM.	18/18	11,17	-,542	,5879	4,33	-3,966	P=0,0001
CONTROL	18/18	8,17			8,05		

En aquest cas, com a l'anterior, es posen de manifest les diferències significatives en aquesta categoria després de la intervenció i no pas abans. Les mitjanes totals són de 9,666 comportaments per partit abans de la intervenció.

En referència a la tercera de les categories del IOFF; Obstruir, podem veure en la Taula 6.9. les diferències abans i després de la intervenció així com les diferències per grups.

TAULA 6.9.- CATEGORIA 3 (OBSTRUCCIONS); DIFERENCIES ENTRE EL GRUP EXPERIMENTAL I EL GRUP CONTROL ABANS I DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ							
Grup	N	ABANS	z	Signific.	DESPRÉS	z	Signific.
EXPERIM.	18/18	0,61	-,424	,6717	0,22	-3,317	P=0,0009
CONTROL	18/18	0,56			0,83		

En el cas de les obstruccions podem veure que no existeixen diferències abans de la intervenció i sí que hi són després d'aquesta. En xifres globals podem veure que la mitjana d'aparició d'obstruccions abans de la intervenció és de 0,5833.

En referència a la quarta de les categories del IOFF; copejos (amb el puny,colze, cap...), podem veure en la Taula 6.10., les diferències abans i després de la intervenció així com les diferències per grups.

TAULA 6.10.- CATEGORIA 4 (COPEJAMENT); DIFERENCIES ENTRE EL GRUP EXPERIMENTAL I EL GRUP CONTROL ABANS I DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ							
Grup	n	ABANS	z	Signific.	DESPRÉS	z	Signific.
EXPERIM.	18/18	0,50	-1,217	,2237	0,00	-3,162	P=0,0016
CONTROL	18/18	0,22			0,44		

La categoria de Copejaments torna a seguir el mateix patró que les categories anteriors; les diferències no són significatives abans de la intervenció i sí que ho són després, amb una dada curiosa: el grup experimental presentava abans de la intervenció més conductes de

copejaments que el grup control, una vegada feta la intervenció les dades donen la volta. En tot cas, en valors absoluts la mitjana de comportaments de cops és de 0,361 copejaments per partit abans de la intervenció.

Amb aquesta categoria s'acaben les que formen part del bloc conductua: Faltes de contacte. A nivell general, podem comentar que descriptivament es produeixen relativament poques vegades conductes d'aquest tipus en el futbol en categoria cadet a Mallorca, excepte en la categoria de desplaçaments, fins i tot abans de la intervenció. Això pot donar una idea que alguns plantejaments que envolten el futbol en edat escolar com una font de conductes de violència física, no són del tot justificades.

- CATEGORIES REFERENTS A LES CONDUCTES *ANTI FAIR PLAY*.

En referència a la cinquena de les categories del IOFF; Joc perillós, podem veure en la Taula 6.11. les diferències abans i després de la intervenció així com les diferències per grups.

TAULA 6.11.- CATEGORIA 5 (JOC PERILLÓS); DIFERÈNCIES ENTRE EL GRUP EXPERIMENTAL I EL GRUP CONTROL ABANS I DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ							
Grup	n	ABANS	z	Signific.	DESPRÉS	z	Signific.
EXPERIM.	18/18	1,00	-,616	P=0,5377	0,38	-2,506	P=0,0122
CONTROL	18/18	1,17			0,88		

La categoria de joc perillós segueix el patró de les anteriors, però amb menys diferència entre grups. No hi ha diferències entre els grups abans de la intervenció i sí que n'existeixen de significatives després d'haver tengut la intervenció. Tot i que, en aquest cas, la significació no és tan elevada com en casos anteriors.

En valors absoluts abans de la intervenció el joc perillós és una conducta que és produïda en una mitjana de 1,083 vegades per partit.

En referència a la sisena de les categories del IOFF: mans intencionades, podem veure en la Taula 6.12. les diferències abans i després de la intervenció així com les diferències per grups.

TAULA 6.12.- CATEGORIA 6 (MANS INTENCIONADES); DIFERÈNCIES ENTRE EL GRUP EXPERIMENTAL I EL GRUP CONTROL ABANS I DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ							
Grup	n	ABANS	z	Signific.	DESPRÉS	z	Signific.
EXPERIM.	18/18	0,61	-1,217	P=0,2235	0,27	-2,629	P=0,0086
CONTROL	18/18	0,44			0,72		

Una vegada més, aquesta categoria ens mostra que no hi havia diferències abans de la intervenció i sí que n'hi ha després. En valors descriptius, podem dir que és un tipus de conducta que es dona amb una mitjana de 0,527 comportaments per partit; no és, per tant, un valor molt destacable d'un típic comportament antiesportiu que fins i tot alguns tècnics anomenen faltes tàctiques.

En relació a la setena de les categories del IOFF; protestar, podem veure en la Taula 6.13. les diferències abans i després de la intervenció així com també les diferències per grups.

TAULA 6.13.- CATEGORIA 7 (PROTESTAR); DIFERÈNCIES ENTRE EL GRUP EXPERIMENTAL I EL GRUP CONTROL ABANS I DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ							
Grup	n	ABANS	z	Signific.	DESPRÉS	z	Signific.
EXPERIM.	18	3,22	-,576	P=0,5647	1,94	-3,045	P=0,0023
CONTROL	18	2,78			3,27		

Aquesta categoria és en realitat la més representativa de tot l'estudi i probablement la que, en valors absoluts, més ha canviat entre

els dos grups després de la intervenció. Com es posa de manifest en la Taula 6.13, podem veure que no existeixen diferències significatives abans de la intervenció i sí que és prou significativa la diferència després d'aquesta. Abans de la intervenció es produïen una mitjana de 3 comportaments de protesta per partit.

En referència a la vuitena de les categories del IOFF; pèrdua deliberada de temps, podem veure en la Taula 6.14, les diferències abans i després de la intervenció així com les diferències per grups.

TAULA 6.14.- CATEGORIA 8 (PÈRDUA DELIBERADA DE TEMPS); DIFERÈNCIES ENTRE GRUP EXPERIMENTAL I GRUP CONTROL ABANS I DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ							
Grup	n	ABANS	z	Signific.	DESPRÉS	z	Signific.
EXPERIM.	18/18	0,89	-,569	P=0,5692	0,66	-1,217	P=0,2235
CONTROL	18/18	0,67			1,00		

Aquesta categoria molt difícilment qualificada pels tècnics com a comportament antiesportiu, es presenta molt poques vegades en el futbol en categoria cadet a Mallorca, en comparació amb els futbolistes de categories superiors o concretament en els professionals (Cruz i cols. 1996, 2000); probablement a causa del caràcter del futbolista adolescent. Les dades absolutes abans de la intervenció són de 0,7 comportaments per partit. En aquesta categoria no hi ha diferències entre grups ni abans ni després de la intervenció.

Pel que fa a la novena de les categories del IOFF; no tornar la pilota, podem veure en la Taula 6.15. les diferències abans i després de la intervenció així com les diferències per grups.

TAULA 6.15.- CATEGORIA 9 (NO TORNAR LA PILOTA); DIFERENCIES ENTRE EL GRUP EXPERIMENTAL I EL GRUP CONTROL ABANS I DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ							
Grup	n	ABANS	z	Signific.	DESPRÉS	z	Signific.
EXPERIM.	18/18	0,28	-,791	P=0,4292	0,16	-1,139	P=0,2549
CONTROL	18/18	0,17			0,33		

Aquesta categoria es refereix a la conducta que es dona quan l'equip contrari havia tirat la pilota fora i en el moment de reanudar el joc no li és tornada la pilota tal i com les regles no escrites del futbol ho marquen. En aquest cas, podem veure que **no hi ha diferències significatives** ni abans ni després de la intervenció. Probablement això es deu al fet que és una conducta que es dona en molt poca freqüència. De fet, en valors absoluts, la mitjana de comportaments abans de la intervenció dels dos grups és de 0,2 conductes d'aquest tipus per partit.

En referència a la desena de les categories del IOFF; enganyar, podem veure en la Taula 6.16. les diferències abans i després de la intervenció així com també les diferències per grups.

TAULA 6.16.- CATEGORIA 10 (ENGANYAR); DIFERENCIES ENTRE EL GRUP EXPERIMENTAL I EL GRUP CONTROL ABANS I DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ							
Grup	n	ABANS	z	Signific.	DESPRÉS	z	Signific.
EXPERIM.	18/18	0,11	-,527	P=0,5982	0,16	-2,670	P=0,0076
CONTROL	18/18	0,22			0,88		

La categoria "enganyar" no és molt present en els comportaments habituals dels jugadors: 0,1 conductes per partit en total abans de la intervenció, tot i això, podem constatar que existeixen diferències significatives entre els dos grups després de la intervenció.

En referència a la onzena de les categories del IOFF; Agredir o escopir, podem apreciar en la Taula 6.17. les diferències abans i després de la intervenció així com també les diferències per grups.

Grup	n	ABANS	z	Signific.	DESPRÉS	z	Signific.
EXPERIM.	18/18	0.33	-,879	P=0,3793	0,00	-2,907	P=0,0037
CONTROL	18/18	0,39			0,38		

Aquesta categoria és segurament la més significativa de les conductes violentes i la màxima representant de la violència durant la pràctica esportiva. Si analitzem els valors de les mitjanes de comportament abans de la intervenció podem veure que aquest tipus d'accions es donen en una mitjana de 0,36 per partit

En relació a la dotzena de les categories del IOFF; No acceptar disculpes, podem comprovar en la Taula 6.18. les diferències abans i després de la intervenció així com les diferències per grups.

Grup	n	ABANS	z	Signific.	DESPRÉS	z	Signific.
EXPERIM.	18/18	0,17	-,475	p=0,5521	0,18	-,595	p=0,6347
CONTROL	18/18	0,11			0,11		

En aquesta categoria podem observar que no existeixen diferències significatives ni abans ni després de la intervenció. De totes maneres aquesta és una conducta que es produeix molt poques ocasions 0,14 per partit abans de la intervenció i 0,13 després de la intervenció. Rarament s'observa un comportament de no acceptar les disculpes d'un contrari, generalment després d'una falta.

- CATEGORIES REFERENTS AL BLOC DE CONDUCTES *PRO FAIR PLAY*.

En referència a la tretzena de les categories del IOFF; Acceptar disculpes, podem veure en la Taula 6.19. les diferències abans i després de la intervenció així com les diferències per grups.

TAULA 6.19.- CATEGORIA 13 (ACCEPTAR DISCULPES); DIFERÈNCIES ENTRE EL GRUP EXPERIMENTAL I EL GRUP CONTROL ABANS I DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ							
Grup	n	ABANS	z	Signific.	DESPRÉS	z	Signific.
EXPERIM.	18/18	0,28	,000	1,0000	1,00	-2,684	P=0,0073
CONTROL	18/18	0,28			0,61		

En aquesta categoria podem observar que no existeixen diferències significatives abans de la intervenció, la mitjana de comportaments abans de la intervenció era de 0,28 conductes *pro fair play* per partit, una xifra realment baixa. En canvi després, les diferències són importants. Les conductes a favor del *fair play*, com ara acceptar disculpes, ens condueixen a establir el nivell d'esportivitat de determinats equips.

En referència a la catorzena de les categories del IOFF; disculpar-se, podem veure en la Taula 6.20. les diferències abans i després de la intervenció així com les diferències per grups.

TAULA 6.20.- CATEGORIA 14 (DISCULPAR-SE); DIFERÈNCIES ENTRE EL GRUP EXPERIMENTAL I EL GRUP CONTROL ABANS I DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ							
Grup	n	ABANS	z	Signific.	DESPRÉS	z	Signific.
EXPERIM.	18/18	0,50	-,329	,7420	1,50	-3,591	,0003
CONTROL	18/18	0,56			0,61		

En aquesta categoria podem observar que bàsicament no existeixen diferències entre els dos grups abans de la intervenció i en canvi sí que existeixen després de la intervenció.

En referència a la quinzena de les categories del IOFF; tirar la pilota a fora, podem veure en la Taula 6.21. les diferències abans i després de la intervenció així com les diferències per grups.

TAULA 6.21.- CATEGORIA 15 (TIRAR LA PILOTA FORA); DIFERENCIES ENTRE EL GRUP EXPERIMENTAL I EL GRUP CONTROL ABANS I DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ							
Grup	n	ABANS	z	Signific.	DESPRÉS	z	Signific.
EXPERIM.	18/18	0,67	,0000	1,0000	1,16	-2,060	,0394
CONTROL	18/18	0,67			0,50		

En aquesta categoria podem observar que no s'aprecien diferències entre els dos grups abans de la intervenció, en canvi sí que existeixen de significatives després, malgrat que el grau de significació no és molt alt.

En referència a la setzena de les categories del IOFF; tornar la pilota, podem veure en la Taula 6.22. les diferències abans i després de la intervenció així com les diferències per grups.

TAULA 6.22.- CATEGORIA 16 (TORNAR LA PILOTA); DIFERENCIES ENTRE EL GRUP EXPERIMENTAL I EL GRUP CONTROL ABANS I DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ							
Grup	N	ABANS	z	Signific.	DESPRÉS	z	Signific.
EXPERIM.	18/18	0,61	-1,743	,0813	0,44	-,795	,4264
CONTROL	18/18	0,28			0,55		

Podem veure en la taula 6.22, la categoria tornar la pilota, que es sol correspondre amb la categoria anterior "tirar la pilota fora", no denota

diferències significatives ni abans ni després de la intervenció. Tal vegada aquest comportament és a causa com deiem en el comentari de la taula anterior que quasi bé es dona per suposat que quan algú tira la pilota fora és pràcticament obligatori tornar-la. En valors absoluts podem veure que abans de la intervenció es produïa una mitjana de 0,49 cops per partit.

En referència a la dissetena de les categories del IOFF; saltar per sobre del porter, podem veure en la Taula 6.23. les diferències abans i després de la intervenció així com també les diferències per grups.

TAULA 6.23.- CATEGORIA 17 (SALTAR PER SOBRE DEL PORTER); DIFERÈNCIES ENTRE GRUP EXPERIMENTAL I GRUP CONTROL ABANS I DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ							
Grup	N	ABANS	z	Signific.	DESPRÉS	z	Signific.
EXPERIM.	18/18	0,00	-1,434	,0578	0,38	-1,898	,1515
CONTROL	18/18	0,17			0,11		

En aquesta categoria podem observar que no existeixen diferències entre els dos grups ni abans ni després de la intervenció; de fet, és una categoria pràcticament inexistent, ja que en valors absoluts la mitjana de comportaments per partit és de 0,08 al principi de temporada, com podíem veure a la Figura 6.1, de mitjanes de comportaments a la línia de base.

En relació a la divuitena de les categories del IOFF; animar el contrari / ajudar, podem veure en la Taula 6.24. les diferències abans i després de la intervenció així com també les diferències per grups.

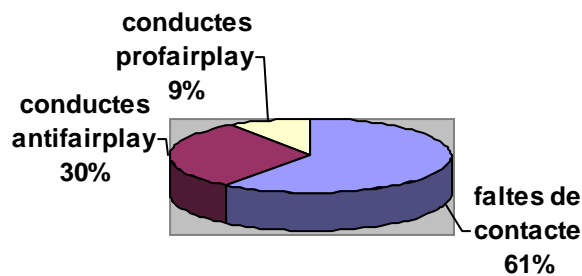
TAULA 6.24.- CATEGORIA 18 (ANIMAR); DIFERÈNCIES ENTRE EL GRUP EXPERIMENTAL I EL GRUP CONTROL ABANS I DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ							
Grup	N	ABANS	z	Signific.	DESPRÉS	z	Signific.
EXPERIM.	18/18	0.00	,0000	1,0000	0,55	-3,402	,0007
CONTROL	18/18	0.00			0,00		

En aquesta categoria que es dona amb una freqüència molt baixa, podem observar que existeixen diferències significatives després de la intervenció. En canvi no hi ha diferències abans.

6.1.4.- ANÀLISI DELS VALORS PERCENTUALS DE LES CONDUCTES ABANS I DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ

A continuació analitzarem en valors de percentatges el nombre total de conductes que es donaven en els grups de la mostra tant a principi com a final de temporada:

ABANS DE LA INTERVENCIÓ

DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ

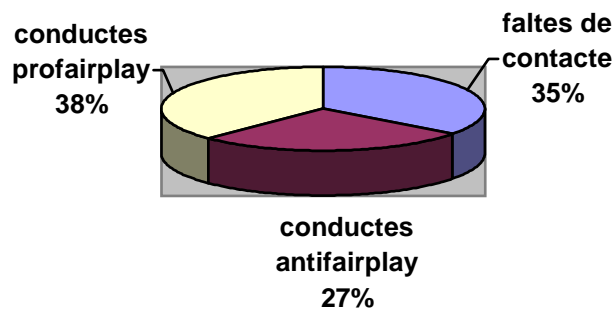
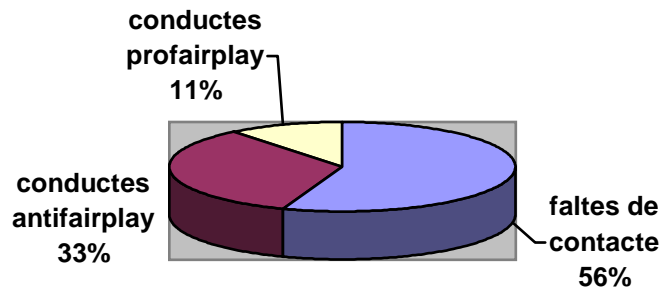

FIGURA 6.5, Percentatges de conductes observades en els 3 blocs de l' IOFF, del GRUP EXPERIMENTAL abans i després de la intervenció.

Com podem veure en la Figura 6.5, les conductes *pro fair play* han augmentat un 29%; les faltes de contacte han disminuït un 26% i les conductes *anti fair play* han disminuït un 3%. Això és, comparant el grup experimental amb sí mateix, tenint en compte que és durant dos períodes de la temporada, (abans i després de la intervenció).

A COMENÇAMENT DE TEMPORADA

A FINAL DE TEMPORADA

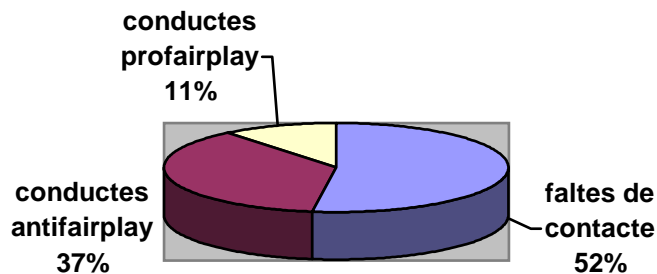

FIGURA 6.6, Percentatges de conductes observades en els 3 blocs de l'IOFF, del GRUP CONTROL a començament i a final de temporada.

En quant al grup control, podem veure que comparat amb si mateix en els diferents moments en què es varen prendre les dades, els resultats són molt similars en esportivitat, tenint en compte que al final de la temporada sembla ser que és quan es produeixen un major nombre de comportaments *anti fair play*, probablement com a conseqüència de l'augment de pressió que suposa el final de la competició. La diferència principal és que les faltes de contacte han disminuït un 4%, les conductes *pro fair play* es mantenen i que les conductes *anti fair play* augmenten un 4%.

6.1.5.- ANÀLISI DE LES DIFERÈNCIES ENTRE GRUP EXPERIMENTAL I GRUP CONTROL AL COMENÇAMENT I AL FINAL DE LA TEMPORADA, EN FUNCIO DEL NIVELL DE CLASSIFICACIÓ

A continuació analitzarem les diferències que es poden donar en funció d'una altra variable: el nivell de classificació. L'objectiu d'aquesta part de l'anàlisi de les dades és estudiar les diferències entre els dos grups (experimental i control), abans i després de la temporada, i en el cas del grup experimental, després de la intervenció, però tot controlant la variable "nivell de classificació". És a dir, el que es vol establir és si les diferències comentades respecte a la importància de la intervenció estan o no relacionades amb un nivell determinat a la classificació.

Les possibilitats d'aquesta variable són definides pel nivell de classificació baix, és a dir, aquells equips que es troben en els tres darrers llocs de la classificació en el moment triat per decidir els grups. El nivell mitjà correspon als equips situats a mitja taula de classificació i el nivell alt als primers classificats.

- EN REFERÈNCIA A LES FALTES DE CONTACTE

Una vegada comparats els diferents grups pel que fa a les faltes de contacte, podem veure en les Figures 6.7 i 6.8, les mitjanes de comportaments per grup de classificació

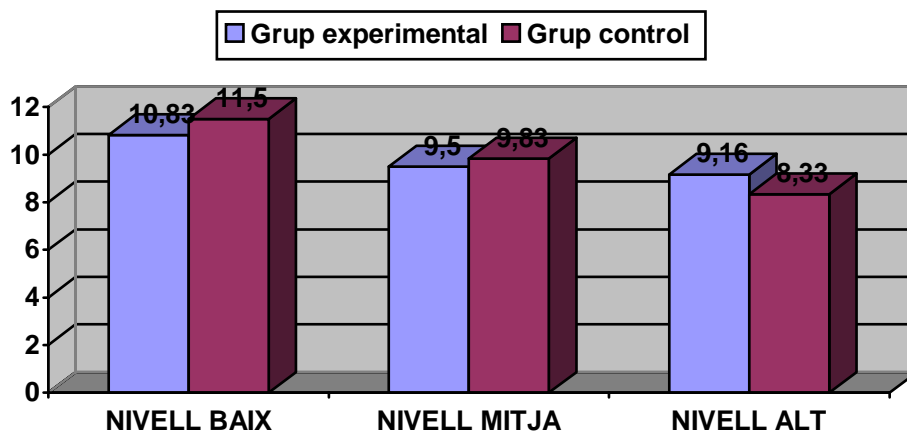

FIGURA 6.7 FALTES DE CONTACTE en funció del nivell de classificació abans de la intervenció.

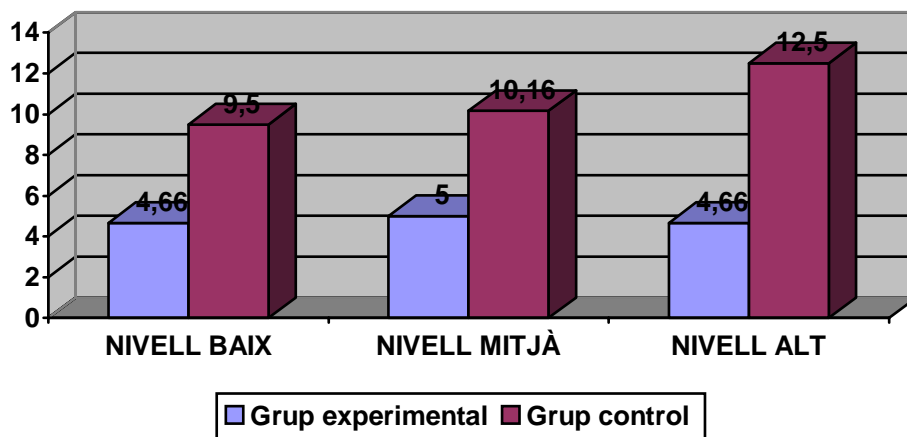

FIGURA 6.8 FALTES DE CONTACTE en funció del nivell de classificació després de la intervenció.

Una vegada realitzada l'anàlisi de variances, es pot observar a la Taula 6.25. que referent en la variable nivell de classificació, no existeixen diferències significatives entre el grup control i experimental, ni a començament de temporada ni a final de temporada, havent rebut la intervenció el grup experimental.

TAULA 6.25.- FALTES DE CONTACTE, EN FUNCIO DEL NIVELL DE CLASSIFICACIO A PRINCIPI I A FINAL DE TEMPORADA						
A PRINCIPI DE TEMPORADA						
GRUP	Nivell ALT	Nivell MITJA	Nivell BAIX	Graus llib.	F de Sned.	Significació
EXPER.	10,83	9,50	9,16	2	,662	,523
CONTROL	11,50	9,83	8,33			
A FINAL DE TEMPORADA						
GRUP	Nivell ALT	Nivell MITJA	Nivell BAIX	Graus llib.	F de Sned.	Significació
EXPER.	4,66	5,00	4,66	2	,964	,393
CONTROL	9,50	10,16	12,50			

- EN REFERÈNCIA A LES CONDUCTES *ANTI FAIR PLAY*

Un cop comparats els diferents grups pel que fa referència als comportaments *anti fair play* podem veure en les Figures 6.9 i 6.10 les mitjanes de comportaments per grup de classificació

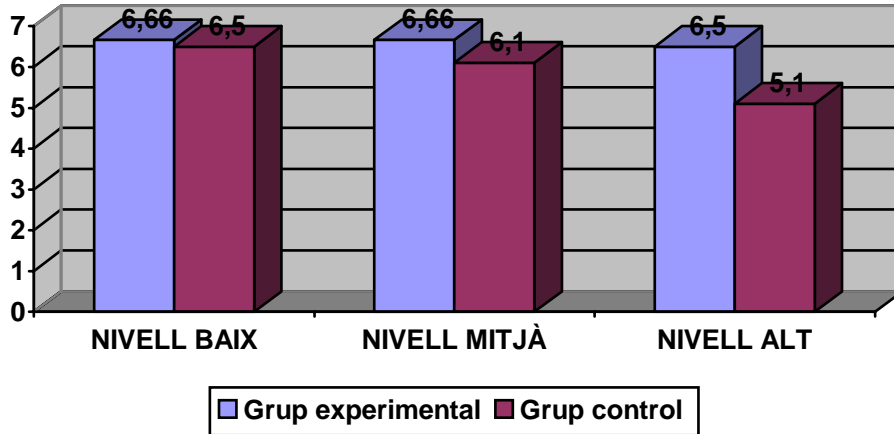

FIGURA 6.9 COMPORTAMENTS ANTI FAIR PLAY en funció del nivell de classificació abans de la intervenció.

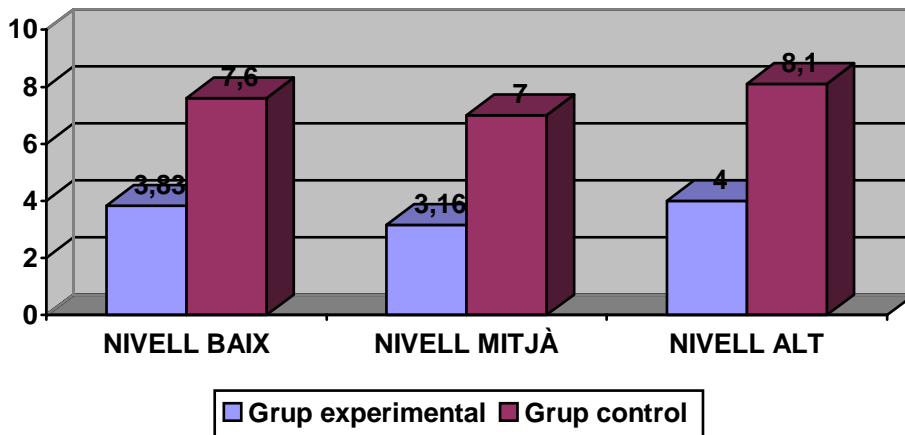

FIGURA 6.10 COMPORTAMENTS ANTI FAIR PLAY en funció del nivell de classificació després de la intervenció.

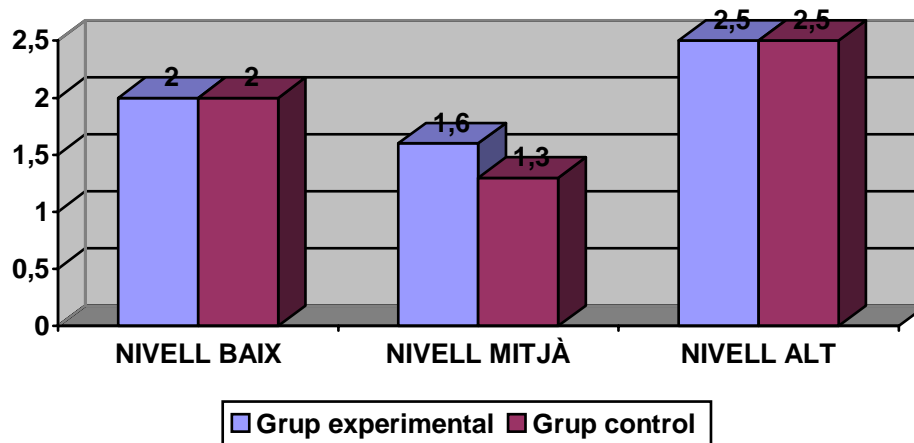
Una vegada realitzada l'anàlisi de varianza univariada, es pot observar en la Taula 6.26. que referent a la variable nivell de classificació, no existeixen diferències estadísticament significatives entre el grup control i experimental, ni al principi de la temporada ni després d'haver rebut la intervenció el grup experimental.

TAULA 6.26.- COMPORTAMENTS ANTI FAIR PLAY, EN FUNCIÓ DEL NIVELL DE CLASSIFICACIÓ ABANS I DESPRÉS DE LA TEMPORADA

AL PRINCIPI DE LA TEMPORADA						
GRUP	Nivell ALT	Nivell MITJÀ	Nivell BAIX	Graus llib.	F de Sned.	Significació
EXPER.	6,66	6,66	6,50	2	,127	,881
CONTROL	6,50	6,16	5,16			
AL FINAL DE LA TEMPORADA						
GRUP	Nivell ALT	Nivell MITJÀ	Nivell BAIX	Graus llib.	F de Sned.	Significació
EXPER.	3,83	3,16	4,00	2	,033	,967
CONTROL	7,66	7,00	8,16			

- EN REFERÈNCIA A LES CONDUCTES *PRO FAIR PLAY*

Una vegada comparats els diferents grups per el que fa referència als comportaments profairplay podem veure en les Figures 6.11 i 6.12, les mitjanes de comportaments per grup de classificació

FIGURA 6.11 COMPORTAMENTS *PRO FAIR PLAY* en funció del nivell de classificació abans de la intervenció.

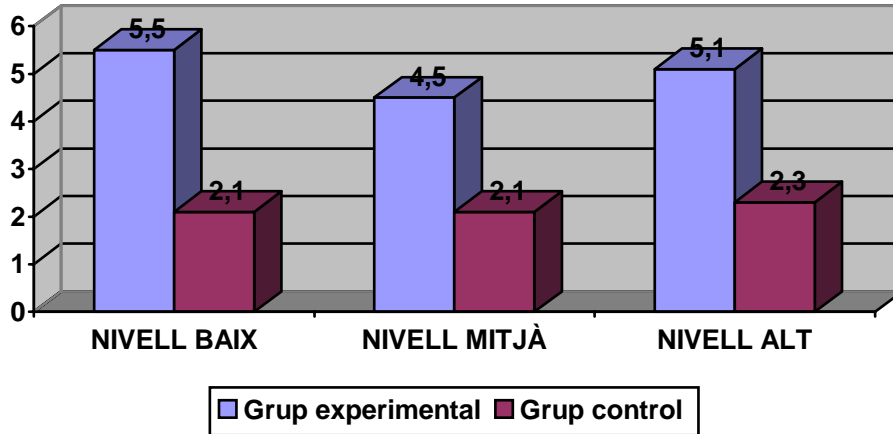

FIGURA 6.12 COMPORTAMENTS *PRO FAIR PLAY* en funció del nivell de classificació després de la intervenció.

Una vegada realitzada l'anàlisi de varianza univariada, es pot observar en la Taula 6.27. que referent a la variable nivell de classificació, no existeixen diferències significatives entre el grup control i experimental, pel que fa als comportaments *pro fair play*, ni al començament de la temporada ni després, havent rebut la intervenció el grup experimental,

TAULA 6.27.- <u>COMPORTAMENTS <i>PRO FAIR PLAY</i>, EN FUNCÍO DEL NIVELL DE CLASSIFICACIÓ ABANS I DESPRÉS DE LA TEMPORADA</u>						
ABANS DE LA TEMPORADA						
GRUP	Nivell ALT	Nivell MITJÀ	Nivell BAIX	Graus llib.	F de Sned.	Significació
EXPER.	2,00	1,66	2,50	2	,120	,887
CONTROL	2,00	1,33	2,50			
DESPRÉS DE LA TEMPORADA						
GRUP	Nivell ALT	Nivell MITJÀ	Nivell BAIX	Graus llib.	F de Sned.	Significació
EXPER.	5,50	4,50	5,16	2	,443	,646
CONTROL	2,16	2,16	2,33			

6.1.6.- ANÀLISI DE LES DIFERÈNCIES ENTRE GRUP EXPERIMENTAL I GRUP CONTROL AL COMENÇAMENT I AL FINAL DE LA TEMPORADA, EN FUNCIÓ DEL LLOC DE PROCEDÈNCIA.

A continuació analitzarem les dades que es desprenen de l'anàlisi dels comportaments en funció de la variable lloc de procedència. L'objectiu d'aquest bloc de l'anàlisi de les dades, és el d'estudiar les dissimilituds entre els dos grups (experimental i control), abans i després de la temporada, i en el cas del grup experimental, després de la intervenció, però tot controlant la variable "lloc de procedència". Es a dir, el que es vol establir és si les diferències comentades respecte a la importància de la intervenció estan o no relacionades amb un lloc determinat de residència o procedència dels equips analitzats.

Aquesta variable queda definida per les categories; entorn **rural**, això és, els equips que pertanyen a l'entorn dels pobles de la part forana de Mallorca, i la categoria entorn **urbà**, definint els equips de procedència de Palma de Mallorca i dels seus envoltants.

- EN REFERÈNCIA A LES FALTES DE CONTACTE

Una vegada comparats els diferents grups per el que fa referència a les Faltes de Contacte podem veure en les Figures 6.13 i 6.14, les mitjanes de comportaments per lloc de procedència al principi de temporada, abans que el grup experimental rebi la intervenció i al final de la temporada, quan el grup experimental ha rebut la intervenció.

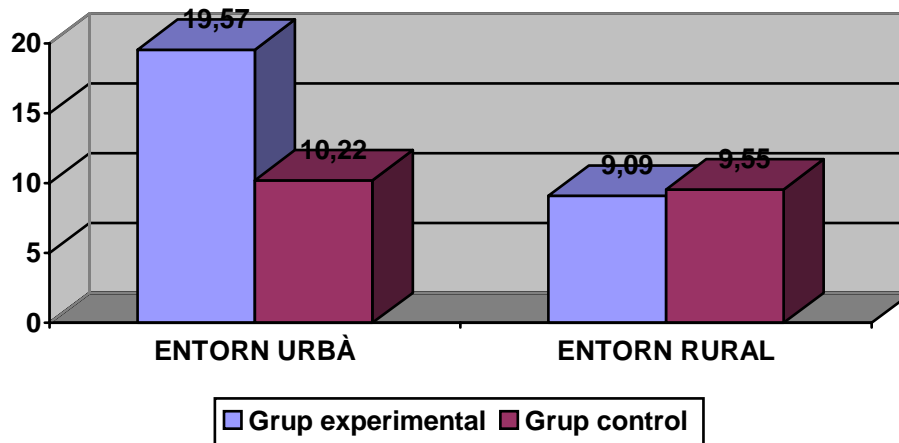

FIGURA 6.13. FALTES DE CONTACTE en funció del lloc de procedència al principi de la temporada, abans que el grup experimental rebi la intervenció.

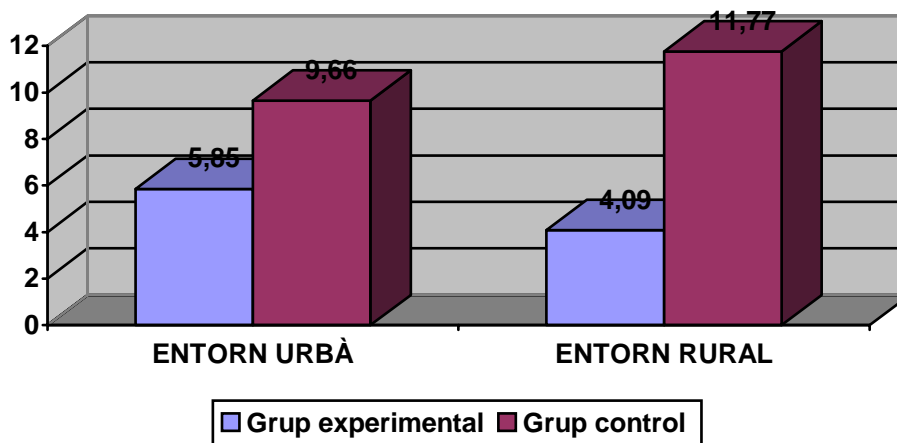

FIGURA 6.14 FALTES DE CONTACTE en funció del lloc de procedència al final de la temporada, quan el grup experimental ja ha rebut la intervenció.

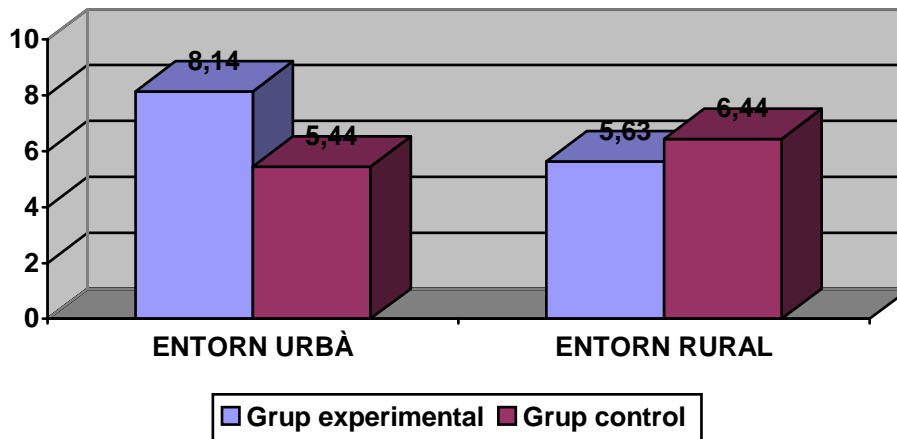
Una vegada realitzada l'anàlisi de varianza univariada, podem veure que no existeixen diferències estadísticament significatives abans de la temporada, però **sí que en podem constatar després**. Així doncs, a l'entorn rural (pobles) les diferències són majors entre el grup experimental i el grup control i fan pensar que la intervenció pugui ser més efectiva a l'entorn rural pel que fa a les faltes de contacte.

TAULA 7.28.- FALTES DE CONTACTE, EN FUNCIÓ DEL LLOC DE PROCEDÈNCIA A COMENÇAMENT I A FINAL DE TEMPORADA

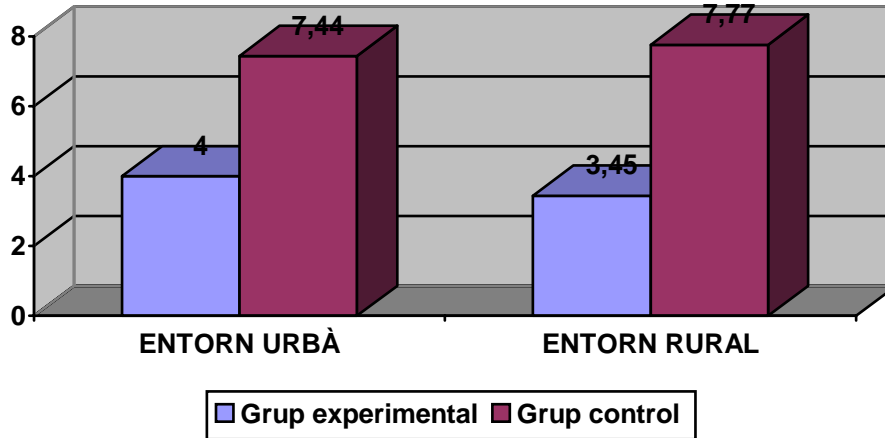
AL PRINCIPI DE LA TEMPORADA					
GRUP	URBÀ	RURAL	Graus llibertat	F de Snedecor	Significació
EXPERIMENTAL	19,57	9,09	1	1,746	,196
CONTROL	10,22	9,55			
AL FINAL DE LA TEMPORADA					
GRUP	URBÀ	RURAL	Graus llibertat	F de Snedecor	Significació
EXPERIMENTAL	5,85	4,09	1	4,232	,048
CONTROL	9,66	11,77			

- EN REFERÈNCIA A LES CONDUCTES *ANTI FAIR PLAY*

Una vegada comparats els diferents grups per el que fa referència als Comportaments *Anti fair play* podem veure en les Figures 6.15 i 6.16, les mitjanes de comportaments per lloc de procedència.

FIGURA 6.15 COMPORTAMENTS *ANTI FAIR PLAY* en funció del lloc de procedència al principi de la temporada, abans que el grup experimental rebi la intervenció.

FIGURA 6.16 COMPORTAMENTS *ANTI FAIR PLAY* en funció del lloc de procedència al final de la temporada, després que el grup experimental hagi rebut la intervenció.

Una vegada realitzada l'anàlisi de variança univariada, es pot observar en la Taula 6.29. que en relació a la variable lloc de procedència, no existeixen diferències significatives entre el grup control i el grup experimental, ni a començament de temporada ni a final de la temporada després d'haver rebut la intervenció el grup experimental.

TAULA 6.29.- <i>COMPORTAMENTS ANTI FAIR PLAY</i>, EN FUNCIO DEL LLOC DE PROCEDÈNCIA A COMENÇAMENT I A FINAL DE TEMPORADA					
COMENÇAMENT DE LA TEMPORADA					
GRUP	URBÀ	RURAL	Graus llibertat	F de Snedecor	Significació
EXPERIMENTAL.	8,14	5,63	1	3,754	,062
CONTROL	5,44	6,44			
FINAL DE LA TEMPORADA					
GRUP	URBÀ	RURAL	Graus llibertat	F de Snedecor	Significació
EXPERIMENTAL	4,00	3,45	1	,519	,477
CONTROL	7,44	7,77			

- EN REFERÈNCIA A LES CONDUCTES *PRO FAIR PLAY*

Una vegada comparats els diferents grups pel que fa referència als Comportaments *Pro fair play* podem veure en les Figures 6.17 i 6.18, les mitjanes de comportaments per lloc de procedència.

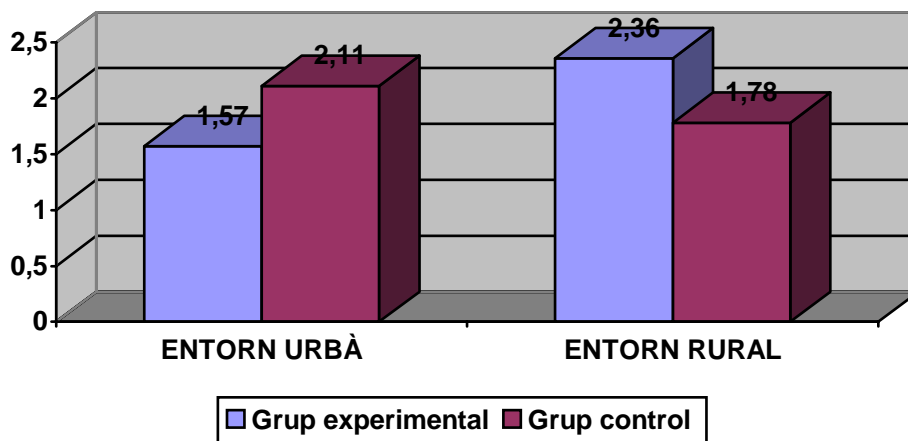

FIGURA 6.17 COMPORTAMENTS *PRO FAIR PLAY* en funció del lloc de procedència al principi de la temporada, abans que el grup experimental rebi la intervenció.

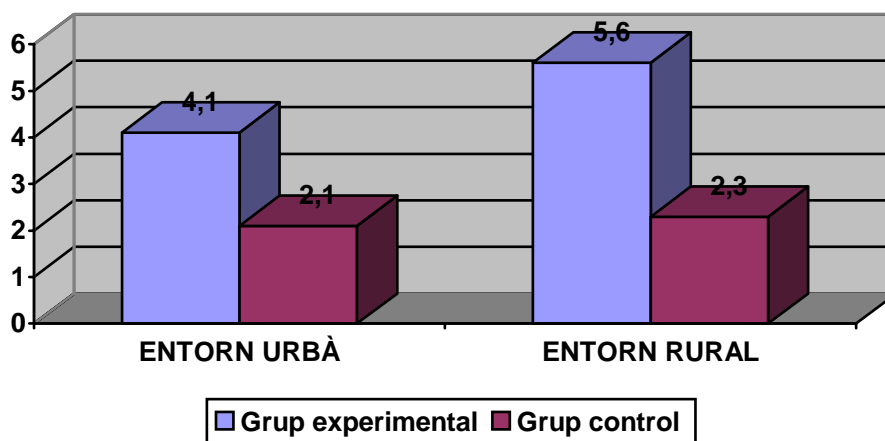

FIGURA 6.18 COMPORTAMENTS *PRO FAIR PLAY* en funció del lloc de procedència al final de la temporada, després que el grup experimental hagi rebut la intervenció.

Una vegada realitzada l'anàlisi de varianza univariada, es pot observar en la Taula 6.30. que referent a la variable lloc de procedència, no existeixen diferències estadísticament significatives entre el grup control i experimental, ni a començament de temporada ni a final havent rebut la intervenció el grup experimental.

TAULA 6.30.- COMPORTAMENTS PROFAIRPLAY, EN FUNCIO DEL LLOC DE PROCEDÈNCIA A COMENÇAMENT I A FINAL DE TEMPORADA					
COMENÇAMENT DE LA TEMPORADA					
GRUP	URBÀ	RURAL	Graus llibertat	F de Snedecor	Significació
EXPERIMENTAL.	1,57	2,36	1	2,895	,099
CONTROL	2,11	1,77			
FINAL DE LA TEMPORADA					
GRUP	URBÀ	RURAL	Graus llibertat	F de Snedecor	Significació
EXPERIMENTAL	4,14	5,63	1	2,561	,119
CONTROL	2,11	2,33			

6.1.7.- ANÀLISIS DE LES DIFERÈNCIES EN EL GRUP EXPERIMENTAL ABANS I DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ

Per poder analitzar la intervenció en la seva justa manera ens queda de comparar el grup experimental abans i després de la intervenció, així podrem constatar les diferències que, si bé resultaven significatives respecte al grup control, no sabem quina ha estat la millora o no, respecte al mateix grup.

Els comportaments, analitzats a través de l'estudi observacional en funció de les tres categories (*Faltes de Contacte*, *Comportaments Antifairplay* i *Comportaments Profairplay*), ens mostren que la incidència de la intervenció ha estat molt important, sobretot pel que fa referència a la reducció de les faltes de contacte.

TAULA 6.31.- COMPORTAMENTS RELACIONATS AMB EL FAIR PLAY; COMPARACIÓ DEL GRUP EXPERIMENTAL ABANS I DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ					
Comportament	N	X ABANS	X DESPRÉS	Z	Significació
Faltes de Contacte	18	13,16	4,77	-3,152	,002
Comportaments Antifairplay	18	6,61	3,66	-2,858	,004
Comportaments Profairplay	18	2,05	5,05	-3,635	,000

Com podem veure en la Taula 6.31, els canvis produïts després de la intervenció són altament significatius, en els tres factors en que s'agrupa el full d'observació.

A continuació analitzarem les diferències per a cada una de les categories d'observació.

TAULA 6.32.- FALTES DE CONTACTE; COMPARACIÓ DEL GRUP EXPERIMENTAL ABANS I DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ PER A CADA UNA DE LES CATEGORIES					
Categories	N	X ABANS	X DESPRÉS	Z	Significació
Patades	18	0,89	0,22	-2,154	,031
Desplaçar	18	11,17	4,33	-2,927	,003
Obstruccions	18	0,61	0,22	-2,111	,035
Colpejos	18	0,50	0,00	-2,460	,014

Com podem veure en la Taula 6.32, tots i cada un dels canvis de les diferents categories són altament significatius després de la intervenció.

TAULA 6.33.- COMPORTAMENTS ANTI FAIR PLAY; COMPARACIÓ DEL GRUP EXPERIMENTAL ABANS I DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ PER A CADA UNA DE LES CATEGORIES					
Categories	N	X ABANS	X DESPRÉS	Z	Significació
Joc perillós	18	1,00	0,38	-2,179	,029
Mans intencionades	18	0,61	0,27	-2,121	.034
Protestar	18	3,22	1,94	-2,150	,032
Pèrdua de temps	18	0,89	0,66	-,611	,541
No tornar la pilota	18	0,28	0,16	-,707	,480
Enganyar	18	0,11	0,16	-,577	,564
Agredir	18	0,33	0,00	-2,449	,014
No acceptar disculpes	18	0,17	0,14	-1,000	,317

Com podem veure en la Taula 6.33, les categories, Joc perillós, Mans intencionades, Protestar i Agredir, presenten diferències altament significatives després de la intervenció. En canvi, Pèrdua de temps, No tornar la pilota, enganyar i No acceptar disculpes, no presenten diferències significatives després de la intervenció.

TAULA 6.34.- COMPORTAMENTS ANTIFAIRPLAY; COMPARACIÓ DEL GRUP EXPERIMENTAL ABANS I DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ PER A CADA UNA DE LES CATEGORIES

Categories	N	X ABANS	X DESPRÉS	Z	Significació
Acceptar disculpes	18	0,28	1,00	-2,982	,003
Disculpar-se	18	0,50	1,50	-3,626	,000
Tirar la pilota fora	18	0,67	1,16	-1,718	,086
Tornar la pilota	18	0,61	0,44	-1,134	,257
Saltar per sobre del porter	18	0,00	0,38	-2,646	,008
Animar, ajudar	18	0,00	0,55	-2,887	,004

Com podem veure a la Taula 6.34, a la majoria de les categories la diferencia estadística és altament significativa després de la intervenció. Trobam les categories Tirar la pilota fora i Tornar la pilota que no experimenten canvis significatius després de la intervenció.

6.2.- ANÀLISI DE LES VALORACIONS SOBRE LES ACTITUDS DE FAIRPLAY EN FUTBOL

Utilitzant com a subjectes els 245 jugadors que formen part dels equips analitzats i que han respost els qüestionaris en els dos moments en què han estat plantejats, i utilitzant com a instrument l'Escala d'Actituds de *Fair play* (EAF), de Boixadós i Col. (1997), es plantegen uns resultats com a conseqüència de la passació inicial de qüestionaris, la intervenció realitzada sobre el grup experimental i la segona passació de qüestionaris.

6.2.1.- ESTUDI CONFIRMATORI DEL QÜESTIONARI

En primer lloc, es va realitzar una anàlisi factorial amb els ítems que formen el qüestionari per veure si s'agrupaven en les tres categories previstes. Una vegada interpretada la solució rotada "varimax", les categories queden agrupades en el nostre estudi de forma un tant divergent d'altres estudis, aquest fet demostra les petites diferències entre poblacions, que poden considerar alguns ítems del qüestionari com a que formen part d'un factor o d'altre.

Podem dir que els ítems que s'han agrupat de forma diferent són:

Ítem 2.- *un jugador ha d'acceptar sempre les decisions de l'àrbitre sense protestar*, en el nostre estudi s'agrupa en el factor de diversió mentres que al estudi de Boixadós s'agrupa com a Joc Dur.

Ítem 3.- *entrar dur està justificat si el públic ho espera*, en el nostre cas s'agrupa en el factor victòria amb un pes factorial 0,581. en el cas de l'estudi de Boixadós s'agrupa en el factor de Joc dur.

Ítem 6.- *està mal fet molestar i trencar la concentració dels contraris*. Factor joc dur pel nostre estudi mentres que és factor victòria per l'altre estudi.

Ítem 19.- *en el futbol és més important guanyar que divertir-se*, en aquest cas, en el nostre estudi factorial s'agrupa en el factors de victòria mentres que a l'estudi de Boixados s'agrupa en el de diversió. En aquest cas el registre de puntuació en un cas i l'altre s'ha fet de forma inversa.

Aquest fet ens impossibilita la comparació entre diferents poblacions, en el nivell d'actituds, tot i que, com veurem més endavant, sí que serà possible a nivell de valors.

En la Taula 6.35, podem veure l'agrupació dels ítems en funció dels pesos factorials de la matriu factorial rotada, a partir de la qual s'interpreten els factors.

TAULA 6.35. interpretació del contingut dels ítems en tres factors.

ESCALA D'ACTITUDS DE FAIRPLAY	
Pesos factorials	Factor 1 : VICTORIA
,627	11.- faria trampa si pensés que m'ajuda a guanyar
,622	22.- és acceptable que un jugador protesti a l'àrbitre les seves decisions
,617	15.- quan tinc oportunitat engany l'àrbitre
,581	3.- entrar dur està justificat si el públic ho espera
,562	8.- és acceptable demanar que l'àrbitre expulsi un jugador de l'equip contrari
,560	1.- quan jug a futbol el resultat final és el més important
,543	16.- un jugador contrari a punt de marcar un gol s'ha d'aturar sense compasió
,511	21.- és acceptable que un equip jugui brut si l'altre equip també hi juga
,457	14.- el més important en el campionat és ser el primer en la classificació
,457	20.- és acceptable que un jugador perdi temps per assegurar-se la victòria
,381	19.- en el futbol és més important guanyar que divertir-se
,326	4.- està bé fer trampa si ningú se n'adona
Pesos factorials	Factor 2: JOC DUR
,704	7.- em molesta la gent que quan juga només vol guanyar
,555	10.- accept perdre quan l'equip contrari juga millor (*)
,523	6.- està mal fet molestar i trencar la concentració dels contraris (*)
,436	5.- no és acceptable que un jugador inciti a lesionar a un jugador del contrari (*)
,331	17.- s'han d'aprofitar les ocasions en què el contrari té un jugador al terra
,324	12.- és acceptable que un jugador reaccioni violentament quan ha rebut una falta
Pesos factorials	Factor 3: DIVERSIÓ I ESPERIT DE JOC
,715	9.- s'ha de tirar la pilota a fora quan un jugador de l'equip contrari està lesionat
,627	13.- en el futbol divertir-se jugant és el més important
,525	18.- en qualsevol categoria passar-s'ho bé hauria de ser el principal objectiu
,387	2.- un jugador ha d'acceptar sempre les decisions de l'àrbitre sense protestar

(*) els ítems assenyalats s'interpreten en sentit invers

Una vegada interpretats els factors, es generen les variables, *Victòria, Joc dur i Diversió i esperit de joc.*

6.2.2.- ANÀLISI DE LES VARIABLES EN LES QUE S'AGRUPA EL QÜESTIONARI AL PRINCIPI I AL FINAL DE LA TEMPORADA

A continuació, començarem a analitzar les puntuacions obtingudes en els qüestionaris pels diferents grups (experimental i control) al principi de la temporada quan el grup experimental encara no ha rebut la intervenció. Posteriorment, comentarem cada un dels ítems del qüestionari i compararem els dos grups després de la temporada quan el grup experimental hagi rebut la intervenció.

En aquest cas, la prova estadística utilitzada per a la comparació de les mitjanes és la "*t d'Student*" a través d'una anàlisi de mesures repetides.

- REFERENT A LA VARIABLE, ACTITUD ENFRONT LA VICTÒRIA

Pel que fa a la variable actitud enfront la victòria podem veure en la Taula 6.36 la comparació de mitjanes entre el principi i el final de temporada, tant pel grup experimental com pel grup control

TAULA 6.36.- ANÀLISI DE LA VARIABLE <u>VICTÒRIA</u> PEL GRUP EXPERIMENTAL I GRUP CONTROL AL PRINCIPI I AL FINAL DE TEMPORADA					
GRUP	N	PRINCIPI	FINAL	t	Significació
EXPERIMENTAL	109	3,22	3,18	,441	,660
CONTROL	136	3,28	3,30	,980	,329

Com podem veure a la Taula 6.36 no existeixen diferències per a la variable actitud enfront la victòria ni al principi ni al final de la temporada, ja sigui pel grup experimental com pel grup control.

A continuació, podem veure en la Figura 6.19, l'estat de les actituds enfront la victòria al principi i al final de temporada, amb un grau d'acord entre el 3,18 i el 3,30.

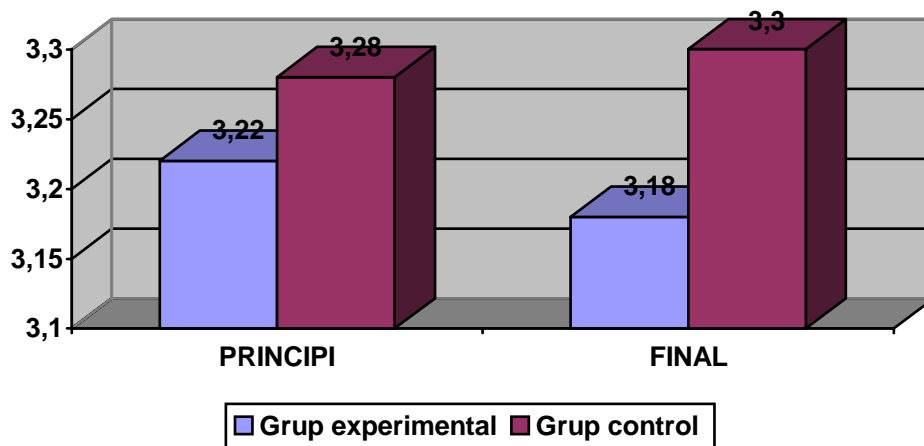

Figura 6.19, Variable actitud enfront la Victòria al principi i al final de temporada

- REFERENT A LA VARIABLE; ACTITUD ENFRONT EL JOC DUR

Pel que fa a la variable actitud enfront el joc dur podem veure en la Taula 6.37 la comparació entre el principi i el final de temporada, tant pel grup experimental com pel grup control

TAULA 6.37.- ANÀLISI DE LA VARIABLE <u>JOC DUR</u> PEL GRUP EXPERIMENTAL I GRUP CONTROL AL PRINCIPI I AL FINAL DE TEMPORADA					
GRUP	N	PRINCIPI	FINAL	t	Significació
EXPERIMENTAL	109	2,74	2,61	1,707	,091
CONTROL	136	2,72	2,74	,654	,514

Com podem veure en la Taula 6.37 no existeixen diferències per a la variable Joc dur, ni al principi ni al final de la temporada ja sigui per al grup experimental com per al grup control.

A continuació, podem veure en la Figura 6.20, l'estat de les actituds enfront el joc dur, amb un grau d'acord entre el 2,61 i el 2,74, sobre 5.

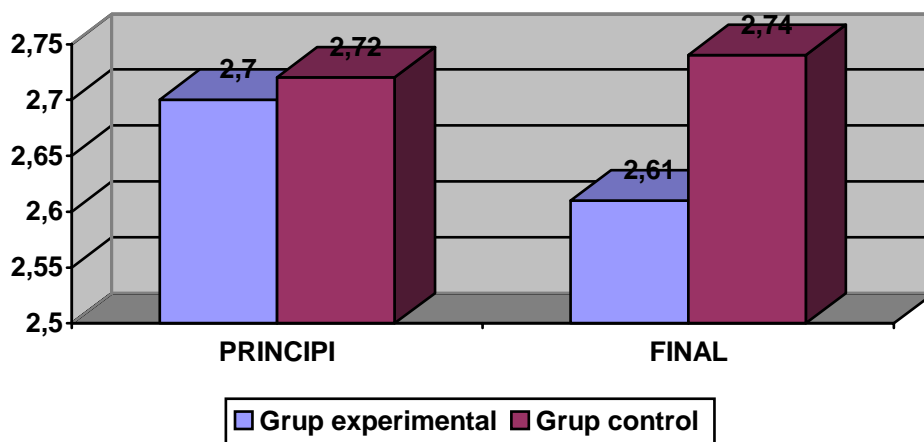

Figura 6.20, Variable actitud enfront el Joc dur al principi i al final de temporada

Els resultats mostrats pels joves adolescents mallorquins demostren una actitud més propera a la indiferència envers el joc dur, tant si han rebut o no una intervenció.

- REFERENT A LA VARIABLE ACTITUD ENFRONT LA DIVERSIÓ I ESPERIT DE JOC

Pel que fa a la variable actitud enfront la diversió i l'esperit de joc, podem veure en la Taula 6.38 la comparació entre el principi i el final de la temporada, tant pel grup experimental com pel grup control

TAULA 6.38.- ANÀLISI DE LA VARIABLE <u>DIVERSIÓ</u> ESPERIT DE JOC, PEL GRUP EXPERIMENTAL I GRUP CONTROL AL PRINCIPI I AL FINAL DE TEMPORADA					
GRUP	N	PRINCIPI	FINAL	t	Significació
EXPERIMENTAL	109	4,19	4,11	,875	,384
CONTROL	136	4,20	4,17	,568	,571

Com podem veure en la Taula 6.38 no existeixen diferències per a la variable “diversió i esperit de joc”, ni al principi ni al final de temporada ja sigui pel grup experimental com pel grup control.

A continuació podem veure en la Figura 6.21, l'estat de les actituds enfront la diversió, amb un grau d'acord entre el 4,11 i el 4,20, sobre 5.

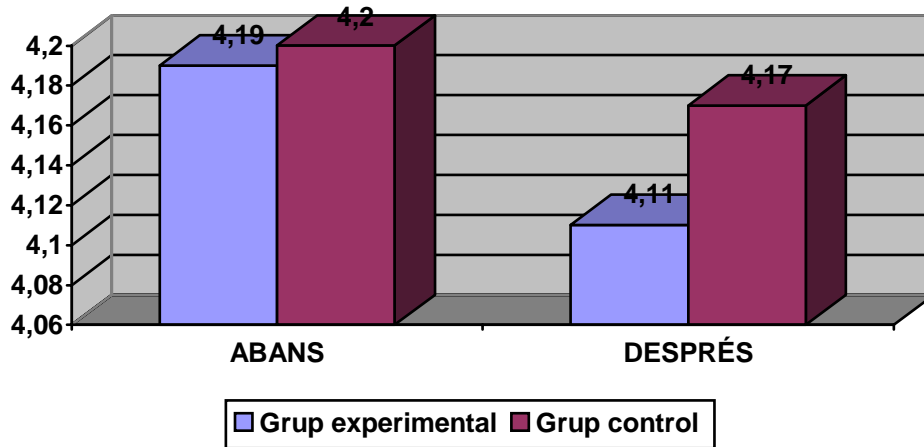

Figura 6.21, Variable actitud envers la Diversió i esperit de joc al principi i al final de temporada

Els resultats mostrats pels joves adolescents mallorquins demostren una actitud molt propera a l'acord envers la Diversió i esperit de joc, tant si han rebut com si no una intervenció.

6.2.3.- ANÀLISI DELS ÍTEMS QUE CONFORMEN EL QÜESTIONARI D'ACTITUDS AL PRINCIPI I AL FINAL DE LA TEMPORADA.

A continuació iniciarem una sèrie d'anàlisis per observar les diferents dades de cada un dels ítems del qüestionari agrupats pel factors que han estat objecte d'anàlisis, de totes formes aquesta visió ens donarà una informació específica sobre cada una de les actituds que estaven expressades en el qüestionari, i podrem adonar-nos de la importància de la resposta i el grau d'acord i desacord en cada una d'elles.

- **EN RELACIÓ AL FACTOR VICTÒRIA**

En la Taula 6.39 podem veure els resultat referents a les actituds corresponents al factor victòria, formulades al qüestionari per les frases corresponents.

Com podem observar no existeixen diferències significatives ni pel que fa al grup control ni al grup experimental, ja sigui al principi o al final de la temporada, excepte en un dels ítems, el 15, que el grup experimental canvia la seva resposta al final de la temporada, es a dir, una vegada ha rebut la intervenció sobre esportivitat.

És interessant remarcar que la gradació de les respostes canvia d'un ítem a l'altre mostrant bàsicament un grau d'acord i indiferència respecte al factor victòria, la mitjana de resposta més baixa a un ítem és de 2,28 i la més alta és de 3,86 sobre 5, això ens indica, per tant que els jugadors cadets de Mallorca tenen un grau de indiferència respecte al factor victòria.

Les actituds mostrades pels futbolistes cadets de Mallorca mostren una estabilitat durant tota la temporada, així, les respostes tant del grup control, com les respostes del grup experimental es mantenen molt estables, tot i haver tingut una incidència sobre quines han de ser les

actituds positives i quines no han de ser les actituds negatives, que els integrants del grup experimental han rebut durant la intervenció.

TAULA 6.39.- ACTITUDS CORRESPONENTS AL FACTOR <u>VICTORIA</u>					
GRUPS EXPERIMENTAL I GRUP CONTROL AL PRINCIPI I AL FINAL DE LA TEMPORADA					
ITEM 1: "Quan jug a futbol el resultat final és el més important"					
GRUP	N	PRINCIPI	FINAL	t	Significació
EXPERIMENTAL	109	3,81	3,74	,528	,599
CONTROL	136	3,55	3,48	,650	,517
ITEM 3: "Entrar dur està justificat si el públic ho espera"					
EXPERIMENTAL	109	2,28	2,46	-1,014	,313
CONTROL	136	2,50	2,43	,569	,570
ITEM 4: "Està bé fer trampa si ningú s'en dóna compte"					
EXPERIMENTAL	109	3,05	3,18	-,736	,463
CONTROL	136	3,52	3,03	1,417	,159
ITEM 8: "És acceptable demanar que l'àrbitre expulsi un jugador de l'equip contrari"					
EXPERIMENTAL	109	3,33	3,35	-,161	,873
CONTROL	136	3,60	3,57	,253	,801
ITEM 11: "Faria trampa si penses que m'ajuda a guanyar"					
EXPERIMENTAL	109	3,04	2,98	,357	,722
CONTROL	136	3,44	3,10	1,360	,176
ITEM 14: "El més important en el campionat és ser el primer de la classificació "					
EXPERIMENTAL	109	3,75	3,76	-,056	,956
CONTROL	136	3,83	3,78	,478	,633
ITEM 15: "Quan tinc l'oportunitat engany a l'àrbitre"					
EXPERIMENTAL	109	3,59	3,17	2,347	,021
CONTROL	136	3,65	3,59	,602	,548
ITEM 16: "Un jugador de l'equip contrari a punt de marcar un gol ha de ser aturat"					
EXPERIMENTAL	109	2,94	3,02	-,426	,671
CONTROL	136	3,27	3,27	,000	1,000
ITEM 19: "En el futbol és més important guanyar que divertir-se"					
EXPERIMENTAL	109	2,94	2,90	,217	,829
CONTROL	136	3,20	3,36	-,514	,608
ITEM 20: "És acceptable que un jugador perdi temps per assegurar-se la victòria"					
EXPERIMENTAL	109	3,84	3,64	1,168	,245
CONTROL	136	3,86	3,80	,651	,583
ITEM 21: "És acceptable que un equip jugui brut si l'altre també hi juga"					
EXPERIMENTAL	109	2,89	2,96	-,904	,368
CONTROL	136	2,96	3,02	-,514	,608
ITEM 22: "És acceptable que un jugador protesti a l'àrbitre les seves decisions"					
EXPERIMENTAL	109	3,22	2,95	1,636	,105
CONTROL	136	3,19	3,15	,346	,730

- EN RELACIÓ AL FACTOR DIVERSIÓ I ESPERIT DE JOC

En la Taula 6.40 podem veure els resultats referents a les actituds que corresponen al factor Diversió i esperit de joc.

TAULA 6.40.- ACTITUDS CORRESPONENTS AL FACTOR DIVERSIÓ					
GRUPS EXPERIMENTAL I GRUP CONTROL AL PRINCIPI I AL FINAL DE LA TEMPORADA					
ITEM 2: "Un jugador ha d'acceptar sempre les decisions de l'àrbitre sense protestar"					
GRUP	N	PRINCIPI	FINAL	t	Significació
EXPERIMENTAL	109	3,57	3,59	-,110	,913
CONTROL	136	3,66	3,67	-,068	,946
ITEM 9: "S'ha de tirar la pilota a fora quan un jugador contrari està lesionat"					
EXPERIMENTAL	109	4,58	4,47	,884	,379
CONTROL	136	4,50	4,50	,095	,924
ITEM 13: "En el futbol divertir-se jugant és el més important"					
EXPERIMENTAL	109	4,44	4,25	1,294	,198
CONTROL	136	4,39	4,36	,432	,666
ITEM 18: "En qualsevol categoria passar-s'ho bé hauria de ser el principal objectiu"					
EXPERIMENTAL	109	4,17	4,14	,202	,840
CONTROL	136	4,23	4,14	,994	,322

Podem observar que no existeixen diferències estadísticament significatives entre els grups ni al principi ni al final de la temporada.

El que pot semblar interessant respecte a aquest factor és el grau d'acord de la resposta. La mitjana de resposta més baixa és de 3,57 i la més alta és 4,58 sobre 5, el que representa un grau d'acord o molt d'acord respecte al factor diversió.

Podem dir que els futbolistes cadets de Mallorca expressen un grau d'acord molt elevat pel que fa a les actituds que expressen que la diversió i l'esperit de joc és important per ells.

▪ EN RELACIÓ AL FACTOR JOC DUR

En la Taula 6.41 podem veure els resultats referents a les actituds que corresponen al factor Joc dur

TAULA 6.41.- ACTITUDS CORRESPONENTS AL FACTOR JOC DUR					
GRUPS EXPERIMENTAL I GRUP CONTROL AL PRINCIPI I AL FINAL DE TEMPORADA					
ITEM 5: <i>“No és acceptable que l’entrenador inciti a lesionar un jugador de l’equip contrari”</i>					
GRUP	N	PRINCIPI	FINAL	t	Significació
EXPERIMENTAL	109	3,28	3,06	1,396	,166
CONTROL	136	3,10	2,97	-,123	,903
ITEM 6: <i>“Està mal fet molestar i trencar la concentració dels contraris”</i>					
EXPERIMENTAL	109	3,21	3,04	,826	,411
CONTROL	136	2,76	2,84	-,719	,473
ITEM 7: <i>“Em molesta la gent que quan juga només vol guanyar”</i>					
EXPERIMENTAL	109	3,01	2,77	,884	,379
CONTROL	136	3,34	3,35	-,123	,903
ITEM 10: <i>“Accept perdre quan l’equip contrari juga millor”</i>					
EXPERIMENTAL	109	4,15	4,26	-,645	,520
CONTROL	136	3,95	4,05	-,975	,331
ITEM 12: <i>“És acceptable que un jugador reaccioni violentament quan ha estat objecte de falta”</i>					
EXPERIMENTAL	109	2,37	2,32	,285	,776
CONTROL	136	2,73	2,76	,664	,508
ITEM 17: <i>“S’han d’aprofitar les ocasions en que l’equip contrari té un jugador lesionat al terra”</i>					
EXPERIMENTAL	109	2,38	2,15	1,228	,222
CONTROL	136	2,71	2,78	1,069	,287

Una vegada més ens trobem que no existeixen diferències significatives respecte a les actituds de joc dur ni al principi de la temporada ni al final d’aquesta, ni tan sols en el grup experimental que havia rebut una intervenció en aquest nivell.

Podem destacar, però, que el grau d’acord respecte a les afirmacions que sustentaven els ítems del qüestionari i que hem agrupat en el factor joc dur, es en general de indiferència enfront el joc dur. Cal destacar l’ítem núm. 10

que expressa si és acceptable perdre quan l'equip contrari juga millor, ja que la puntuació en aquest ítem és de total acord.

6.3.- ANÀLISI SOBRE ELS VALORS EN FUTBOLISTES CADETS.

Els 245 subjectes que participaren de la nostra investigació responen aquest cop al qüestionari "*Sports Values Questionnaire*" (SVQ) de Lee i cols (2000). Com hem vist, aquest atén a 18 valors que a través d'altres investigacions es creuen molt rellevants per a la pràctica esportiva.

6.3.1.- ANÀLISIS DELS VALORS EN ELS QUE S'AGRUPA EL QÜESTIONARI AL PRINCIPI I AL FINAL DE LA TEMPORADA

A continuació podem veure la representació de la importància dels 18 valors expressats en aquests qüestionari, i la mitjana de respostes dels jugadors. En primer lloc ho veurem de forma global i després analitzarem cada valor i la importància o no que cada un d'ells té per els futbolistes cadets de Mallorca.

A nivell teòric hem de suposar que els valors són una estructura ferma i són sempre positius per aquell qui els sosté, per tant hauríem de suposar que no hi hauria d'haver diferències importants després de la intervenció.

A la Taula 6.42. podem veure la mitjana de resposta (-1/5) per a cada un dels valors en els grups (experimental N=109 / control N=136), tant al principi com al final de la temporada, després que el grup experimental hagi rebut la intervenció educativa per a la millora de l'esportivitat i la reducció de la conductes desfavorables al fair play en la pràctica esportiva.

TAULA 6.42 ANALISI DEL GRUP <u>EXPERIMENTAL</u> ABANS I DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ PER ALS VALORS DEL QÜESTIONARI (SVQ)				
VALOR	X PRINCIPI	X FINAL	t	Sig. (95%)
ASSOLIMENT	4,29	4,52	2,140	,035
AUTOREALITZACIÓ	4,23	4,33	,926	,357
DIVERSIÓ	4,19	4,40	1,652	,102
COMPANYONIA	3,91	4,22	2,317	,022
OBEDIENCIA	3,82	4,06	2,354	,020
COHESIÓ D'EQUIP	3,80	4,10	2,283	,024
MOSTRAR HABILITATS	3,73	4,00	2,393	,018
ESPORTIVITAT	3,66	3,91	1,880	,063
MANTENIMENT DE CONTRACTE	3,63	3,81	1,503	,136
COMPASIÓ	3,57	3,85	2,394	,018
IMATGE PÚBLICA	3,55	3,80	2,072	,041
SALUT I FORMA FÍSICA	3,55	3,80	2,158	,033
CONSENS	3,53	3,77	1,869	,064
BON JOC	3,52	3,60	,675	,501
TOLERANCIA	3,33	3,64	2,225	,028
CONFORMITAT	3,28	3,56	2,181	,031
JUSTICIA	3,12	3,45	1,997	,048
GUANYAR	2,23	2,16	-,521	,603

Tot i que alguna de les diferències estadísticament significatives que surten en la taula anterior podrien suggerir que hi ha un canvi en la estructura dels valors, els canvis són molt petits i no indiquen un canvi de tendència en la resposta (-1/5),

A continuació podem veure la Taula 6.43. que ens indica els valors corresponents al grup control:

TAULA 6.43 ANÀLISI DEL GRUP <u>CONTROL</u> AL PRINCIPI I AL FINAL DE TEMPORADA PER ALS VALORS DEL QÜESTIONARI (SVQ)				
VALOR	X PRINCIPI	X FINAL	t	Sig. (95%)
ASSOLIMENT	4,51	4,46	,459	,647
DIVERSIÓ	4,35	4,34	,054	,957
AUTOREALITZACIÓ	4,27	4,25	,280	,780
OBEDIENCIA	4,21	4,19	,184	,855
MOSTRAR HABILITATS	4,08	4,08	,000	1,000
MANTENIMENT DE CONTRACTE	3,97	3,93	,348	,728
COMPANYONIA	3,83	3,82	,107	,915
ESPORTIVITAT	3,83	3,86	-,166	,868
BON JOC	3,79	3,77	,127	,899
SALUT I FORMA FÍSICA	3,73	3,72	,056	,955
COMPASIÓ	3,71	3,72	-,046	,963
IMATGE PÚBLICA	3,70	3,70	,044	,965
CONFORMITAT	3,64	3,63	,044	,965
JUSTICIA	3,63	3,58	,332	,740
CONSENS	3,52	3,54	-,137	,892
COHESIÓ D'EQUIP	3,44	3,47	-,168	,867
TOLERANCIA	3,25	3,25	-,039	,969
GUANYAR	2,27	2,27	,000	1,000

Com podem veure la estructura dels valors no canvia després d'haver passat la temporada i que s'acosti el final de la lliga.

Una vegada comprovat que la intervenció ha provocat petites diferències en la apreciació dels valors per part dels futbolistes cadets mallorquins volem analitzar quina és, a nivell descriptiu, l'estructura dels valors d'aquests durant la pràctica esportiva.

Els valors a continuació estan presentats de forma en que han puntuat de major a menors importància:

TAULA 6.44 ESTRUCTURA DELS VALORS DELS JOVES MALLORQUINS DE TOTA LA MOSTRA	
VALOR	X MALLORQUINS
ASSOLIMENT	4,51
DIVERSIÓ	4,37
AUTOREALITZACIÓ	4,30
OBEDIENCIA	4,15
MOSTRAR HABILITATS	4,05
COMPANYONIA	4,00
MANTENIMENT DE CONTRACTE	3,90
ESPORTIVITAT	3,87
COMPASIÓ	3,77
SALUT I FORMA FÍSICA	3,76
IMATGE PÚBLICA	3,75
COHESIÓ D'EQUIP	3,74
BON JOC	3,70
CONSENS	3,63
CONFORMITAT	3,61
JUSTICIA	3,55
TOLERANCIA	3,42
GUANYAR	<u>2,22</u>

Hem de recordar que els esportistes responien al qüestionari amb una escala del (-1 / 5), i que valor propers a 5 signifiquen que el valor és considerat com a extremadament important i -1 significa que el valor no es gens important.

Els futbolistes de categoria cadet de Mallorca han puntuat de molt important a extremadament important: *Assoliment* (4,51), *Diversió* (4,37), *Autorealització* (4,30), *Obediència* (4,15), *Mostrar habilitats* (4,05) i *Companyonia* (4,00).

Així mateix han valorat de Bastant a Molt important els següents valors: *Manteniment de contracte* (3,90), *Esportivitat* (3,87), *Compasió*

(3,77), *Salut i forma física* (3,76), *Imatge pública* (3,75), *Cohesió d'equip* (3,74), *Bon joc* (3,70), *Consens* (3,63), *Conformitat* (3,61), *Justícia* (3,55), i *Tolerància* (3,42).

De la mateixa forma els jugadors han valorat com a una mica important únicament el valor *Guanyar* amb una puntuació de 2,22.

7.- DISCUSSIÓ

7.- DISCUSSIÓ

En aquest capítol discutirem els resultats obtinguts en l'apartat anterior, fent incidència en els aspectes més diferenciadors de la idoneïtat de la intervenció realitzada als joves futbolistes de Mallorca.

7.1.- DISCUSIÓ DE L'ESTUDI OBSERVACIONAL SOBRE ESPORTIVITAT I COMPORTAMENTS RELACIONATS AMB EL FAIRPLAY

En primer lloc discutirem els resultats referents a l'estudi observacional sobre esportivitat i comportaments relacionats amb el fairplay.

L'objectiu inicial era poder comprovar si les conductes relacionades amb el fairplay podien canviar després d'un procés d'intervenció dissenyat, a fi i efecte de disminuir les conductes antiesportives i augmentar les conductes esportives.

L'observació de les conductes dels jugadors una vegada registrades en les 19 categories de que consta el IOFF, i una vegada agrupades en els tres blocs de categories operacionals (faltes de contacte, conductes antifairplay i conductes profairplay) planteja una sèrie de particularitats a l'hora de discutir els resultats.

Degut a que els estudis observacionals sobre esportivitat són escassos, i no tenim constància fins aleshores de que cap d'aquest estudis reuneixin les característiques d'haver realitzat una intervenció i contrastar els resultat a través d'un grup control, la discussió es centra bàsicament amb el propi treball de recerca i amb la comparació amb els estudis del Grup d'Estudis de Psicologia de l'Esport de la Universitat Autònoma de Barcelona (GEPE-UAB), que foren els que dissenyaren l'esmentat instrument, tot i que les edats dels subjectes i les situacions geogràfiques de les poblacions no es tractin de les mateixes.

Així mateix, veurem que alguns dels resultats reafirmen els de altres estudis (Giebink i McKencie 1985; Rainey i Cherilla 1992; Olmedilla, Lozano i Andreu 2001), que proposen una intervenció psicològica o educativa per a millorar la esportivitat dels subjectes.

Seguint la estructura del capítol anterior, la Figura 6.1, ens mostrava que l'estat actual del futbol en categoria cadet a Mallorca és de bona salut, tot i que no disposem de dades comparatives d'altres estudis realitzats a l'illa de Mallorca, amb les mateixes característiques. Aquest primer resultat és bastant revelador, ja que tot i que són les dades generals, abans de la intervenció sobre el grup experimental, podem veure com es produeixen poques conductes antiesportives, el que ens situa en la visió més positiva de les tres visions de l'esport en edat escolar, que com veiem en el capítol 2 d'aquesta tesi feien referència al context positiu, neutre o negatiu de l'esport escolar per el desenvolupament moral dels joves. Així podem afirmar que en el cas de Mallorca, i per comparació amb els estudis realitzats a la resta de l'estat espanyol, podem dir que l'esport escolar és un context neutre pel que fa referència a la pràctica esportiva. Tal vegada altres resultats es derivarien si l'estudi es centrés en els pares, com a tipologia especial de públic, o en els gestors i periodistes del context de l'esport escolar, aquesta podria ser una línia de recerca interessant que s'hauria de derivar del present estudi.

Als estudis de Cruz i Cols. (2001) es presenta una gràfica que indica la relació de conductes per una població cadet de futbolistes amb els següents resultats al començament de la temporada:

Faltes de contacte 63,4%. Conductes antifairplay 28,7% i conductes profairplay 7,82%.

En el nostre cas, els futbolistes cadets de Mallorca mostren els resultats següents:

Faltes de contacte 59%. Conductes antifairplay 31% i conductes profairplay 10%. Els resultats són similars i segueixen una línia lògica, per tant podríem dir que no existeixen diferències entre les poblacions mallorquina i catalana.

Podem argumentar que es donen moltes conductes antiesportives si comparam amb els resultats de la lliga professional de futbol ja que en aquesta es donaven un 14% de conductes anti fair play en comparació amb el 30% que es dona als esportistes cadets. (Cruz i Cols. 1999).

En un estudi més recent de Kirker, Tenenbaum i Mattson (2000), on s'investiguen les dinàmiques de l'agressió en esports col·lectius (hoquei i Bàsquet) i la metodologia és a través d'observació directe de partits enregistrats en vídeo i anotats en una plantilla de pròpia elaboració, es reafirma aquesta idea que els comportaments antiesportius i concretament les accions violentes són menys presents en l'esport del que caldria pensar si feim cas de les notícies de la premsa. Així, aquests investigadors de Austràlia i Florida deixen clar que pràcticament no existeixen comportaments que ells classifiquen de tipus 5 i de tipus 4 que estan mesurats en funció de la sanció que reben per part del comitè de competició, així doncs inclòs en l'esport professional de dos esports predominantment de contacte existeixen menys accions de violència que el que sembla.

Una vegada analitzades les dades de les Taules 6.1; 6.2; i 6.3, és important remarcar la igualtat de les dades en els dos grups en que es va dividir la mostra, tant en el grup experimental com en el grup control, de forma que al principi de la temporada els resultats són pràcticament iguals entre els dos grups.

L'anàlisi descriptiu que es desprèn d'aquesta primera lectura ens indica que els resultats obtinguts en la mostra dels futbolistes cadets a Mallorca és semblant als resultats d'altres estudis, tot i que es tracte d'esportistes alevins (Cruz, Capdevila, Boixadós, Pintanel, Alonso, Mimblero, Torregrosa, 1996; Cruz, 1997). Així les dades referents a les faltes de contacte són pràcticament idèntiques i les proporcions de conductes antifairplay i profairplay són semblants a l'esmentat estudi de Cruz i cols. (1996)

Una vegada analitzats els tres blocs de categories en les que s'agrupa l'instrument d'observació (faltes de contacte, conductes antifairplay, conductes profairplay), després de la temporada, observem que existeixen diferències significatives que ens indiquen que en tots tres casos la intervenció ha estat positiva, es a dir, s'ha aconseguit reduir les faltes de contacte, augmentar les conductes profairplay i reduir les conductes antifairplay.

Aquests mateixos resultats els podem trobar, això sí, sense la referència d'un grup control, i amb una intervenció feta només als entrenadors, a l'estudi de Boixadós (1998), on l'increment de millora de les conductes és inferior al nostre estudi, tot i que es tracte de una mostra molt diferent en edat.

Hem de suposar, i ho podem veure a través del resultat de la recerca, que cap al final de la temporada, el grup control manté els resultats i empitjora alguns. Això és, manteniment de faltes de contacte augment de conductes antifairplay (+4%) i manteniment de conductes profairplay, si a això hi ajuntem la millora del grup experimental respecte a ell mateix a l'inici de la temporada, això és, augment espectacular de les conductes profairplay (+29%), disminució de les faltes de contacte (-26%) i disminució de les conductes antifairplay (-3%), podem indicar la idoneïtat de la intervenció que s'ha proposada pel que fa als conductes relacionats amb el fairplay.

Cap a finals de la temporada degut a la pressió del final del campionat les conductes antifairplay tendeixen a augmentar en el grup control, al menys això es desprèn de la quantitat més gran de sancions que els àrbitres apliquen cap als final de les temporades regulars.

De totes formes existeixen pocs estudis, (Boixadós 1998), que utilitzin mitjans d'observació de comportaments i a més a més intervinguin als subjectes, si a això hi afegim la diferenciació entre grup control i experimental, pocs són els estudis per poder comparar. En aquest sentit, un estudi de Giebink i McKenzie (1985), posa de manifest que una intervenció dissenyada a partir de estratègies de comunicació positiva millorava la esportivitat en els esports que es practicaven en l'entorn de l'educació física escolar.

També a l'estudi de Rainey i Cherilla (1992) sobre comportaments relacionades amb el fairplay, conclou que hi ha pocs comportaments antifairplay seriosos, el que nosaltres anomenaríem conductes desfavorables al fairplay greus, coincidint plenament amb els seus estudis, i posant de manifest que la salut de l'esport escolar a Mallorca és millor del que a priori podria pensar-se. Això fa que haguem de mirar seriosament als agents implicats en l'esport a part dels esportistes i entrenadors, això és; Pares, gestors, i premsa

Per altre banda, Rasclé, Coulomb i Pfister (1998) mostren que la influència de l'esport institucionalitzat a dins del medi escolar produeix menys comportaments agressius donat a que molts dels entrenadors són professors de Educació Física.

En referència a l'estudi pormenoritzat de cada una de les categories del IOFF, una dada interessant és la que fa referència a la categoria *agredir, escopir*, la mitjana de comportaments al principi de temporada per a tota la mostra era de 0,36 per partit, això és una referència per a la salut del futbol cadet a Mallorca, que sembla ser no és un escenari violent com algunes vegades s'ha pogut indicar. Una vegada acabada la temporada els resultats demostren que els equips que han rebut la intervenció disminueixen aquesta conducta. De totes formes en

valors tan baixos de freqüència de comportament no podem demostrar que el protocol dissenyat per la intervenció sigui definitiu per evitar la violència en la pràctica esportiva però sí per reduir-la.

En referència a la categoria *disculpar-se* el nombre de vegades que es donava aquesta conducta abans de la intervenció (mitjana de 0,52 conductes per partit) fa pensar que no és una conducta que es reforça prou en els jugadors, i pot ser és una de les conductes més lloables de ser considerades com a abanderades de la esportivitat. Després de la intervenció el nombre total de aquestes conductes passa a ser de 1,5 en el grup experimental. Per tant, la intervenció aporta quelcom a aquesta tant important conducta esportiva.

En referència a la conducta *animar* cal analitzar els valors del nombre de vegades que es dona aquesta, ja que abans de la intervenció aquesta conducta no s'ha donat cap cop ni a un grup ni a l'altre, després de la intervenció la conducta es dona 0,27 cops de mitjana per partit, una dada realment pobre si analitzem que aquest hauria de ser una de les conductes que més s'haurien de donar en un ambient no embrutit per l'interès excessiu per la victòria en la competició. Serà interessant incloure recomanacions en aquest sentit de cara al disseny de futures intervencions.

És destacable el comentari d'algunes de les categories que no han resultat significatives les diferències entre el grup experimental i el grup control cap al final de la temporada. Concretament les categories: *perdre temps*, *no tornar la pilota* (després que l'equip contrari l'envii fora a conseqüència d'alguna lesió), *tornar la pilota* (després que l'equip contrari l'envii fora a conseqüència d'alguna lesió) i *saltar per sobre del porter*, això pot ser degut a que les dues primeres fan referència a accions del joc que tot i ser conductes antiesportives, formen part de la estratègia de

joc d'alguns entrenadors fins i tot a aquestes categories. Aquest és un clar indicador que malgrat la intervenció insistís en aquest aspecte, el caire competitiu imitant l'esport competitiu i espectacle que regne sobre els joves adolescents de Mallorca està fortament arrelat. De totes formes per a molts d'entrenadors aquesta conducta esta considerada com a part del joc i és un concepte tàctic per a conservar un resultat. Malgrat això en l'esport en edat escolar no hauria de ser així ja que no deixa de ser un comportament antiesportiu el retenir el temps de joc que l'altre equip té per intentar jugar.

Les dades referents a la millora de les conductes positives i la disminució de les negatives són interessants en el moment que els comparem amb altres estudis. A l'estudi de Boixadós (1998), la millora després de la intervenció feta als entrenadors era de una disminució de conductes antifairplay en un 12,7% mentre que en el nostre cas només davallen un 3%, en canvi les millores en referència a les conductes profairplay, en el cas de l'esmentat estudi són de 12,5% mentre que en el nostre estudi arriben al 29%, i les faltes de contacte que en l'altre estudi romanen pràcticament estables al nostre disminueixen un 26%. Això fa pensar, que la intervenció és més efectiva aplicada a diferents nivells (esportistes, pares i entrenadors). L'anàlisi està fet en diferents poblacions de diferents edats. De totes formes com ja hem comentat, la importància de l'estudi és la gran diferencia que existeix entre el grup experimental i el grup control cap al final de la temporada. Així i fent referència a la Taula 6.5 i 6.6 del capítol anterior, podem veure que després de la intervenció les dades comparades entre els dos grups són molt importants: **27% més de conductes pro fair play, 10% menys de conductes anti fair play i 17% menys de faltes de contacte, en el grup experimental.** Aquestes dades confirmen les hipotesis 1,2,3, en les que es plantejava que les conductes pro fair play tendrien a augmentar (hipotesi 1), les conductes antifairplay tendrien a disminuir (hipotesi 2), i

les faltes de contacte tendrien a disminuir (hipotesi 3), en el grup experimental respecte al grup control després de la intervenció.

En altres estudis fets al estat espanyol, ara be sense grup control de referència, mostren que les sancions derivades de les conductes antifairplay i les faltes de contacte disminueixen després d'un procés d'intervenció, com és el cas del estudi de Olmedilla, Lozano i Andreu (2001). Podem afirmar que les intervencions sobre els esportistes es veuen directament relacionades amb la reducció de conductes antiesportives i violentes.

Per altre banda si l'anàlisi el feim des de la perspectiva del lloc de procedència dels equips (entorn rural, entorn urbà), sí trobàvem alguna diferència. Les faltes de contacte canvien evidentment entre el grup experimental i el grup control. Ara bé, el grup que ha rebut la intervenció disminueix més les faltes de contacte si es tracte de un entorn rural. En canvi el grup control els equips d'entorn rural tenen tendència a augmentar les faltes. Això ens indica que **la intervenció té més efecte als equips d'entorn rural en referència a les faltes de contacte**. Amb aquestes dades donam per confirmada la hipotesi 4, ja que les diferències significatives ho són en una part infima de tot el conjunt de comportaments relacionats amb el fairplay

Els altres blocs conductuals (conductes antifairplay i conductes profairplay) no es veuen afectats pel fet que els equips pertanyen a un entorn o a un altre. De totes formes, tot i que les diferències no són estadísticament significatives els comportaments profairplay són mes alts en entorn rural que en entorn urbà, mantenint-se les diferències tant abans com després de la intervenció (Taules 6.17, 6.18).

La interpretació i l'anàlisi de les dades fet des de la perspectiva de altres variables (nivell de classificació) ens aporta i indica la certesa que

les conductes relacionades amb el fairplay i l'esportivitat no canvien en funció de si els equips son millors (a un nivell de classificació més alt) o si són de un nivell competitiu més baix. Aquesta dada ens revela que es confirma la hipotesi 5. Hem pogut veure que el fet que un equip tingui millors resultats a nivell competitiu no mostra diferències en relació a les conductes esportives o antiesportives que desplega en el camp de joc.

7.2.- DISCUSSIÓ DE LES VALORACIONS SOBRE LES ACTITUDS DE FAIRPLAY EN EL FUTBOL.

Complint amb l'objectiu d'avaluar l'estat actual de l'esportivitat als futbolistes en categoria cadet a Mallorca, i de comprovar la idoneïtat d'una intervenció per a millorar la esportivitat, la recerca es va complementant amb altres mitjans com el fet d'analitzar les actituds enfront la pràctica esportiva dels nostres jugadors adolescents. En aquest cas i com ja hem comentat en capítols anteriors, s'utilitza l'Escala d'Actituds del Fairplay, (EAF), (Boixadós 1998).

Una vegada realitzat l'estudi confirmatori dels qüestionaris, s'han confirmats els factors esperats en el qüestionari, tot i que algun dels items s'han distribuït en algun dels factors no esperats. Els factors resultants són *Victòria, Joc Dur i Diversió i esperit de joc*. En aquest cas i comparant l'anàlisi factorial amb el d'altres estudis (Cruz, Capdevila, Boixadós, Pintanel, Alonso, mimbrero i Torregrosa 1996; Cruz, Boixadós, Torregrosa, Mimbrero i Valiente 1999; Cruz, Boixados, Rodriguez, Torregrosa, Valiente, Villamarin 2000) en el que s'hagi aplicat exactament la mateixa versió del qüestionari existeixen diferències que podem determinar per les diferències de edat, lloc i cultura dels subjectes enquestats.

Com hem vist en el punt anterior, i amb la estructura que abans hem seguit analitzant els resultats per blocs de categories, analitzarem en primer lloc les actituds referents a la variable victòria.

En una primera fase de la investigació podem veure com ens mostra la Taula 6.32 que no hi ha diferències significatives entre el grup experimental i el grup control al principi de la temporada ni al final d'aquesta quan el grup experimental ha rebut la intervenció. Ara bé, si

que podem veure unes lleugeres diferències que mostren que el grau d'acord que estableixen els subjectes representa un petit augment pel que fa al grup control, tot i això les diferències no són estadísticament significatives. Aquests resultats ens indiquen que pel que fa a la variable actitud enfront la victòria, la intervenció no ha tingut un efecte positiu ni negatiu sobre els subjectes, contradint així les suposicions d'alguns autors (Gibbons i Ebbeck 1997) que afirmen que mitjançant la intervenció es poden millorar les actituds en relació a l'ansia o l'afan de victòria. Aquestes dades no confirmen la hipòtesi 6. Després d'aquest treball podem afirmar que amb una intervenció com la dissenyada no arribem a canviar les actituds enfront la victòria que pot ser no hauria d'estar considerat com a quelcom de negatiu, si més no un reflexe de la societat netament competitiva que implica als seus subjectes a valorar la victòria com a quelcom de important, malgrat el nivell de respostes es mou proper a la indiferència (3 sobre 5). Recordem que les actituds són les predisposicions per al comportament, poden ser positives i negatives i relacionades amb situacions específiques (Torregrosa i Lee 2000).

Pel que fa a la variable actitud enfront el Joc dur, hem vist a la Taula 6.33 com aquesta variable tampoc es modifica després de la intervenció sobre el grup experimental, les petites diferències que es donen no són significatives per tenir-les en compte. Amb aquestes dades revelem que no es confirma la hipòtesi 7. Això ens dóna una idea del difícil que pot resultar canviar la actitud, es a dir, el que els subjectes pensen dels comportaments que tindran quan facin esport. En canvi, com hem vist quan discutiem els resultats en funció dels comportaments, aquests si que han canviat molt. La reflexió doncs és la següent: les actituds abans de la intervenció distaven molt dels seus comportaments, es a dir, es comportaven amb un nivell de comportaments antiesportius alt i les seves predisposicions al comportaments (actituds) eren molt properes a una situació de esportivitat i joc net també alt. Després de la

intervenció, el grup control segueix igual, ara bé el grup experimental ha ajustat els seus comportaments a les seves actituds, donant coherència al seu pensament.

Pel que fa referència a les actituds enfront la diversió i l'esperit de joc, a la Figura 6.21 hem vist com no existeixen diferències després de la intervenció, per tant no hem influït en aquesta variable. Per tant, no es confirma la hipòtesi 8. Per altra banda, podem veure que el grau d'acord envers aquesta variable és altíssim i que es situa en un grau d'acord de fins a un 4,2 sobre 5. Amb aquests resultats es confirma la tendència envers la diversió dels adolescents de Mallorca, fet que ja havien comprovat Ponseti (1998) i Palou (2001). En referència a altres estudis, (Boixadós 1998), també es coincideix en la variable diversió és la que més grau d'acord mostra.

Les actituds relacionades amb el fairplay durant la pràctica esportiva dels joves de Mallorca segueix el patró d'altres investigacions (Cruz i Cols. 1996), tot i això hem demostrat que una intervenció que sí influeix sobre els comportaments no ho ha fet sobre les actituds, probablement degut a que **els subjectes sobrevaloren les seves actituds i mostren una tendència a donar respostes socialment dessitjables**. Així quan comprovam els nivells de comportaments abans i després de la intervenció, s'ajusta molt més la correspondència dels resultats dels components del grup experimental entre actituds i comportaments relacionats amb la esportivitat, una vegada rebuda la intervenció. L'estudi de Gibbons i Ebbeck (1997), que proposen una intervenció en diferents estils d'ensenyament, s'obtenen diferents resultats, on la intervenció suposa uns increments d'aproximadament 10%, en el comportament prosocial, el control moral i la intenció moral, de totes maneres al no utilitzar els mateixos qüestionaris els resultats són difícilment comparables. De totes formes, en el nostre estudi gaudim de

la possibilitat de poder comparar actituds amb comportaments en temps simultani i sobre els mateixos subjectes el que ens dona una millor perspectiva per poder abordar la qüestió de la possibilitat de canviar les actituds mitjançant una intervenció.

Probablement el que **hem aconseguit mitjançant aquest estudi és racionalitzar la mesura de les actituds** i comprobar que les expectatives dels subjectes són “a priori” més altes del que haurien de ser, com indiquen (Lee i Cook 1990 i Morales 1988) que sostenen que **en un camp on poden estar implicades avaluacions negatives , els subjectes tenen tendència a donar respostes socialment favorables.**

Per altra banda, Diggelidis (2001) proposa en una intervenció feta sobre els alumnes d'Educació Física, que el grup experimental augmenta les actituds positives respecte al exercici físic en relació amb el grup control, ara bé no es tracta de les avaluacions respecte al fairplay com es poden tractar de decidir les actituds enfront el joc brut en un partit de futbol.

Tal vegada la intervenció hauria de posicionar-se en un intent de afavorir un clima motivacional més positiu i no tant en la creació de situacions de conflicte a resoldre per els entrenadors. Les recomanacions de Ommunsen, Roberts, Lemyre i Treasure (2001), ens descriuen una via per millorar les actituds, així com els comportaments, el establir una font de motivació centrada en la tasca.

7.3.- DISCUSSIÓ REFERENT ALS VALORS EN FUTBOLISTES CADETS.

Un dels objectius que ens marcavem en el treball era el de coneixer quin és la salut del futbol en edat escolar a Mallorca i entre altres coses hem de revisar els valors , que en aquest cas hem mesurat amb el SVQ als mateixos 245 subjectes de tota la investigació.

En referència als valors, que recordem són objectius desitjables i transituacionals, que varien en importància i serveixen com a principi de guia de vida per a les persones (Swartz 1996), acostumen a ser principis que no canvien. Ara bé, en el nostre estudi, podem observar a la Taula 6.39 com les diferències després de la intervenció per al grup experimental són significatives, sobretot respecte al grup control en la que no hi ha hagut cap canvi, i 11 dels 18 valors que mesuravem han augmentat la seva puntuació. Aquestes dades ens confirmen la hipotesi 9. Malgrat tot, aquestes puntuacions no indiquen un canvi en l'estructura de valors del questionari. Així podem confirmar la idea de Gutiérrez (1998) que proposava protocols per a millorar els valors socials a través de intervencions pràctiques. En aquest sentit Shulman i Bowen (2002) proposen la possibilitat de canviar els valors que transmeten les activitats esportives a través de determinats programes educatius basats en competicions intercollegials i control extrem sobre els educadors.

Així la idea tradicional que els valors no canvien podria posar-se en dubte, tot i que hem de advertir als lectors que en la nostra investigació les diferències no mostren un canvi en la estructura jeràrquica de valors del grup de futbolistes cadets de Mallorca

7.3.1.- ESTRUCTURA DELS VALORS DELS JOVES FUTBOLISTES MALLORQUINS COMPARAT AMB ESPORTISTES ESPANYOLS I BRITANICS

En aquest punt podrem veure quina és la estructura dels valors dels joves enquestats, quina importància té per ells cada un dels valors que vol referir el qüestionari.

Una vegada comprovat que la intervenció ha tingut influència en la puntuació d'alguns valors, però que no ha variat l'estructura de valors, podem veure a la Taula 7.1, quins valors són considerats més importants pels joves futbolistes mallorquins al començament de la temporada.

Així mateix podrem comparar aquesta estructura dels valors dels futbolistes cadets mallorquins amb la dels joves espanyols i dels britànics que practiquen diferents esports, obtinguda en els estudis de Cruz i cols. (1999), i Lee i cols. (1996), utilitzant el mateix instrument: *Sports Values Questionnaire*

TAULA 7.1. ESTRUCTURA DELS VALORS DELS FUTBOLISTES CADETS MALLORQUINS DE LA MOSTRA COMPARADA AMB JOVES ESPORTISTES ESPANYOLS I BRITANICS			
VALOR	X MALLORQUINS	X ESPANYOLS	X BRITANICS
ASSOLIMENT	4,51	4,01	4,04
DIVERSIÓ	4,37	3,94	4,22
AUTOREALITZACIÓ	4,30	4,06	3,04
OBEDIENCIA	4,15	3,14	3,58
MOSTRAR HABILITATS	4,05	3,41	3,59
COMPANYONIA	4,00	2,75	2,00
MANTENIMENT DE CONTRACTE	3,90	3,57	3,89
ESPORTIVITAT	3,87	3,11	3,90
COMPASIÓ	3,77	3,61	3,68
SALUT I FORMA FÍSICA	3,76	3,13	3,20
IMATGE PÚBLICA	3,75	2,48	2,94
COHESIÓ D'EQUIP	3,74	3,31	3,50
BON JOC	3,70	2,46	3,22
CONSENS	3,63	3,11	3,47
CONFORMITAT	3,61	3,09	1,86
JUSTICIA	3,55	3,25	3,73
TOLERANCIA	3,42	3,14	3,67
GUANYAR	2,22	1,51	1,27

Com podem veure a la Taula 7.1, els valors expresats pels futbolistes cadets mallorquins, tot i que en valors sensiblement diferents coincideixen amb els esportistes de la resta de l'estat espanyol en el ordre de preferència, així els valors considerats més importants són *Autorealització*, *Assoliment* i *Diversió*, mentres que el considerat menys important és el de *Guanyar*. Comparant amb la població britànica dos dels valors més importants coincideixen *Assoliment* i *Diversió*, mentres que per ells es important també el *Manteniment de contracte*. De totes formes, també pels britànics, el valor menys important és *Guanyar*. Aquestes dades ens confirmen la hipòtesis 10.

Hem de mencionar de totes formes que la mostra espanyola i britànica correspon a al.lots i al.lotes, i ademés són practicants de diferents esports. En el cas de la mostra de l'estudi sobre els mallorquins, són tots al.lots i futbolistes. En el cas dels resultats dels altres estudis les al.lotes puntuaven encara més baix el valor *Guanyar*, (Cruz i Cols, 2001, p.10)

Podríem dir que existeixen petites diferències entre cultures, gèneres i esports a l'hora d'otorgar més o menys puntuació als valors però en la estructura dels valors el realment important és quina és la escala de valors, quins considerem més importants i quins menys, segons aquesta lectura els resultats són molt semblants.

Pel que fa referència a la estructura dels valors, hem de comentar que els nostres jugadors es comportem com la resta dels seus companys tant nacionals com internacionals, coincidint en els valors que tenen més importància i també en els que en tenen menys, així els valors amb més puntuació són: La *Diversió*, el *Assoliment* i la *Autorealització*, i el menys valorat és el valor *Guanyar*, aquests resultats coincideixen amb els de els estudis de Cruz i Cols. (1999, 2000); Lee (1996, 2000) i Lee, Whitehead i Balchin (2000).

7.4.- CONFIRMACIÓ D'HIPÒTESIS

A continuació repassarem les hipòtesis plantejades a l'inici de la part empírica del estudi a fi i efecte de confirmar o no confirmar els que en elles es plantejava, tot i que en els punts anteriors hem anat comentant en cada cas quan es confirmava i quan no cada una de les hipòtesis.

✘ En referència a les conductes relacionades amb el *fair play*.

HIPÒTESI 1:

Les conductes *pro fair play* tendeixen a augmentar en el grup experimental respecte al grup control després d'una intervenció educativa sobre esportistes, pares i entrenadors.

Hipòtesi confirmada.

HIPÒTESI 2:

Les conductes *anti fair play* tendeixen a disminuir en el grup experimental respecte al grup control, després de la intervenció.

Hipòtesi confirmada.

HIPÒTESI 3:

Les faltes de contacte tendeixen a disminuir en el grup experimental respecte al grup control, després de la intervenció.

Hipòtesi confirmada.

HIPÒTESI 4:

Tots tres comportaments (*pro fair play*, *anti fair play* i faltes de contacte), no mostren diferències en funció del lloc de procedència (rural / urbà) dels equips, tant en el grup control com en el grup experimental.

Hipòtesi confirmada.

HIPÒTESI 5:

Tots tres comportaments (profairplay, antifairplay i faltes de contacte), no mostren diferències en funció del nivell de classificació (alt / mitjà / baix) dels equips, tant en el grup control com en el grup experimental.

Hipòtesi confirmada.

☒ **En referència a l'estudi de les actituds durant la pràctica esportiva.**

HIPÒTESIS 6:

Les actituds enfront la victòria tendeixen a disminuir en el grup experimental respecte al grup control després de la intervenció.

Hipòtesi No confirmada.

HIPÒTESIS 7:

Les actituds enfront el joc dur tendeixen a disminuir en el grup experimental respecte al grup control, després de la intervenció.

Hipòtesi No confirmada.

HIPÒTESIS 8:

Les actituds enfront la diversió i l'esperit de joc tendeixen a augmentar en el grup experimental respecte al grup control després de la intervenció.

Hipòtesi No confirmada.

✘ En referència a l'estudi dels valors referents a l'esport.

HIPÒTESIS 9:

Tots els valors tendeixen a mantenir-se tant en el grup control com en el grup experimental després de la intervenció.

Hipòtesi No confirmada.

HIPÒTESIS 10

La estructura dels valors es manté invariable en les diferents poblacions amb els resultats de la línia de base (al principi de la temporada).

Hipòtesi confirmada.

8.- CONCLUSIONS I REFLEXIONS FINALS

8.- CONCLUSIONS I REFLEXIONS FINALS

En aquest capítol exposarem les conclusions que s'han derivat de cada un dels estudis i fases de la investigació, també algunes reflexions que surgeixen després d'haver realitzat la recerca i finalment una serie de propostes per a futures línies de investigació.

8.1.- CONCLUSIONS

Una vegada finalitzada l'exposició i discussió de resultats de la investigació sobre la promoció de la esportivitat en els futbolistes cadets de Mallorca passarem a comentar les conclusions que n'hem extret.

Per a la exposició de les conclusions seguirem la mateixa estructura en la que hem presentat els resultats i els hem discutit, es a dir que seràn presentades en funció del que hem avaluat, en primer lloc els comportaments, en segon lloc les actituds i en tercer lloc els valors.

8.1.1- CONCLUSIONS REFERIDES ALS COMPORTAMENTS RELACIONATS AMB LA ESPORTIVITAT

Recordem que les dades són analitzades a través del full d'observació de comportaments de fairplay per futbol que està dividit operacionalment en tres blocs de categories conductuals (faltes de contacte, conductes profairplay i conductes antifairplay).

1. La primera presa de dades revela que no hi ha grans problemàtiques des del punt de vista de la esportivitat pel que fa als comportaments, per tant podem concloure que la salut del futbol en categoria cadet a Mallorca no és preocupant i molt semblant a la d'altres poblacions.
2. En referència a les conductes antifairplay la intervenció ha resultat molt decisiva, ja que ha provocat la disminució d'aquest tipus de conducta tant respecte al grup control com respecte al mateix grup abans de la intervenció.
3. En referència a les faltes de contacte, la intervenció dissenyada ha resultat molt positiva donat que ha aconseguit disminuir notablement les faltes de contacte en el grup experimental.

4. Les faltes de contacte tendeixen a augmentar en el grup control així com avança la temporada, probablement degut a que s'acosta el final de la temporada i els equips tenen més pressió envers els resultats.
5. En referència a les conductes profairplay la intervenció ha resultat molt positiva augmentant dites conductes pel que fa al grup experimental.
6. La intervenció dissenyada per esser aplicada a esportistes, entrenadors i pares de la categoria cadet del futbol a Mallorca ha resultat molt satisfactoria pel que fa a les conductes observables a partir del IOFF, reduint les conductes antifairplay i les faltes de contacte i augmentant les conductes profairplay.
7. El nivell de esportivitat del futbol cadet a Mallorca pot millorar-se a través de la aplicació de estratègies de promoció del joc net.
8. Els comportaments referents al fairplay no varien en funció del lloc que ocupen els equips en la classificació, es a dir, si estan els primers, al mig de la classificació, o si estan als últims llocs.
9. Els comportaments relacionats amb el fairplay no varien en funció de l'entorn al que pertanyen els equips (rural o urbà), excepte les faltes de contacte, que disminueixen més en els equips de l'entorn rural una vegada feta la intervenció.

8.1.2.- CONCLUSIONS REFERIDES A LES ACTITUDS DE FAIRPLAY EN EL FUTBOL.

Les conclusions referides a les actituds estan redactades en funció dels factors en els que s'agrupa el qüestionari després de l'estudi confirmatori. Així analitzarem: Actitud enfront la victòria, actitud enfront la duresa i actitud enfront la diversió i esperit de joc.

- a) A través de la intervenció no hem aconseguit un canvi en la actitud enfront la victòria i tant al principi com al final ambdós grups mantenen una actitud de indiferència enfront la victòria.
- b) La Actitud enfront la variable Joc dur no ha canviat després de la intervenció i es manté tant abans com després de la intervenció en una valoració de desacord envers el joc dur, tant pel que fa al grup experimental com pel que fa al grup control.
- c) Referent a la variable diversió i esperit de joc, la intervenció no ha produït canvis, i tant el grup experimental com el grup control mantenen un actitud d'acord tant abans com després de la temporada.
- d) Les actituds demostrades pels jugadors cadets del futbol a Mallorca, fan veure que l'estat de la salut de l'esport en edat escolar és més bo que el que en principi caldria pensar, mostrant unes actituds enfront la diversió molt positives, neutres enfront la victòria i negatives enfront el joc dur. Cal matitzar però que aquests resultats poden ser deguts a un efecte de dessitjabilitat social.
- e) La intervenció educativa sembla que no té incidència sobre les actituds, ja que els esportistes solen puntuar per sobre dels seus comportaments, creant unes expectatives molt més altes de les reals. Podem dir que a través de la intervenció hem aconseguit que el grup experimental tinguí uns resultats en comportaments com els que caldria esperar de l'anàlisi de les actituds.

8.1.3.- CONCLUSIONS REFERIDES ALS VALORS QUE TRANSMET LA PRACTICA DEL FUTBOL.

Els valors en la pràctica esportiva estan mesurats a través d'un qüestionari que ens permet analitzar devuit valors, expresant els enquestats la importància que per ells suposa aquell valor.

- I. La intervenció dissenyada aconsegueix que alguns valors augmentin la seva importància per els esportistes, tot i que els valors expresats no indiquen un canvi en la estructura dels valors del grup de futbolistes cadets.
- II. La estructura dels valors demostrada pel futbolistes cadets mallorquins coincideix a grans trets, amb la estructura de valors de altres poblacions, tant estatals com internacionals.
- III. Els valors puntuats com a molt importants pels joves són la *Autorealització*, l'*Assoliment* i la *Diversió.*, el que ens indica que la motivació dels joves per a la pràctica esportiva segueix els patrons expresats als estudis de Ponseti (1998) i Palou (2001).
- IV. El valor expresat amb menys puntuació en importància és el valor *Guanyar*, el que indica que les estructures competitives actuals no donen totalment sortida a totes les motivacions dels joves.

8.2.- REFLEXIONS FINALS

Les activitats esportives formen, com ja hem vist al llarg d'aquesta investigació, una de les parts més importants del temps que els joves dediquen al seu temps de lleure, juntament amb la cultura, el turisme i la recreació (San Salvador 2000). La forma en que els valors, les actituds i els comportaments que es desprenen de la pràctica de les activitats esportives està ara una mica més clara, des del moment que a partir d'aquesta investigació hem pogut constatar que sense una intervenció directa i intencionada per a promoure determinades accions que considerem positives, no es produeixen per sí soles, per tant des del nostre punt de vista ens reafirmam en la teoria que l'esport en edat escolar és un contexte neutre i depenent de la intencionalitat que se doni al seu fet educatiu podrà produir els efectes beneficiosos que nosaltres cercam.

És important resaltar també, de cara a aquells que consideren que les activitats esportives competitives són un mal reflexe per als nostres joves, que els resultats sobre esportivitat dels futbolistes cadets a Mallorca abans de la intervenció són absolutament normals i no suposen una mala influència, o al menys no tan dolenta com altres activitats de recreació.

La reflexió que ens ha de portar a futures accions parteix de la comprovació que els joves esportistes sí són susceptibles de esser intervinguts i millorar els seus resultats en esportivitat. Per tant, el protocol desenvolupat o algú de semblant, hauria de ser d'obligat compliment per a la formació dels tècnics esportius, sobretot dels graus elementals, així com la inclusió dintre de l'assignatura de sociologia de l'esport una serie de crèdits de formació específica dedicats a la promoció del joc net i a estratègies per a reduir la violència en la pràctica

esportiva, de manera que els tècnics esportius integrassin de forma natural a dins de les seves sessions d'entrenament, la promoció de la esportivitat igualment com ho fan amb altres disciplines de la teoria del entrenament.

Després de totes les observacions fetes al llarg d'aquesta Tesi, el que més crida l'atenció és que els esportistes volen jugar, passar-s'ho bé, divertir-se i si poden també guanyar, les consideracions sobre la victòria a qualsevol preu són sempre extrínseques, donades des de l'exterior, i fet que els principals implicats no són portadors de idees negatives i com hem comprovat són susceptibles de ser educats, hauríem de tornar els nostres esforços, per tenir un millor i cada vegada més educatiu esport en edat escolar, envers els altres agents implicats (els gestors, els arbitres, els tècnics, els polítics responsables de l'esport escolar i sobretot els pares i acompanyants que conformen el 80% del públic que assisteix a aquest tipus de competició esportiva).

Les accions a promoure envers els tècnics les hem comentades amb anterioritat (formació específica en promoció de la esportivitat).

La intervenció prioritària hauria de ser sobre els responsables de les normes que regeixen l'esport en edat escolar (Polítics i gestors, això és , directius de clubs i federacions esportives). Recollint algunes de les recomanacions que els propis esportistes es fan s'hurien de crear més normes de comportament per al públic, i per això proposem l'acció especial de la creació de l'arbitre de grada.

Hom sap que els espectacles estan regits per una sèrie de normatives que permeten sancionar a una persona a dins d'un recinte esportiu per exemple per mal comportament, en aquest cas no ens referim a això, sinó a la creació d'una normativa específica sobre el públic amb la figura d'un arbitre i que les seves accions influeixen sobre

el que passa al terreny de joc. (un insult des de la grada pot suposar que es pari el temps de joc i pot determinar el canvi de possessió de l'equip). D'aquesta manera el públic estaria completament implicat i evitaria situacions a vegades vergonyoses d'alguns pares i acompanyants que prenen el temps de joc dels seus fills o amics com una vàlvula d'escapament sobre unes frustracions personals que res tenen a veure amb els intreresos dels joves.

Les intervencions educatives de l'arbitre de grada es reforçarien amb la formació específica dels arbitres corrents que haurien d'actuar en el marc de l'esport escolar amb el que s'anomena arbitratge pedagògic, es a dir, explicant i formant als esportistes sobre el reglament i les avantatges del seu compliment.

La tasca pot millorar-se amb campanyes específiques envers els pares dels jugadors amb campanyes com la utilitzada en aquesta tesi, i dissenyada per l'Ajuntament de Barcelona amb el suport del GEPE de la Autonoma, també amb campanyes com la dissenyada pel govern de les Illes Balears recentment (2003) amb els drets dels nins, nines i joves esportistes que intenten reflexionar sobre la pràctica esportiva tant als propis esportistes, com als pares i als tècnics.

L'acció fonamental hauria de ser el canvi de la orientació de la competició esportiva en l'esport en edat escolar, introduint elements que afavorisin el joc net i la esportivitat i tinguessin valor sobre el resultat final, (la inclusió de la tarjeta blava que s'aplica en apareixer una acció de joc net), la modificació de les puntuacions per poder incloure punts per accions esportives i treure punts per accions antiesportives...

D'alguna manera s'ha d'aconseguir evitar que un jugador decideixi aturar sense compasió a un contrari que està a punt de marcar, alguna

cosa que el faci decidir que si pren la decisió equivocada la conseqüència serà pitjor que si hagues deixat al seu company jugar lliurement. Actualment els reglaments de les competicions esportives en edat escolar no ho permeten i simplement són un reflexe exacte de l'esport dels adults i fins i tot de l'esport espectacle, que com a tal reflecteix unes altres inquietuds que no volem desaprovar, però que en l'edat escolar no són els més senyalats.

No és combatent la violència ni els comportaments negatius sino ensenyant els beneficis del joc net i la esportivitat com podrem recuperar la vertadera essència de l'esport, així podrem tornar a l'ideal que enmarca el principi d'aquesta Tesi definint el que a finals del segle XIX una coneguda revista de Londres definia com a esportista, a aquell que no solament ha envigorit els seus músculs i desenvolupat la seva resistència mitjançant la pràctica d'algún esport, sinó que amb aquesta pràctica ha après a controlar la cólera, a ser tolerant amb els companys, a no aprofitar-se vilment d'un avantatge, a sentir intimament com un deshonor la mera sospita d'una trampa, i a suportar amb el cap alt i amb alegria el desencís d'un revés.

8.2.1.- PROPOSTES PER A FUTURES INVESTIGACIONS

Les línies de recerca que es deriven d'aquesta investigació fan referència a la necessitat imperiosa de fer un anàlisi exhaustiu dels comportaments, actituds i valors dels espectadors de l'esport escolar, així com dels gestors i dels jutjes (àrbitres).

Una vegada oberta la línia de recerca en comportaments, seria interessant realitzar estudis també amb un grup control per a poder comparar del seguiment de les esmentades intervencions.

Els estudis s'haurien de fer extensius als altres esports col·lectius i s'haurien de dissenyar instruments d'observació per a les altres activitats esportives, tant col·lectives com individuals.

Així les propostes concretes són:

- ☒ **Extendre l'estudi a la resta del territori de la CAIB**

- ☒ **Analitzar en profunditat els comportaments valors i actituds dels espectadors de l'esport escolar i realitzar una intervenció específica sobre ells**

- ☒ **Investigar quins serien els efectes de una intervenció realitzada de forma constant i per part dels propis tècnics.**

- ☒ **Aplicar l'estudi a altres activitats esportives**

9. REFERÈNCIES

- Alonso, C.; Boixadós, M.; Cruz, J. (1995). Asesoramiento a entrenadores de baloncesto: efectos en la motivación deportiva de los jugadores. *Revista de Psicología del Deporte*, 135-146.
- Antolin, L. (1997). *El desarrollo moral y el sistema de valores en la competición deportiva*. Tesis doctoral no publicada. Universitat de Valencia
- Antonelli, F.; Salvini, A. (1978). *Psicopatologia dello Sport*. Roma: Lombardo Editore.
- Armstrong, C.F. (1984). The lessons of sports: Class socialization in British and American Boarding schools. *Sociology of Sport Journal*, 1, 314-331.
- Arnold, P.J. (1986). Moral aspect of an education in movement. En M. Lee, H. M. Eckert, G. Alan Stull, (Eds.), *Effects of Physical Activity on Children*, (pp 14-21). Champaign, Illinois: Human Kinetics.
- Arnold, P. J. (1991). *Educación Física deporte y curriculum*. Madrid: Morata
- Arnold, P.J. (1997). *Sport, ethics and education*. London: Casell Education
- Arnold, P. J. (1999). The virtues, moral education, and the practice of sport. *Quest*, 51, 39-54.
- Bahrke, M, Morgan, W. (1978): Anxiety reduction following exercise and meditation. *Cognitive Therapy and Research*, 2, 323-333.
- Baigorri, A. (1995). Urbanización y violencia; una interpretación de la violencia ambiental en el deporte. En M. Garcia Ferrando i J.R. Martinez (1996). *Ocio y deporte en España. Ensayos sociológicos sobre el cambio*. (pp 339-352), Valencia: Tirant lo blanc.
- Bandura, A. (1986). *Pensamiento y acción*. Barcelona: Martinez Roca.
- Bardi, A. i Schwartz, S. (1994). Values and behaviour in sport: A theoretical framework. *Comunicació presentada en el 23rd Congress of Applied Psychology*. Juliol 1994. Madrid.

- Barnett, N.P.; Smoll, F.L.; i Smith, R.E. (1992). Effects of enhancing coach-athlete relationships on youth sport attrition. *The Sport Psychologist*, 6, 111-127.
- Barreau, J; i Morne, J. (1991) *Epistemologia y antropología del deporte*. Madrid: Alianza.
- Bayona, B. (1995) *La prevención de la violencia en la ley del deporte*. Málaga: Unisport.
- Beller, J.M.; Stoll, S.K. (1995). Moral reasoning of high school athletes and general students: an empirical study versus personal testimony. *Pediatric Exercise Science* 7 (4), 352-363.
- Berger, B; Friedmann, E; Eaton, M (1988): Comparison of jogging, the relaxation response, and group interaction for stress reduction. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 10, 431-447.
- Berkowitz, L. (1974). Some determinants of impulsive aggression: the role of mediated associations with reinforcement for aggression. *Psychological Review*, 81, 165-176.
- Berkowitz, L.(1983) Sports, Competition and Agressions. En *Physical Activity and the social sciences*, (pp.397-403). New York: University Press.
- Blázquez, D. (Dir.) (1995) *La iniciación deportiva y el deporte escolar*. Barcelona: INDE.
- Boixadós, M. (1998). *Avaluació del clima motivacional i de les actituds de fairplay en futbolistes alevins i infantils i efectes de l'assessorament psicològic a llurs entrenadors*. Tesis doctoral. Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona. Bellaterra.
- Boixadós, M.; Cruz, J. (1997). Avaluació del joc net en els futbolistes joves. En, T. Mari; T. Cabanes. *Violència a l'esport*.(pp. 74-78). Palma de Mallorca: Consell de Mallorca.

- Boixadós, M.; i Cruz, J. (1998). Coache's communication style with young football players. *Proceedings Youth, Science, Olympism International Forum*. (pp.307-311). Moscow: Sovietsky Sport.
- Boixadós, M.; i Cruz, J. (1999). Intervención conductual en entrenadores de futbolistas alevines. En F. Guillén (Ed.). *La Psicología del deporte en España al final del milenio*. (pp. 423-431). Las Palmas de Gran Canaria: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Las Palmas.
- Boixadós, M.; Torregrosa, M.; Mimbbrero, J i Cruz, J. (1996). Elaboració d'un instrument per a l'observació del Fairplay en Futbol. En *Actes de les VII Jornades de l'Associació Catalana de Psicologia de l'Esport*. (pp.167-173). Barcelona: ACPE.
- Boixadós, M.; Valiente, L.; Mimbbrero, J.; Torregrossa, M. i Cruz, J. (1998). Papel de los agentes de socialización en deportistas en edad escolar. *Revista de Psicología del Deporte*. 7, (2), 295-310.
- Boletín Oficial de las Cortes Generales-Senado (1990) dictamen de la Comisión Especial de Investigación de la violencia en los espectáculos deportivos, con especial referencia al fútbol. Num 25, Serie I: Boletín General.
- Bolivar, A. (1995). *La evaluación de valores y actitudes*. Madrid: Aulada.
- Borràs, P.A. (2001). *Avaluació del Fair play i conductes violentes durant la pràctica esportiva en estudiants de magisteri en educació física de la Universitat de les Illes Balears*. Memoria de Investigació de doctorat. Universitat de les Illes Balears. No publicada
- Borràs, P.A.; Palou, P; Ponseti, X. (2001) Evaluacion del fairplay y conductas violentas durante la practica deportiva de estudiantes de magisterio en E.F. En J.F. Campos; S Llana; R. Aranda, (Coords) *Nuevas aportaciones al estudio de la Actividad física y el deporte* (pp 509-516). Valencia: Facultad de Ciències de l'Activitat Física i l'Esport, Universitat de Valencia.

- Borràs, P.A.; Palou, P.; Ponseti, X. (2001). Trasmisión de valores sociales a través del deporte como elemento de promoción de salud. *Revista Tandem, Didáctica de la Educación Física*, 5, 90-96.
- Borràs, P.A.; Palou, P.; Ponseti, F.J. i Cruz, J. (2003). Promoción de la deportividad en el fútbol en edad escolar. Evaluación de los comportamientos relacionados con el Fair Play. En S. Marqués (Ed.) *Psicología de la Actividad Física y el Deporte: Perspectiva Latina* (pp. 207-218). León: Universidad de León.
- Bredemeier, B. (1975). The assesment of reactive and instrumental athletic aggression. En D. Landers; i R.W. Chrisina. (Eds.) *Psychology of motor behavior and sport*, (pp. 369-377). Champaign, Ill: Human Kinetics.
- Bredemeier, B.J. (1984). Sport, Gender and moral growth. En J.M. Silva, i R.S. Weinberg. (Eds). *Psychological foundations of sport*. (pp.400-413). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Bredemeier, B.J. (1985). Moral reasoning and the perceived legitimacy of intentionally injurious sports acts. *Journal of Sports Psychology*, 7, 110-124.
- Bredemeier, B. J. (1994). Children's moral reasoning and their assertive, aggressive, and submissive tendencies in sport and daily life. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 16, (1), 1-14.
- Bredemeier, B. J.; Shields, D.L. (1996). Moral development and children's sport. En F.L.Smoll y R.E. Smith (Eds.), *Children and youth sport: a biopsychosocial perspective*, (pp.381-401), Madison, Wis.: Brown & Benchmark.
- Bredemeier, B.J. y Shields, D.L. (1984) Divergence in moral reasoning about sport and everyday life. *Sociology of Sport Journal*, 1, 348-357.
- Bredemeier, B.J.; Weiss,M.R.; Shields, D.L. (1986) The relationship of sport involvement with children's moral reasoning and aggression tendencies. *Journal of Sport Psychology*, 8, 304-318.

- Bridges, J.C. (1999). *Making violence part of the game; A socio-legal history of violence in american sport*. Hauppauge NY: Kroska Books.
- Brown, A. (1993) *Moral reasoning, motivational orientation, sport experience and participant conduct in sport*. Tesis doctoral. University of Minnesota.
- Buford, B. (1992). *Entre los Vandalos*. Anagrama: Barcelona.
- Butterworth, G; Harris, M. (1994). *Principles of Developmental Psychology*. Hove (UK): LEA Publishers.
- Cachán Cruz R. i Fernández Álvarez,O. (1998). Esport o religió: una anàlisi antropològica del futbol com a fenomen religiós. *Apunts Educació Física i Esports*, 52, 47-56.
- Cagigal, J.M. (1981) *¡Oh deporte, (Anatomía de un gigante)*. Valladolid: Miñón.
- Cagigal, J.M. (1990) *Deporte y agresión*. Madrid: Alianza Editorial.
- Camerino, O. (1995) *Integració metodològica en la investigació de l'educació física*. Lleida: INEFC.
- Canovas, F (1985) Deporte y Violencia en el mundo contemporáneo. En *Agresión y violencia en el Deporte. Un enfoque interdisciplinario*. (pp.36-42). Madrid: CSD.
- Castillo, J. M.; Puig, N. (1998). Empleo y mercado de trabajo en el deporte. En M. Garcia Ferrando, N. Puig i F. Lagardera (Comps.) *Sociología del deporte*. (pp.259-277). Madrid: Alianza Editorial.
- Coackley, J.J. (1990). *Sport in society: Issues and controversies*. St. Louis: Times Mirror.
- Chan, K.M; Micheli, L.J.(Eds.): (1998).*Sports and Children*. Hong Kong: William & Willkins Asia-Pacific ltd.
- Colodrón, A.; Muñoz, A.; Odriozola, J.M^a.; Legido, J.C. (1985) Bases biológicas de la agresividad. En *Agresión y violencia en el deporte. un enfoque interdisciplinario*. (pp.101-124). Madrid: Consejo Superior de Deportes.

- Collingwood, T; Willet, L. (1971): The effects of physical training upon self-concept and body attitudes. *Journal of Clinical Psychology*, 15, 305-309.
- Cooper, Donald L.. (1978). *Violence in Sports*. Champaign. Ill: Human Kinetics.
- Cooper, W.E. (1982). Association: an answer to egoism. *Journal of Philosophy of Sport*, 9, 66-68.
- Cratty, B.J. (1989). *Psychology in contemporary sport*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice –Hall.
- Cruz, J. (1990). Causes de la violència en l'esport infantil i intervencions psicològiques per a promoure el fair play. En *Actes de les VII Jornades de l'Associació Catalana de Psicologia de l'Esport (ACPE)*. (pp.159-166). Barcelona: ACPE.
- Cruz, J. (1994) L'assessorament psicològic a entrenadors: experiència en bàsquet d'iniciació. *Apunts: Educació Física i Esports*. 35. pp 5-14.
- Cruz, J. (1997). *Psicología del deporte*. Madrid: Síntesis.
- Cruz, J. (2004). ¿Es educativo el deporte para jóvenes en edad escolar? En J. Campos i V. Carratalà (Eds). *Las ciencias de la actividad física y el marco de la convergencia europea*. (pp. 69-90). Valencia: Universitat de Valencia.
- Cruz, J.;Bou, A.; Ferrández, J.M.; Martín, M.; Monràs, J.; Monfort, N.;Ruíz, A . (1987). Avaluació conductual de les interaccions entre entrenadors i jugadors de bàsquet escolar. *Apunts de Medicina de l'Esport*. 24. 89-98.
- Cruz, J.; Boixadós, M.; Valiente, L. I Capdevila, L. (1995). Prevalent values in young spanish soccer players. *International Review for the Sociology of Sport*, 36, (3-4), 353-373.
- Cruz, J.; Boixadós, M.; Torregosa, M.; Mimbbrero, J. (1996). ¿Existe un deporte educativo?: Papel de las competiciones deportivas en el proceso de socialización del niño. *Revista de Psicología del Deporte*, 9/10, 111-132.

- Cruz, J.; Capdevila, L.; Boixadós, M.; Pintanel, M.; Alonso, C.; Mimbbrero, J.; Torregrosa, M. (1996). Identificación de conductas, actitudes y valores relacionados con el fairplay en deportistas jóvenes. En *Valores sociales y deporte: Fairplay versus violencia*, (pp.38-67). Madrid. Ministerio de Educación y Cultura. Consejo Superior de Deportes.
- Cruz, J.; Boixadós, M.; Capdevila, L.; Mimbbrero, J.; Torregrossa, M.; Valiente, L. (1999). Evaluación del Fairplay en el deporte profesional y de iniciación. En *Participación Deportiva: Perspectiva ambiental y organizacional*.(pp 7-59). Ministerio de Educación y Cultura. Consejo Superior de Deportes. ICD núm 24.
- Cruz, J.; Boixadós, M.; Torregrosa, M.; Valiente, L. (2000) Fairplay y deportividad. En P.Tomás (Ed.) *Un gol al futuro: claves del fútbol profesional para el siglo XXI*. (pp. 195-215), Madrid: Liga de Fútbol Profesional,
- Cruz, J.; Boixadós, M.; Rodríguez, M.A.; Torregrosa, M.; Valiente, L.; Villamarín, F. (2000). Evaluación del fairplay en partidos de fútbol internacional e influencia en futbolistas juveniles y cadetes. Informe tècnic al Consejo Superior de Deportes. Madrid.
- Cruz, J.; Boixadós, M.; Torregrosa, M. i Valiente, L. (2000). *Participa amb ells! Assessorament a famílies amb fills i filles que participen en activitats esportives*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.
- Cruz, J.; Boixadós, M.; Valiente, L.; Torregrosa, M. (2001). Es perd el fairplay i l'esportivitat a l'esport en edat escolar?. *Apunts Educació Física i Esports* 64, 6-16.
- Cruz, J.; Figueroa, J.; Garcia-Mas, A. i Torregrosa, M. (2003). Design and application of a psychological campaign focusing on parents' positive participation in sport. *Poster presentat al IX European Congress on Sport Psychology*. Copenhaguen, Juliol 2003.
- De Knop, P. (1993). *El papel de los padres en la práctica deportiva infantil*. Málaga: Unisport.

- Devís, J. (1996). *Educación Física, deporte y curriculum. Investigación y desarrollo curricular*. Madrid: Aprendizaje Visor.
- Dias, C. ; Cruz, J.F.; Danish, S. (2000). El deporte como contexto para el aprendizaje y la enseñanza de competencias personales. Programas de intervención para niños y adolescentes. *Revista de Psicología del Deporte 2000. 9, 1-2, 107-122*.
- Díaz, A.(1995) La competición en las escuelas deportivas. En A. Díaz. (Comp.) *Dirección y planificación deportiva*. (pp.191-199) Murcia: Yulia.
- Díaz, A. (2000). La competición deportiva en el ámbito educativo. En *La educación olímpica; tercer seminario sobre fairplay en el deporte escolar* (pp. 159-174).Murcia: Ayuntamiento de Murcia.
- Diaz, M.J. (1995). La prevención de la violencia en los Jóvenes. En *Jornadas de reflexión sobre la juventud ante la violencia urbana*.(pp. 34-43) Madrid: Ministerio de interior.
- Diccionari de les Ciències de l'Esport. (1992). Generalitat de Catalunya.
- Diggelidis, N. (2001). A 7 month intervention study aiming to change attitudes towards exercise and perceived motivational climate. *Journal of Sports Sciences*. 19, 8, 649-653.
- Dunning, E. (1992). Lazos sociales y violencia en el deporte. En. N. Elias, i E. Dunning (Eds). *Deporte y ocio en el proceso de civilización*. (pp. 271-294) Madrid: Fondo de Cultura Económica..
- Dunning, E. (1993) reflexiones sociológicas sobre el deporte, la violencia y la civilización. En *Materiales de sociología del deporte*. (pp 83-108). Madrid: Las Ediciones de la Piqueta.
- Dunning, E. (1996) *The sport process*. Champaign: Human Kinetics.
- Dunning, E. (1999) *Sport Matters; Sociological studies of sport, violence and civilization*. London: Routledge.
- Durán, J. (1996) *El vandalismo en el futbol. Una reflexión sobre la violencia en la sociedad moderna*. Madrid: Gymnos.

- Durán, J. (1997). El vandalisme en el futbol a Espanya: una anàlisi sociològica qualitativa. En B. Mari i T. Cabanes. (Eds) *Violència a l'esport*. Quaderns Tècnics de l'Esport, 12 (pp. 87-100). Palma de Mallorca. Consell Insular de Mallorca.
- Durán, J.; Gomez, V.; Rodriguez, J.L. i Jiménez, P.J. (2000). La actividad física y el deporte como medio de integración social y de prevención de la violencia: un programa educativo con jóvenes socialmente desfavorecidos. (pp. 405-414) En *Actas del I Congreso de la Asociación Española de Ciencias del Deporte* (Vol I). Cáceres: Facultad de Ciencias del Deporte. Universidad de Extremadura.
- Eco, U. (1994). *Como se hace una tesis. Técnicas y procedimientos de investigación, estudio y escritura*. Barcelona: Gedisa.
- Eitzen, D.S. (1999). *Fair and Faoul: Beyond the myths and paradoxes of sport*. New York: Rowman and Littlefield.
- Eitzen D.S. i Sage, G.H. (1982). *Sociology of american sports* (2nd ed.) Dubuque, IA: Brown.
- Elias, N. i Dunning, E. (1992). *Deporte y ocio en el proceso de civilización*. Madrid: Fondo de Cultura Económica.
- Ellis, R. i Janelle, C. (2002). Legitimacy judgements of perceived aggression and assertion by contact and non contact sport participants. *International Journal of Sport Psychology*, 33, 290-306.
- Engler, T. (1983). Let's Kill'Em! Sports Violence and the law. *Update on Law-Related Education*; 7, (2), 2-5, 61-63
- Escudero, J.T.; Serra, T.; i Servera, B.M. (1992) *Estudi dels hàbits esportius de la joventut de les Illes Balears*. Conselleria de Cultura, Educació i Esports. Palma de Mallorca: Govern Balear.

- Escudero, J.T. (1999) *Uso y conocimiento de variables psicologicas y evaluación de comportamientos deportivos de los jugadores por parte de los entrenadores de baloncesto orientados al rendimiento*. Tesis doctoral no publicada. Departament de Psicologia. Universitat de les Illes Balears.
- Fernández Jauregui, J.J. (1996). La formación ética en la Educación Física. En García Hoz, V. (Ed) *Personalización en la Educación Física*. (pp.137-171). Madrid: Rialp.
- Fernandez, F. (1992). *Panorámica actual de los estudios sobre el desarrollo moral en el deporte y la actividad física*. Tesis de licenciatura no publicada. Universidad Politecnica de Madrid, INEF.
- Fernández, I. (1998) *Prevención de la violencia y resolución de conflictos.El clima escolar como factor de calidad*. Madrid: Narcea Ediciones.
- Fernandez-Ballesteros, R. (Dir). (1993). *Introducción a la evaluación Psicológica*. Madrid: Pirámide.
- Fernandez-Ballesteros, R.; Staats, A. W. (1992): Paradigmatic behavioral assesment, treatment and evaluation: Answering the crisis in behavioral assesment. *Advances in Behavior and Research Therapy*, 14, 1-27.
- Fernandez, A. i Olmedo, A. (1998). *Plan integral de Juventud 97-98*. Badajoz: Junta de Extremadura: Consejeria de Educación y Juventud.
- Freischlag, J. i Schmidke, C. (1979) Violence in Sports: Its Causes and Some Solutions. *Physical Educator*, 36 (4), 182-85.
- Frost, R.B. i Sims, E.J. (1974). *Development of Human Values through Sports*. Washington, DC.: American Alliance for Health, Physical Education and Recreation.
- Garcés de los Fayos, E. i Canton, E. (1995). El cese de la motivación: El síndrome del burnout en deportistas. *Revista de Psicología del Deporte*, 7-8, 147-154.

- García A.; Martínez, L. (1992) Análisis crítico de la validez educativa de los deportes de equipo. *Actas del Congreso Nacional de E.F. de E.U. de formación del profesorado* (pp.127-141). Tarragona: Universidad de Barcelona.
- García Ferrando, M. (1990). *Aspectos sociales del deporte. Una reflexión sociológica*. Madrid: Alianza Editorial.
- García Ferrando, M.; Puig, N.; Lagardera, F. (Comps.) (1998). *Sociología del deporte*. Madrid: Alianza Editorial.
- Gibbons, S. i Ebbeck, V. (1997). The effect of different teaching strategies on the moral development of physical education students. *Journal of Teaching in Physical Education*, 17, 85-98.
- Gibbons, S; Ebbeck, V. i Weiss, M. (1995). Fair play for kids: Effects on the moral development of children in physical education. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 66, (3), 247-255.
- Gibson, J.H. (1993) *Performance versus results. A critique of values in contemporary sport*. New York: State University of New York Press.
- Giebink, M.P. i McKenzie, T.L. (1985). Teaching Sportmanship in Physical education and recreation: An analysis of interventions and generalization effects. *Journal of Teaching in Physical Education*, 4, 167-177.
- Gimeno, F. (2003). Descripción y evaluación preliminar de un programa de habilidades sociales y de solución de problemas con padres y entrenadores en el deporte infantil y juvenil. *Revista de Psicología del Deporte*. 12, (1), 67-79.
- Gill, D.L. (1986). *Psychological Dynamics of Sport*. Champaign. Ill: Human Kinetics.
- Graça, A. i Oliveira, J. (1994). *O ensino dos jogos desportivos*. Oporto. Universidad de Oporto.
- Grineski, S.C. (1989). Childrens, games and prosocial behaviour: Insight and connections. *Journal of Physical Education, Recreation and Dance*, 60, 20-25.

- Gutiérrez, M. (1995a). *Valores sociales y deporte. La actividad física y el deporte como transmisores de valores sociales y personales*. Madrid: Gymnos
- Gutiérrez, M. (1995b). El maestro como promotor de valores sociales a través de la actividad física. En P. L. Rodríguez y J. A. Moreno (Eds.), *Perspectivas de actuación en educación física*, (pp.45-60). Murcia: Universidad de Murcia.
- Gutiérrez, M. (1998). Desarrollo de valores en la educación física y el deporte. *Apunts. Educación Física y Deportes*, 51, 100-108.
- Gutiérrez, M. (1999). Valores sociales y deporte escolar. En *Actas del tercer seminario sobre "fairplay" en el deporte escolar*,(pp.111-132) Murcia: Ayuntamiento de Murcia.
- Gutiérrez, M.i Montalbán, A. (1994). ¿Qué valores transmite la serie deportiva de dibujos animados campeones?. *Revista Española de Educación Física y Deportes* 1,(2). 27-33.
- Haan,N. (1991). Moral development and action from a social constructivist perspective. En W.M. Kurtines I J.L.Gewirtz (Eds.) *Handbook of moral behavior and development: Vol 1: Theory* (pp.251-273). Hillsdale: Earlbaum.
- Hahm, C.H. (1990) *Moral reasoning and development among general students, physical education majors, and students athletes*. Tesis doctoral. University of Idaho.
- Harris, D. (1987). *Psicología del Deporte*. Barcelona: Hispano-Europea.
- Heinemann K. (1997). Aspectos sociológicos de las organizaciones deportivas. *Apunts Educación Física y Deportes*, 49. 10-19.
- Hellison, D. (1993). The coaching club: Teaching responsibility to inner-city students. *Journal of Teaching in Physical Education, Recreation and Dance*, 64, 66-71.
- Hillman M. (1996) *FairPlay for all: a study of acces to sport and informal recreation*. Champaign: Human Kinetics.

- Hyde, J.S. (1984). How large are gender differences in aggression ? A developmental meta-analysis. *Developmental Psychology*. 20, 722-736.
- Javaloy, F. (1996). Hinchas violentos y excitación emocional. *Revista de Psicología del Deporte*. 9-10, 93-102.
- Kavanagh, D.J. i Bower, G.H. (1985). Mood and self-efficacy: Impact of joy and sadness on perceived capabilities. *Cognitive Therapy and Research*, 9, 507-525.
- Keating, J.W. (1988). Sportmanship as a moral category. En W.j. Morgan i K.V. Meier (Eds.). *Philosophic enquiry in Sport*. (pp. 241-250). Champaign IL.: Human Kinetics.
- Kelly, D.A. (1985). Physical, cognitive emotional and interpersonal requirements of different athletic activities. *Journal of Sport Psychology*, 7, 267-282.
- Kenyon, G.S. (1968). Six scales for assessing attitude towards physical activity. *Research Quarterly*, 39, 566-574.
- Kenyon, G.S. i McPherson, B.D. (1987) An approach to the study of sport socialization. En A. Yiannakis; T. McIntire; M. Melnich i D. Hart. (Eds.), *Sport Sociology*, (pp.40-45). Iowa: Kendall/Hunt.
- Kimmel, D.C. i Weiner, I.B. (1985). *La adolescencia, una transición del desarrollo*. Barcelona: Ariel.
- Kirker, B.; Tenenbaum, G.; Mattson, J. (2000). An investigation of the dynamics of aggression: Direct observations in ice hockey and basketball. *Research Quarterly for Exercise and Sport*. 71, (4), 373-386.
- Koff, E.; Rierdan, J. i Stubbs, L. (1990). Gender, body image and self-concept in early adolescence. *Journal of early adolescence*. 10, 56-68.
- Kohn, A. (1986). *No contest: the case against competition*. Boston: Houghton Mifflin.

- Kowal, D.; Patton, J. I Vogel, J. (1978). Psychological states and aerobic fitness of male and female recruits before and after basic training. *Aviation Space and Environmental Medicine*. 49, 603-606.
- Lee, M. J. (1990). Conducta y actitudes relacionadas con el juego limpio en el deporte juvenil. *Papeles del Psicologo*, 46, 55-61.
- Lee, M.J. (1993). Moral development and children's sporting values. En J. Whitehead, (Eds.) *Developmental Issue in children's sport and Physical Education*, (pp 30-42). Institute for the Study of Children in Sport.
- Lee, M.J. (1996). Young people, sport and ethics: an examination of fairplay in youth sport. *Informe tècnic per la Research Unit of the Sports Council, London*.
- Lee, M.J. (1999). The effect of values, achievement goals, and perceived ability on moral attitudes in youth sport. *Informe tècnic per el Economic and Social Research Council*.
- Lee, M. J. i Cook, C (1990): *Review of the literature on fairplay with special reference to children's sport*. Comunicació presentada al Council of Europe ameeting on Fairplay in Children's Sport. Paris: Novembre 1989.
- Lee, M.J. i Cockman, M. (1995). Values in Children's sport: Espontaneously expressed values among youth athletes. *International Review os Sociology of Sport*. 30 (3), 337-351.
- Lee, M. J.; O'Donoghue, R.i Hodgson, D. (1990). *Ethical issues in sport. II: The measurement of values in sport; a review of methods for a proposed trans-european project*. Strasbourg: Consejo de Europa.
- Lee, M.J. i Whitehead, J. (2000). *Values, achievement motives, and moral attitudes in youth sports*. No Publicado: seminario del Grup d'Estudis de Psicologia de l'Esport (UAB).

- Lee, M.J.; Whitehead, J. i Balchin, N. (2000). The measurement of values in youth sport: development of the youth sport values questionnaire. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 22, 307-326.
- Linaza, J. i Maldonado, A. (1996). *Los juegos y el deporte en el desarrollo psicológico de los niños*. Barcelona: Anthropos.
- Leizman, J. (1999). *Let's kill 'Em: Understanding and controlling violence in sports*. Portland: University Press of America.
- Lorenz, K. (1972) *Sobre la agresión, ese pretendido mal*. (2ª ed esp.) Madrid: Siglo XXI
- Lozano, F.; Olmedilla, A.; López, J.C.; Hernández-Arieta, I. (2000). ¿Fairplay? Un estudio descriptivo de las sanciones en el fútbol base. *Actas del I Congreso de la Asociación Española de Ciencias del Deporte*. (Vol I pp. 331-338). Cáceres: Facultad de Ciencias del Deporte. Universidad de Extremadura..
- Lumpkin, A. (1999). *Sport ethics: Applications for fairplay*. Boston: McGraw-Hill
- Marcelo Tamburini, C. (1999) *Values in sport; Elitism, Nationalism, Gender equality, and the scientific manufacturing of winners*. London: E & F Spon.
- Marco, C.; Moreno, J.; Pla, F. (1996) Fútbol, nacionalismo y violencia en la prensa escrita.. *La actividad física y el deporte en un contexto democrático (1976-1996)*. (pp. 107-118). AIESAD.
- Marcuse, H. (1985). *El Hombre Unidimensional*. Barcelona: Planeta-Agostini.
- Margolis, J.A. (1999). *Violence in sports: Victory at what price*. New York: Enslow publications.
- Marsh, P. (1982). Social order on the British soccer terraces. *International Social Science Journal*, 34, 247-256.

- Martín, J.M. (1986) *Agresividad y Deporte. Relación existente entre la práctica deportiva y la agresividad de las personas en diferentes ámbitos de su vida*. Tesis doctoral no publicada. Facultad de Filosofía y Ciencias de la Educación. Universidad de Oviedo.
- Martinez, G. i Triadó, C. (1996). *Psicología del Desenvolupament: La Adolescència*. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona.
- McIntosh, P. (1997). *FairPlay; Ethics in sport and education*. Champaign: Human kinetics.
- McPherson B.D.; Curtis, J.E. i Loy, J.W. (1989). *The social significance of sport: an introduction to the sociology of sport*. Champaign, Ill: Human Kinetics.
- McPherson, D.B. (1981). Socialization into and through sport. En G. Luschen i G.H. Sage (Eds). *Handbook of social science of sport*. (pp. 246-273). Champaign. Ill: Stripes.
- Meakin, D. C. (1982). Moral values in physical education. *Physical Education Review*, 5, (1). 62-82.
- Megargee, E. i Hokanson, J. (1976). *Dinámica de la agresión*. Mexico: Trillas.
- Miranda Viñuelas, J. (1985). ¿Qué es la expresión corporal? Una aproximación conceptual y un poco de historia. *Comunicación del congreso la Educación Física Hoy. 10º aniversario INEFC*. Barcelona. INEFC.
- Montagu, A. (1993). *Que és el hombre*. Barcelona: Paidós
- Morales, J. i Abad, L.V. (1994). *Introducción a la Sociología*. Madrid: Tecnos.
- Mosquera, M. J.; Saavedra, M. (1996). Propuesta metodológica para la identificación de factores y procesos que determinan la aparición de comportamientos violentos en los espectadores de futbol. Una experiencia de observación participante en el estadio de Riazor.

- (pp. 97-106). *La actividad física y el deporte en un contexto democrático. (1976-1996)*. AIESAD.
- Mosquera, M. J.; Lera, A.; Sánchez, A. (2000). *No violencia y deporte*. Barcelona: INDE.
- Navarro, J.; Amar, J i González, L. (1995) Ansiedad pre-competitiva y conductas de autocontrol en jugadores de futbol. *Revista de Psicología del Deporte*, 7-8, 7-17.
- Oishi, S.; Schimmack, U.; Diener, E i Shu, E. (1998). The measurement of values and individualism-collectivism. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 24, (11). 1177-1189.
- Olmedilla, A.; Lozano, F. i Andreu, M. (2001). Intervención psicológica para la eliminación o disminución de sanciones: una experiencia en fútbol semiprofesional. *Revista de Psicología del Deporte*. 10, (2), 157-177.
- Ommundsen, Y.; Roberts, G.; Lemyre, P.; Treasure, D. (2003). Perceived motivational climate in male youth soccer: relations to socio-moral functioning sportpersonship and team norm perceptions. *Psychology of Sport and Exercise*, 4, (4), 397-413.
- Orte, C. i March, M. (1996). El bullying versus el respeto a los derechos de los menores en la educación: La escuela como espacio de disocialización. *Pedagogía social. Revista Inter Universiària*. 14, 47-62
- Palacios, J (1991) El Planteamiento educativo como solución al problema de la violencia en el deporte. *Apunts Educació Física i Esports*, 23, 89-98.
- Palou, P.(2001) *Habits esportius dels joves de Mallorca de 10 a 14 anys*. Tesis doctoral no publicada. Departament Ciències de l'Educació. Universitat de les Illes Balears.
- Palou, P.; Borràs, P.A.; Ponseti, F.J.: (2000). Trasmision de valores sociales a través del deporte como elemento de promocion de la salud desde la perspectiva social (pp 665-672). En *Actas del*

- Segundo Congreso Internacional en Educacion Física*. Jerez: Universidad de Cadiz.
- Palou, P.; Borràs, P.A.; Ponseti F.J. (2002) Transmissió de valors socials a través de l'esport. *Educació i Cultura*, 15, 177-187.
- Palou, P. ; Borràs, P .A. ; Ponseti, F.J. ; Garcia-Mas, A. ; Cruz, J. (2003). Comportamientos de Fair play en estudiantes de magisterio de Educación Física. *Revista de Psicología del Deporte*. 12, (1), 81-91.
- Palou, P.; Ponseti, F.J.; Borràs, P.A. (2000) Un ejemplo de diagnóstico de la situación para la creación de nuevos sistemas deportivos: Estudio de los hábitos deportivos de los universitarios de las Islas Baleares. En *Actas del I Congreso de la Asociación Española de Ciencias del Deporte. Vol. II* (pp.147-156). Cáceres: Facultad de Ciencias del Deporte. Universidad de Extremadura.
- Parlebas, P. (1976) *Activités physiques et éducation motrice*. Paris: Editions Rev. E.P.S.
- Paterson, G.R.; DeBarishe, B.D.i Ramsay,E. (1989) A developmental perspective on antisocial behavior. *American psychologist*, 44, 329-355.
- Pearl, D. (1987). Family, peer and television influences on aggressive and and violent behavior. En D. Crowel; I.M. Evans i C.R. O'Donell. *Childhood aggression and violence*. New York: Plenum Press..
- Petrus, A. (1996a). Deporte escolar y nuevos derechos del niño, *Pedagogia Social, Revista Interuniversitaria*, 14, 63-72.
- Petrus, A. (1996b). Violencia i esport escolar. *Portanveu*, Consell de l'Esport Escolar de Barcelona, 5, 1er semestre, 10-13.
- Petrus, A. (1998) El deporte escolar hoy. Valores y conflictos. *Aula., Aula de Innovación Educativa*, 38, 29-34.
- Pfister, R.; Coulomb, G. (1996). Aggressive behaviour in Soccer as a function of competitive level and time. A field study. *Journal of Sport Behaviour*. 21, (2), 222-231.

- Pilz, G. (1996). Social factors influences, Sport and Violence. *International Review of Sport Sociology*. 31, (1), 49-66.
- Ponseti, F.J. (1998). Anàlisi de la pràctica esportiva dels joves de Mallorca en el segon cicle de la ESO. Tesis Doctoral no Publicada: Universitat de les Illes Balears.
- Ponseti, F.J.; Gili, M.; Palou, P.; Borràs, P. (1998). Intereses, motivos y actitudes hacia el deporte en adolescentes: Diferencias en función del nivel de práctica. *Revista de Psicología del Deporte*.7, (2), 259-274.
- Puig, N.; Heinemann, K. (1991) El deporte en la perspectiva del año 2000. *Papers*, 38, 123-141.
- Rasclé, O.; Coulomb, G.; Pfister, R. (1998). Aggression and goal orientation in handball: influence of institutional sport context. *Perceptual and Motor Skills*, 86, 1347-1360.
- Rainey, D.; Cherilla, K. (1992). Conflict with baseball empires: an observational study. *Journal of Sport Behavior*, 16 (1), 49-59
- Rice, P. (1997). *Desarrollo humano. Estudio del ciclo vital*. México: Prentice-Hall Hispanoamericana.
- Rice, P. (1999). *The adolescent development, relationships and culture*. Boston: Allyn & Bacon.
- Rokeach, M. (1967). *Value Survey*. Sunninvale, Calif.: Halgren tests.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of Human Values*. New York: Free Press.
- Rokeach, M. (1979) *Understanding human values: individual and societal*. New York: Free Press.
- Roversi, A. (1996) El sociologo y el ultra. Los estudios sobre el gamberrismo en el futbol. En *Valores sociales y deporte. Fairplay versus violencia*.(pp. 68-92). Madrid: Ministerio de Educación y Cultura. Consejo Superior de Deportes.
- San Salvador del Valle, R. (2000). *Políticas de ocio: Cultura, turismo, deporte y recreacion*. Bilbao: Universidad de Deusto.

- Scalan, T.; Lewthwaite, R. (1986). Social Psychological aspects of competition for male and youth participants IV. Predictors of enjoyment. *Journal of Sport Psychology*, 8, 25-35.
- Schwartz, S. (1992). Universals in the content and Structure of Values: Theoretical Advances and Empirical Tests in 20 countries. *Advances in Experimental Social Psychology*, 25, 1-65.
- Schwartz, S. (1994). Are there universals in the content and structure of Values? *Journal of Social Issues*. 50, 19-45.
- Schwartz, S. (1996). Value priorities and behaviour: applying a theory of integrated value systems. En A.C. Seligman; J.M. Olson i M.P. Zanna (Eds.) *The Psychology of Values: the Ontario Symposium* Vol 8. (pp-1-24). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Schwartz, S. i Bilsky, W. (1987). Toward an universal psychological structure of human values. *Journal of Personality and Social Psychology*. 53, 550-562.
- Schwartz, S. i Bilsky, W. (1990). Toward a theory of the universal content and structure of values: extensions and cross-cultural replications. *Journal of Personality and social Psychology*. 58, 878-891.
- Schwartz, S. i Sagiv, L. (1995). Identifying culture-specifics in the content and structure of values. *Journal of Cross Cultural-Psychology*. 26, 92-116.
- Schwartz, S.; Verkasalo, M.; Antonovsky, A. i Sagiv, L. (1997). Value priorities and social desirability: much substance, some style. *British Journal of Social Psychology*, 36, 3-18.
- Seirul.lo, F. (1995). Valores educativos del deporte. En D. Blazquez (Ed.), *La iniciación deportiva y el deporte escolar*. (pp.61-75). Barcelona: INDE.
- Shields, D. L. i Bredemeier, B. J. (1994). *Character development and physical activity*. Champaign, Illinois: Human Kinetics.
- Shulman, J.L.; Bowen, W.G. (2002). *The game of life: college sports and educational values*. Illinois. Human kinetics.

- Sierra, R. (1995). *Tesis Doctorales y trabajos de Investigación Científica*. Madrid: Paraninfo.
- Silva, M.J. (1983). The perceived legitimacy of rule violating behaviour in sport. *Journal of Sport Psychology*, 5, 438-448.
- Simmons, D.D.; Dickinson, R.V. (1986). Measurement of values expression in sports and athletics. *Perceptual and Motor Skills*, 62, 651-658.
- Smith, M.D. (1979). Towards an explanation of hockey violence. *Canadian Journal of Sociology*. 4, 105-124.
- Smith, M.D. (1983). *Violence and Sport*. Toronto: Butterworths.
- Smith, M.D. (1988). Interpersonal sources of violence in hockey: the influence of parents, coaches and team mates. En F. Smoll; R. Maguill i M. Ash (Eds). *Children in sport*. (pp 301-313). Champaign, Ill.: Human Kinetics.
- Smith, R.E.; Smoll, F.L. i Curtis, B. (1979). Coach effectiveness training. A cognitive-behavioral approach to enhancing relationship skills in youth sport coaches. *Journal of Sport Psychology*. 1, 59-76.
- Smith, R.E.; Smoll, F.L. i Hunt, E. (1977). A system for the behavioral assesment of athletic coaches. *Rsearch Quarterly*, 48, 401-407.
- Smith, R.E.; Zanc, N.Z.; Smoll, F.L. i Coppel, D.B. (1983). Behavioral assesment in youth sport: Coaching behaviours and childrens attitudes. *Medicine and Science of Sport and Exercise*. 15, 208-214.
- Smoll, F.L. i Smith, R.E. (1987) *Sport psychology for youth coaches*. Washington: National Federation for Catholic Youth Ministry.
- Snyder,E.E.i Spreitzer, E. (1983). *Social aspects of sport* (2nd ed.) Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Solar, L. (1998) ¿Quién nos enseña a competir?, *Aula de Innovación Educativa*. 38, 48-55.

- Solomon, G.B. (1999). Predictors of coach effectiveness in competitive sport: the role of actual and expected performance. *International Sports Journal*. 3, (2), 25-36.
- Staats, A. W. (1979): *Conductismo social*. México: El Manual Moderno.
- Standage, M. i Teasure, D.C. (2002). Relationship among achievement goal orientation and multi dimensional situational motivation in Physical Education. *British Journal of Educational Psychology*. 72, 87-103.
- Stevenson, C.L. (1985). College athletics and "character": the decline and fall of socialization research. En D. Chu; J.O. Segrave i B.J. Becker (Eds.). *Sport and higher education*. (pp 249-266). Champaign, Ill: Human kinetics.
- Svoboda, B. (1996). Socialización, , En VV.AA., *La función del deporte en la sociedad*. (pp. 105-121). Madrid: Consejo Superior de Deportes.
- Triadó, C.; Martínez, G. i Villar, F. (2000). *Psicología del desenvolupament: Adolescència, Maduresa i Senectud*. Barcelona: Edicions Universitat de Barcelona.
- Terry, P. C.; Jackson, J.J. (1985) The determinants and control of violence in sport. *Quest*, 37, 27-37.
- Theebom, M.; De Knop, P. i Weiss, M.R. (1995). Motivational climate, Psychological responses and motor skill development in children's sport: A field based study. *Journal of Sport and Exercise Psychology*. 17, 294-311.
- Treasure, D.C. (1993). Cognitive and affective concomitants of task and ego goal orientation during middle school years. *Journal of Sport & Exercise Psychology*. 16, 15-28.
- Torregrosa, M.; Mimbrero, J.; Boixadós, M. i Cruz, J. (1997), Comportamientos relacionados con el fairplay en futbolistas de iniciación y profesionales. En R. Sánchez (Comp.). *La actividad física y el deporte en un contexto democrático (1976-1996)*

- Investigacion Social y Deporte*, nº3, (pp: 87-95), Pamplona: AEISAD.
- Torregrosa, M.; Lee, M. (2000). El estudio de los valores en psicología del deporte. *Revista de Psicología del Deporte*. 9, (1-2), 71-83.
- Trepát, D. (1995). La educación en valores a través de la iniciación deportiva. En D. Blázquez (Dir.). *La iniciación deportiva y el deporte escolar*, (pp.95-112). Barcelona: INDE.
- Unisport (1993): *Juega limpio en el deporte*. Málaga:Unisport.
- Ureña, F. (2000). Deporte escolar, Educación y salud. En *La educación olímpica*. Ponencias del Tercer Seminario sobre "fair Play" en el deporte escolar. (pp. 105-122). Murcia: Ayuntamiento de Murcia.
- Valiente, L.; Boixadós, M.; Torregrosa, M.; Figueroa, J.; Rodríguez, M.A. i Cruz, J. (2001). Impacto de una campaña de promoción del Fair Play y la deportividad en el deporte en edad escolar. *Cuadernos de Psicología del Deporte*, 1, (1), 17-25.
- Vealey, R.S. (1986). The conceptualization of sport confidence and competitive orientation: Preliminary investigation and instrument development. *Journal of Sport Psychology*, 8, 221-246.
- Vealey, R.S. (1992). Personality and sport: a comprehensive view. En T.S. Horn (Ed.) *Advances in Sport Psychology*.(pp.25-61). Champaign, Ill.: Human Kinetics.
- Vieira, J.L. (1993) *Avaliação do desenvolvimento moral de adolescentes em relação a dilemas morais da vida diária e da practica esportiva*. Tesis doctoral. Universidad Federal de Santa Maria. Brasil.
- VV.AA. (1996) *La función del deporte en la sociedad. Salud, Socialización, Economi.*, Madrid: Consejo Superior de Deportes.
- Wandzilak, T. (1985) Values development through Physical Education and Athletics. *Quest*, 37, 176-185.
- Wandzilak, T.; Carroll, T i Ansorge, C.J. (1988). Values development through Physical Activity; Promoting sportmanlike behaviours,

- perception and moral reasoning. *Journal of Teaching in Physical Education*. 8, 13-22.
- Wein, H. (2000) *Futbol a la medida del niño*. (CD-ROM). Sevilla: CEDIF
- Weinberg, R. S.; Gould, D. (1996). *Fundamentos de Psicología del deporte y del ejercicio físico*. Barcelona: Ariel
- Weinberg, R.S. (1995) Goal Setting in sport and exercise: results, methodological issues and future directions for research. *Revista de Psicología del Deporte*. 7-8, 113-122.
- Weiner, B. (1979). A theory of motivation for some classroom experiences. *Journal of Educational Psychology*. 7, 271-325.
- Weiss, M. (1993). Psychological effects of intensive sport participation on children and youth: self-esteem and motivation. En A. Cahill i A.J. Pearl (Eds.). *Intensive participation in children sport* (pp. 36-69). Champaign, Ill: Human Kinetics..
- Weiss, M. (1987). Teaching sportmanship and values. En V. Seefeldt (Ed.). *Handbook for youth sport coaches*. (pp 137-151). Reston, Va: AAHPERD.
- Weiss, M.; Bredemeier, B. (1991) Moral development in sport. En K. Pandolf i J. Hollosky (Eds.). *Exercise and Sport Reviews*, 18, 331-378.
- Williamson J. A. i Campbell, L.P. (1985). Parent and their children coment on adolescence. *Adolescence*, 20, 745-748.
- Youniss, J. i Smollar, J. (1985). *Adolescent relations with mothers, fathers and friends*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Young, D.S. (1992). The status of burnout and Illinois girl's varsity basketball head coaches. *Illinois Journal for Health, Physical Education, Recreation and Dance*. 31, 36-40.
- Zapata, M. (1997). L'educació física com a teràpia per a l'alumne violent: un cas pràctic. En B. Mari i T. Cabanes, T. (Eds.). *Violència a l'esport*. (pp. 27-36). Palma de Mallorca: Consell de Mallorca.

10.- ANNEXES

ANNEX 1

Carta de presentació de l'estudi a la Federació Balear de Futbol i als Clubs.

ANNEX 2

Nota de premsa de comunicació de l'estudi a la població esportiva, mitjançant comunicació al diari regional "Diario de Mallorca".

ANNEX 3

Qüestionari de valors Esportius (Lee, 1996)

ANNEX 4

Qüestionari de Actituds de Fair Play en el futbol. (Boixadós 1997)

ANNEX 5

Instrument d'observació de comportaments relacionats amb el Fair play en Futbol (IOFF Boixadós, Torregrosa, Mimbrero i Cruz, 1996)

ANNEX 6

Dossier de intervenció per als Esportistes

ANNEX 7

Dossier de intervenció per als Entrenadors

ANNEX 8

Dossier de intervenció per als Pares

ANNEX 9

Còdig d'ètica esportiva: "Quién Juega limpio gana"

